

POEZII
DE
D. BOLÎNTINEANU
atît cunoscute cît și inedite
1885

În 1862, doi dintre scriitorii proeminenți de la mijlocul secolului al XIX-lea, Dimitrie Bolintineanu și Grigore Alexandrescu, s-au decis să-și alcătuiască, fiecare în parte, o ediție cuprinzătoare și reprezentativă din creația lor lirică de pînă la acea dată. În presa vremii, intențiile celor doi poeți au fost aduse de îndată la cunoștința cititorilor, cu scopul de a le atrage interesul asupra acestor ediții, lansîndu-se totodată liste de abonați, pentru a se asigura o cît mai largă difuzare a exemplarelor tipărite. Astfel, într-o notă intitulată *Despre literatură la noi*, apărută în *Românul*, an. VI. nr. 325, 21 noiembrie 1882, p. 1065, redacția ziarului arăta că își face „datoria de a semnala atențiunii publice, deși nu în totul nește nouă produceri, dară cel puțin două frumoase reproduceri”, precizînd că e vorba de „retipărirea operilor poezilor noștri Bolintineanu și Gr. Alexandrescu”. Nota din *Românul* se oprea mai întîi asupra operei poetice a lui Grigore Alexandrescu, relevîndu-i, succint, sensurile și trăsăturile caracteristice, referindu-se apoi la opera și personalitatea lui Dimitrie Bolintineanu. Pornind de la premisa că „operile sale sunt destul de bine cunoscute de români”, comentariul ziarului exprima convingerea că „toți și-aduc aminte de duioasele, melodioasele versuri în cari d. Bolintineanu cînta simțimintele cele mari, patriotismul, virtutea, în cari se nara în tablourile vii, faptele eroilor noștri, legendele ce poporul făcu asupra lor”. În încheiere, anunțînd că D. Bolintineanu „publică astăzi o edițiune completă a tuturor operilor saie vechi și a altor noi”, alături de Grigore Alexandrescu, moța din *Românul* chema publicul cititor „a da ambilor noștri poeți concursul și susținerea sa”.

Un anunț similar s-a publicat și în *Buciumul*, an. I, nr. 1, 15 decembrie 1862, p. 3, în care se arăta că „doi poeți eminenti ai

noștri, doi autori clasici ai României, d.d. Grigorie Alexaradrescu și Dimitrie Bolintineanu, au pus sub tipar în cite o ediție completă scrierile lor de pînă astăzi. Bibliotecile noastre se vor înavuți cu aceste două cărți mari cari vor cuprinde două genii diferite ce au binemeritat totdeauna din partea patriei. Aceste două mume atît de iubite și cu drept cuvînt stimulate de către români sunt destul să figureze în capul acestor două cărți spre recomandațiunea lor." în finalul anunțului se preciza, ou un îndemn subînțeles, că „liste de subscrieri sunt depuse pe la toate librăriile și adri-nistrațiunile ziarelor române".

Primul care a izbutit să-și concretizeze intențiile, într-o scurtă perioadă de timp, a fost Grigore Alexandrescu. Disponând probabil de condiții materiale mai bune și de un sprijin mai eficace, are satisfacția de a-și vedea apărută, în 1863, la București, în Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu, ediția completă intitulată *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*.

Ediția poeziilor lui Dimitrie Bolintineanu a întâmpinat însă numeroase dificultăți, care i^au întârziat cîțiva ani apariția. Ffe din lipsa unor posibilități pecuniare, fie din insatisfacția provocată de numărul prea mic de abonați la ediția anunțată, poetul s-a văzut constrîns să renunțe la proiectul său, nu fără amărăciune, cum reiese din scrisoarea sa deschisă, datată „17 decembrie 1862" și publicată în *Românul*, an. VI, nr. 353, 19 decembrie 1862, p. 1153. Mulțumind mai întîi redacției ziarului pentru că a avut „gingășia a recomanda publicului subscrierea la tipărirea poeziilor subsemnatului", la ediția ce urma să cuprindă „o serie de poezii lirice, elegii, balade, legende, ode, cîntece, melodii, macedone, libiene, apoi poeme și opt drame din istoria românilor", Dimitrie Bolintineanu își exprima regretul să „de un an aproape, numai țara legală prin deputații Camerei legislative au răspuns la acest apei, ceea ce nu a putut face nici jumătate din numărul trebuincios pentru tipărire". Cu mîhnire înăbușită, declara că „această subscripțiune se anulează ou desăvârșire", încercând, printr-o disimulată autoironie, să-și asume cauza insuccesului : „Nu avem a face nici o plîngere. Se înțelege negreșit că, dacă țara nu a încurajat această întreprindere, viinia este a autorului al cărui talent și simțiminte par să nai fie la înălțimea gustului și simțiminteloir românilor în această nouă eră de progres."

Intervenția lui Dimitrie Bolintineanu, avînd un evident sens de reproș moralizator, nu a rămas fără ecou. în presa timpului s-a

luat îndată atitudine în favoarea sa, în sprijinul tipării ediției. Situația critică în care se afla poetul, nevoit să-și întrerupă publicarea poeziilor, a fost semnalată cu promptitudine în *Buciumul*, an. I, nr. 2, 1 ianuarie 1863, p. 4, la rubrica *Revista literară*, lansîndu-se din nou publicului cititor un apel cu vibrații patetice, dar și cu finalitate critică față de dezinteresul cu care unii au întâmpinat pregătirea ediției. Comentariul din *Buciumul* releva, la început, revirimentul produs în lirica românească de cei mai reprezentativi poeți ai epocii respective, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Alexandru Donici, care „înălțară și pișeară de mai multe ori cu frumoasele lor versuri inimile noastre". Se pleda apoi, la modul interogativ, pentru reunirea în volumele distincte a tuturor poeziilor acestora, spre a oferi cititorilor o lectură de profunzime și, pe de altă parte, spre a facilita viitorilor cercetători posibilitatea studierii și cunoașterii complete a caracteristicilor liricii românești din acea epocă : „Dar pentru ce aceste schinteie de geniu, risipite pe foi volante, să nu se adune în flăcări, să nu se adune în cite un întreg pe care să putem citi pagină cu pagină toate exalările acestor suflete mari, create spre a înnobila și a corige inimile noastre printr-un suspin sau printr-un surăs ? Pentru ce acești poeți ai unei singure epoce, contimporani, să nu imprime în cite un volum, întregul lor risipit și să caracterizeze mai bine, celor ce vor voi să studie o epocă întreagă a literaturii române ? Ne mîngîiem la anunțarea că d. Bolintineanu și d. Gr. Alexandrescu au pus sub tipar operele lor întregi pînă astăzi". Argumentele invocate serveați la demonsUdarea necesității tipării ediției lui D. Bolintineanu, arătîndu-se că sistarea acestei ediții constituia o pierdere pentru literatura română, un motiv de îngrijorare și mîhnire : „Durerea însă a fost mare cînd am aflat că d. Bolintineanu renunță la tipărirea operelor sale și mîhnirea a fost profundă cînd am aflat cauza acestei renunțări."

Cei ce rămăseseră impasibili față de listele de subscripție pentru tipărirea ediției erau apostrofați și mustrați pe un ton liric dar ferm, incitîndu-i să-și revizuiască atitudinea ce putea să pară vinovată față de destinul poetului : „Ce feliu ! Voi, toți părinți și mume, cari vă mândriți, surîdeți și sunteți fericiți cînd ascultați pe pruncii voștri recitînd o baladă eroică, o elegie încîntătoare a poetului Bolintineanu, nu v-ați crezut datori, nu v-ați simțit culpabili cînd ați aflat că poetul Bolintineanu, cea-stă pasăre măestră, ce încîntă căminul vostru, își trage de sub

tipar poeziile sale pentru că nu se găsesec destui subscripitori spre a se acoperi cheltuielile tiparului ? Și cari sunt aceste cheltuieli ale tiparului ? Vreo două-trei sute de galbeni î Ce felii ? În toată România liberă, de cinci milioane de oameni, între toți românii 14 milioane, nu s-a găsit un singur om, un singur părinte de familie, o singură mamă care să zică : pentru anul nou 1863 un franc mai puțin, o fustă mai puțin ; să facem cadou copilului nostru, inima, sufletul poetului român Bolintineanu și să-i zicem : ține minte bine, să spui copiilor tăi că părinții ți-au făcut cadou de anul nou 1863 cartea cea mare a geniului Bolintineanu." Dar nu numai virtualii cititori obișnuiți erau apostrofați, ci și cei care aveau misiunea să se dedice educației publice, răspîndirii și prețuirii literaturii române. Erau vizați în primul rînd profesorii, a căror nobilă datorie era aceea de a sădi în inima și conștiința tineretului studios nu numai dragostea față de literatura națională, ci și sensurile patriotice conținute în mesajul liric al lui D. Bolintineanu : „Trist lucru în adevăr că nici unul din junii noștri, și ce zic, nici unul din profesorii noștri să nu anunțe, să nu deplîngă de pe catedra sa acest eveniment în literatura română." Interpelarea din *Buciumul* nu scutea nici forurile oficiale, îndeosebi Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, care „risipește pe tot anul 120.000 lei fără să știe nimeni cum și pentru ce" și care ar fi trebuit să ia decizia „să dăm o a 12-a parte din banii încurajierelor pe acest an spre a scăpa din naufragiu geniul unui autor clasic al României".

O pledoarie entuziastă în favoarea lui D. Bolintineanu înflînd și în *Aurora română*, an. I, nr. 2, 15/27 ianuarie 1863, p. 22. Dînd relații asupra conținutului ediției, ziarul deplînge și el faptul că „eminentul poet al națiunii noastre" s-a văzut constrîns, din lipsă de abonați, să renunțe la proiectul său : „Foile de prenumerațiune au ieșit aproape de un an însă, durere, la poeziile celui mai excelente poet român se subscrieră atît de puțini, încît nu se acoperiră nici jumătatea spezelor de tipar." Reproducînd scrisoarea deschisă publicată de D. Bolintineanu în *Românul*, nota din *Aurora română* încheia cu același ton de reproș față de cei ce nu acordau suficient interes operei unuia dintre cei mai de seamă poeți ai vremii : „Ce cuvinte modeste sunt aceste ! Cît de frumos exprimă ele noblețea spiritului și ablegarea poetului... Sărmanule poet! de ce n-ai scris opurile tale frînțește

sau grecește, atuncea te-ai bucura nesmintit de o îmbrățișare mai călduroasă din partea multor fii ai României."

Faptul că ziarele amintite își extindeau reproșurile asupra tuturor categoriilor de cititori l-a determinat pe D. Bolintineanu să aducă unele clarificări necesare ale problemei în discuție, printr-o nouă scrisoare deschisă, apărută în *Buciumul*, an. I, nr. 4, 9 ianuarie 1863, p. 4. La sesizarea editorului Christu Ioanin, care cunoștea bine, prin propria sa experiență, interesul sau dezinteresul diverselor categorii de cititori față de operele scriitorilor noștri din acel timp, Dimitrie Bolintineanu precizează, în această nouă scrisoare, că cei ce trebuiau blamați nu erau cititorii simpli, oamenii obișnuiți, preocupați continuu de propășirea literelor românești, ci reprezentanții claselor avute, înstrăinați de literatura națională. Scrisoarea lui D. Bolintineanu era precedată de această notă din partea redacției : „Văzînd în într-un număr al *Românului* că d. Dimitrie Bolintineanu își trage de sub tipar edițiunea completă a scrierilor sale din cauza lipsei de subscripitori trebuincioși pentru acoperirea cheltuielilor acestei edițiuni, indignați, noi am provocat simțimintele naționale în termeni ce s-au văzut în *Revista literară* din no. 2 al *Buciumului*. Acum d. Bolintineanu ne asigură că lucrul s-a trecut cu totul altfel de cum arătase ziarul *Românul*. Fericiți că această culpă se aridică d-asupra națiunii române, publicăm aci cele ce ne comunică d. Bolintineanu". În scrisoarea sa, poetul mulțumea, iarăși, pentru „maniera grațioasă" în care ziarul susținuse tîpărirea poeziilor sale, însă aducea un element nou, o precizare care situa problema în discuție într-o altă perspectivă. De data aceasta, D. Bolintineanu declara că, „voind a face o ediție de lux", deci o ediție mult mai costisitoare, „s-a făcut apel la clasa avută, care avea dreptul a răspunde sau a nu răspunde". El lua apărarea cititorilor obișnuiți, care nu dispuneau de suficiente resurse financiare pentru cumpărarea unei ediții de lux, arătînd totodată că aceștia erau cei mai devotați sprijinitori ai literaturii naționale : „Pentru numele lui Dumnezeu, amice, faceți osebite în ziarul de poporul român și acei ce nu răspund la întreprinderi de literatură națională, căci toate cărțile tipărite pînă astăzi s'au trecut în poporul român pînă la 1500 exemplare". Poetul aducea ca argument scrisoarea primită de la editorul Christu Ioanin, pe care o considera „atît o explicare pentru ce edițiile de lux nu izbutesc, cum și o dovadă de mare credință a unui fiu

din popor în poporul român". Scrisoarea lui Christu Ioanin, datată „3 ianuarie 1863”, reprodusă în continuarea scrisorii lui D. Bolintineanu, lămurea pe deplin lucrurile, incriminând nepăsarea protipendadei față de operele scriitorilor români și demonstrând, convingător, că cititorii din masele populare erau cei mai devotați iubitori ai literaturii autohtone. „DoiiYii/iuie Dimitrie Boiintinene ! — îi scria Christu Ioanin. Am cetit.. în. remarcabilul și eruditul ziaru **Buciumul** că listele de subscriere la poeziile dumitale le-ai fi retras. Nu mă prinde mirare, fiindcă de mai multe ori v-am înștiințat că edițiile de lux al căror cost este foarte ridicat și ai căror amatori sunt foarte puțini, după o lungă speriență ce am făcut, nu au reușit. Dar dacă această ediție ar fi pentru popor, vă asigur că va reuși precum au reușit toate operele dumitale ce am editat și din care unele le-am trecut pînă la no. de 1500 exemplare. Domnul meu ! Să nu se facă nedreptățire poporului român, căci poporul citește românește, și pot zice că numai poporul citește.

Ca librar, cunosc pe amatorii de literatură română ; ei sunt numai în popor. Eu însumi m-am lăsat de multe ori a mă amăgi, de frumoasa speranță că clasele avute vor contribui la literatura română ; astfel, cînd am voit a edita opere ce se adresa la capitaluri, am rămas cu ele în magazie ; cînd însă am editat opere române ce se adresa la popor, prin prețul lor, am reușit a le trece repede. O repet însă, numai poporul citește românește.”

Christu Ioanin îi propune lui D. Bolintineanu să renunțe la ideea unei ediții de lux, oferindu-se să-i tipărească o ediție obișnuită, amîndoi avînd de cîștigat de pe urma acestui fapt : „Cît pentru operele dumitale, dacă această ediție s-ar tipări obicinuît, vă asigur că va reuși precum au reușit toate operele dumitale, rămîindu-îni și mie un profit. Pentru aceea, sigur fiind de o completă reușită, ca totdeauna, mă ofer a edita eu toate poeziile dumitale vechi și noi, ba încă și cu o remunerație demnă de aceste opere, și sper, domnul meu, că nu-mi vei refuza propunerea ce vă fac și-mi veți da preferința ca cel mai vechi editor al scrierilor dumitale.” Propunerea lui Christu Ioanin era, desigur, tentantă. Parțial, D. Bolintineanu va ține seama de ea. Ideea unei ediții de lux îl va obseda însă, în continuare.

Deși zările interveniseră activ în stimularea interesului cititorilor pentru ediția anunțată, realizarea acesteia a întîmpinat încă foarte mari obstacole. Se pare că sumele rezultate din înscrierile pe listele de abonați nu acopereau în suficientă măsură

cheltuielile de tipărire, publicarea ediției fiind amînată de la an la an. N-ar fi exclus ca însuși D. Bolintineanu să fi trenat apariția ediției, deoarece în această perioadă devine înalt demnitar de stat al Principatelor Române Unite și, cu modestia-i exemplară, ce l-a caracterizat întotdeauna, desigur că nu vroia să profite de poziția sa politică. La 12 octombrie 1863, prin decretul nr. 976, semnat de Alexandru Ioan Cuza, s-a format un nou guvern, sub președinția lui Mihail Kogălniceanu, guvern care avea să înscrie cel mai luminos moment din timpul Unirii, îndeplinind un rol hotărîtor, de însemnătate istorică, prin legile și reformele realizate. Din acest guvern a făcut parte și Dimitrie Bolintineanu, ocupînd importanta funcție de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, pînă la 29 iulie 1864, cînd, fără nici un motiv explicit, își dădu demisia. Peste cîteva luni îl vedem însă preocupat din nou de ediția sa. De data aceasta, pentru a-și vedea visul împlinit, se adresează chiar Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, al cărui titular fusese, solicitînd un împrumut de 500 de galbeni, în vederea publicării ediției din poeziile sale vechi și noi, obligîndu-se să restituie suma respectivă sub formă de exemplare tipărite, care să fie distribuite ca premii școlare. Ministerul îi aprobă un împrumut de 1400 lei (Arhivele Statului, București, Ministerul Instrucțiunii Publice, 1864, dosar 418, f. 620).

Evident, împrumutul obținut a fost de bun augur. În primăvara anului următor, 1865, ediția vede, în sfîrșit, lumina tiparului, în două volume, purtând titlul **Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite**. A apărut mai întîi o ediție obișnuită, la București, în Tipografia lucrătorilor asociați. La foarte scurt timp utilizîndu-se același zaț, dar schimbîndu-se calitatea hîrtiei și prezentarea grafică, apare mult dorita de poet ediție de lux, purtând pe pagina de titlu mențiunea „Edițiunea a doua”. Apariția ediției de lux a fost salutată cu entuziasm în presa vremii. De pildă, în **Trompeta Carpaților**, an. I, nr. 28, 10/22 iunie 1865, p. 109, se scria : „Literatura română își urmează, precum am mai zis-o, avîntul ei. Două volume de poezie ale dulcelui nostru poet Bolintineanu ieșiră de sub tiparul cel mai perfect pînă astăzi la noi, de sub tiparul Lucrătorilor asociați. Această edițiune este demnă de ceea ce conține, de poeziile Bolintineajniului. Estei, în adevăr, agreabil a citi o poezie suavă pe o hirtie veilino, frumos și exact tipărită.” întemeiată la începutul

anului 1865, de către Franz Gobi, Scairlat Walter și Petre Ispirescu, Tipografia lucrătorilor asociați a prezentat ediția de lux a poeziilor lui D. Bolintineanu la concursul de grafică din 1886, fiind premiată cu medalia de argint, cum ne informează Petre Ispirescu în *Jurnalul* său (cf. *Documente și manuscrise literare*, vol. II, alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea și Elena Piru, București, Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 197).

Primul volum al ambelor ediții din 1865, absolut identice în conținutul lor, este dedicat de poet „Umbrelor ce au lăsat, averi pentru instrucțiunea publică” și conține ciclurile *Florile Bosforului*, *Legende istorice* și *Basme*. Cel de al doilea volum, dedicat „Corpului profesoral din România”, este alcătuit din ciclurile *Macedonele*, *Reverii* și *Diverse*.

FLORILE BOSFORULUI

În perioada îndelungatului său exil politic de după revoluția de la 1848, Dimitrie Bolintineanu acționează, mai întâi în Transilvania, îndreptându-se apoi spre Constantinopol. Peste câteva luni, în toamna anului 1849, ajunge la Paris, unde rămâne până spre sfârșitul anului 1851. De aici, la începutul lui 1852 se reîntoarce la Constantinopol. În notele finale din primul volum al ediției din 1865, redactate de D. Bolintineanu la modul impersonal, pare-se și” cu contribuția altcuiva, se menționa că „autorul acestor poezii, expuls din țara sa în anul 1848, compromis în mișcarea politică de atunci, se duse în Transilvania, apoi la Constantinopol, de unde înainta la Paris spre a-și urma studiile începute acolo în 1846 și întrerupte de revoluțiunea din februarie. Dupe o ședere de doi ani în Paris, se întună în Constantinople.” în capitala Turciei, poetul e găzduit de Ion Ghica, „în grațiosul său locaș pe Bosfor”, cum va preciza ulterior, într-un articol publicat în *Dimbovița*, an. I, nr. 1, 22 martie 1870, p. 10. În casa bunului său prieten, D. Bolintineanu e înconjurat de caldă afecțiune și prețuire, găsește înțelegere și alinare, dar mai ales o atmosferă prielnică preocupărilor sale literare.

La Constantinopol, poetul este impresionat de splendorile peisajului oriental, de farmecul fascinant al Bosforului, de sa-

voarea specifică moravurilor și ținuturilor exotice, în *Note la volumul I* al ediției din 1865, D. Bolintineanu relatează, cu încântare: „Turcii numesc Bosforul: *Bogaz bogassi*. Prin acest canal Marea Neagră comunică cu Propontida sau Marea de Marmara. Lungimea lui este aproape 30 kilometre și lărgimea lui se schimbă de la patru la unul. Malurile acestui canal sunt celebre prin frumusețea lor pitorească, prin gradinele delicioase ce acoperă malurile și dealurile vecine și fac loc, între ele și marea, unor case, chioșchiuri, saraiuri cu formă orientală. Nu este nimic mai frumos în lume, ca sit, decât această strămoară. Natura aici are o calitate particulară, aceea de a nu obosi niciodată ochii ce o privesc. Varietatea infinită a tablourilor produce acest fenomen. Astfel, fiecă minut aduce ceva nou sau în desemn, sau în culorile acestui tablou magic. Cerul, sub înfrurirea curintelor de aer ce-și comunică cele două mări, precum și malurile atât de variate în formele lor, gradinele, stâncile, văile contribuă la această luptă eternă între umbre și între raze, contribuă la nașterea marii varietăți.”

La Babek, pe malul Bosforului, compune poezia *Rable*, pe care o citește în ambianța plăcută din casa lui Ion Ghica. Soția acestuia, Sașa, „femeie cu educațiune și inteligență superioară”, se arată extrem de încântată și „angaja pe poet a exploata frumusețile Bosforului”, cum precizează însuși D. Bolintineanu în *Note la volumul I*. Poeziile pe care le scrie în acest timp, inspirate din splendorile naturii orientale și din realitățile caracteristice acestui mediu, învăluite adesea în mireasma legendei, impregnate de sentimentalismul și senzualismul specific omenilor și întâmplărilor din zona pitorescului exotic, au constituit ciclul *Florile Bosforului*. Desigur, îndemnurile primite din partea soției lui Ion Ghica au avut și ele un rol stimulator, însă poetul nostru urma, în această direcție, o coordonată fundamentală a romantismului, îndeosebi a romantismului francez, pentru care Orientul devenise o nouă și tulburătoare sursă de inspirație.

Interesul scriitorilor europeni pentru realitățile Orientului începe să se manifeste tot mai accentuat în prima jumătate a secolului al XIX-lea, căpătând o amploare deosebită sub auspiciile romantismului. Desigur, tentația Orientului se manifesta și mai înainte, însă izolat și fortuit, expresia literară a acestei tentații având mai mult aspectul unei galanterii exotice. De regulă, cei ce își alegeau subiecte din Orient nu-l văzuseră, inspirându-se îndeosebi din relatările și însemnările de călătorie

ale altora, informații bogate în acest sens oferindu-ne Pierre Martiino în lucrarea *L'Orient dans la littérature française au XVII-e et XVIII-e siècle* (Paris, Hachette, 1906) și Jean-Marie Carre în voluminoasa sa exegeză *Voyageurs et écrivains français en Egypte* (Cairo, Imprimerie de L' Institut Français d' Archeologie Orientale, 1932). În secolul al XVIII-lea, motivele și pre-textele orientale devin frecvente în literatura franceză. După ce publică *Lettres persanes*, în 1721, Montesquieu scrie romanul *Arsace et Ismenie*, subintitulat „histoire orientale”. Voltaire tratează și el subiecte orientale în piesele de teatru *Zaire (1132)* și *Mohamet ou le Fanatisme* (1741). De asemenea, Le Sage dă la lumină multe comedii galante cu teme orientale, care lansează o adevărată modă de piese burlești, cum este *Les Trois sultanes* (1761) a lui Favart. O viziune nouă asupra Orientului, din perspectiva preromantismului, aduce Volney, prin *Voyage en Egypte et en Syrie* (1787) și apoi prin celebrele *Les Ruines* (1791).

Ca urmare a pătrunderii lui Napoleon în Egipt, orientalismul capătă o îndrumare oficială. În 1795 se înființează Ecole des langues orientales, „qui fit de l'orientalisme français une science officielle, et lui donne, en même temps que la dignité, des ressources et des instruments nouveaux. Son histoire véritable commence à cette date”, precizează Pierre Martino în *L'Orient dans la littérature française au XVII-e et XVIII-e siècle* (p. 360). De asemenea, la 20 august 1798, Napoleon fondează L'Institut d'Egypte, însărcinat cu alcătuirea unei vaste enciclopedii despre țara piramidelor.

Interesul pentru Orient, constituit în aceste împrejurări, capătă un alt sens și o altă substanță, odată cu apariția romantismului. Scriitorii preferă îndepărtatele ținuturi exotice ca o reacție împotriva clasicismului cantonat în antichitatea greco-latină. De asemenea, spiritul lor involburat, setea de evaziune, de peregrinare, atracția pentru zonele geografice necunoscute, acoperite de legendă și înmiresmate de întâmplări fabuloase, senzația tulburătoare a sentimentalismului și erotismului practicat în aceste zone îi îndeamnă să călătorească în Orient, să se inspire din realitățile lui, să-l cînte chiar fără a-l vedea. „Agites, inquiets, melancoliques, souffrants d'un éternel ennui, emportés par leur imagination, ils se sentent Târne vagabondes et éprouvent un besoin de dépaysement”, spune Fernand Bassan în studiul *Chateaubriand, Lamartine, Nerval et Flaubert en Terre Sainte*, apă-

rut în *Revue des sciences humaines* (Paris, oct.-dec. 1965, fasc. 120, p. 493). Chateaubriand publică, în 1811, *L'Itinéraire de Paris à Jérusalem*. În 1835, în urma călătoriei întreprinse, Lamartine tipărește *Les Souvenirs, impressions, pensées et paysages pendant un voyage en Orient*. Iar în 1851, apare *Voyage en Orient* de Gerard de Nerval. Cel mai de seamă moment îl înscrie Victor Hugo, prin volumul de poezii *Les Orientales*, apărut în 1829, în prefața cărui scria: „On s'occupe aujourd'hui, et ce résultat est dû à mille causes qui toutes ont amené un progrès, on s'occupe beaucoup plus d'Orient qu'on ne l'a jamais fait. Les études orientales ont été poussées si avant... Jamais tant d'intelligences n'ont fouillé à la fois ce grand abîme de l'Asie... Il résulte de tout cela que l'Orient, soit comme image, soit comme pensée, est devenu pour les intelligences autant que pour les imaginations une sorte de préoccupation générale à laquelle l'auteur de ce livre a obéi peut-être à son insu.” Victor Hugo și-a imaginat un Orient pe care nu-l văzuse, însă în versurile lui triumfă extraordinara sa putere de sugerare și evocare, darul său excepțional pentru culoare și pitoresc, o inepuizabilă fecunditate verbală, o virtuozitate ritmică fără egal. Victor Hugo prezintă Orientul voluptuos, spre care se va simți atras și D. Bolintineanu.

Tentația Orientului a fost comună întregului romantism apusean, cu ecouri și în romantismul tardiv al literaturilor răsăritene, în Germania, semnalul îl dă Herder, prin preocupările sale în domeniul esteticii orientale, cum precizează René Gerard în *L'Orient et la pensée romantique allemande* (Nancy, Georges Thomas, 1963, p. 7). Ca manifestări specifice romantismului german, în această direcție, amintim *Divanul oriental-occidental* de Goethe, care a împrumutat din literatura Orientului strălucirea imaginilor și o senzualitate delicată, apoi volumul *Trandafirii Orientului* de Rukert, apărut în 1822, în care îl imită pe Hafiz, excelând prin savoarea stilului și sonoritatea rimelor. Din literatura engleză e suficient să amintim ciclul „poemelor orientale” ale lui Byron, *Ghaurul, Mireasa din Abydos, Asediul Corintului, Rătăcirile lui Childe Harold, Corsarul*, a căror acțiune se desfășoară adesea într-o natură luxuriantă, aducând în scenă întâmplări dramatice, sentimente năvalnice, personaje stăpânite de iubiri mistuitoare, pătimișe, de neliniști devorante, totul proiectat pe cadrul fabulos al Orientului.

Ca poet crescut la școala romantismului european, îndeosebi francez, Dimitrie Bolintineanu nu putea rămîne străin față de

această importantă latură a noului curent literar. Asemenea altor scriitori români de la mijlocul secolului al XIX-lea, care făceau eforturi vizibile și nelipsite de rezultate meritorii, de a-și sincroniza creația cu marile literaturi europene, D. Bolintineanu și-a încercat puterile și în această direcție, cu mai mult sau mai puțin talent, potrivit posibilităților lui și ale liricii românești din acea epocă, propunându-și să cînte și el *Florile Bosforului*.

În literatura română, primele ecouri ale Orientului le întâlnim la Theodor Codrescu, în memorialul *O călătorie la Constantinopoli*, apărut la Iași, în 1844. O călătorie în capitala Imperiului Otoman întreprinde și Vasile Alecsandri, în 1845, consemnându-și impresiile într-o agendă rămasă mult timp nefructificată, comentată de G. Bogdan-Duică în studiul *Despre Vasile Alecsandri. Întîia călătorie la Constantinopole*, publicat în *Viața românească*, an. XIV, nr. 1, ianuarie 1922, p. 41. În urma acestei călătorii scrie însă poeziile *Pescarul Bosforului* și *Bosforul*, prevestind tematica și atmosfera din ciclul lui D. Bolintineanu* Demn de menționat este și faptul că, în *România literară* din 1855, Dimitrie Ralet publică *O scrisoare de pe Bosfor* și, în 1858, la Paris, memorialul *Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*.

Cel ce introduce în literatura română poezia de inspirație orientală, în consonanță cu lirica romantică europeană, este însă Dimitrie Bolintineanu. Însuși autorul *Florilor Bosforului* era conștient de noutatea pe care o aducea, ca poet romantic, în lirica românească din acel timp, încă tributară motivelor depășite ale clasicismului. În *Note la volumul I* al ediției din 1865, > Bolintineanu sublinia: „Aceste poezii erau un lucru nou în literatura română ostentivă pînă aici sub greutatea figurilor mitologice, ale zeilor și zeelor din Olimpul antic, și perzînd seva și flacăra sub săgețile unui Cupidon îmbătrînit și cu întristare uzat.” Dimitrie Bolintineanu are meritul de a ne fi dat o imagine autentică asupra exotismului oriental. Poetul nostru l-a cunoscut direct, în perioada exilului, trăind în mijlocul lui timp de aproape șase ani. „istoria i-a obligat pe romanticii noștri să cunoască și să înțeleagă mult mai bine Orientul, în aspectele lui atât de caracteristice concentrate în capitala imperiului turc^ dar și în răsfrîngerile și prelungirile pe care el • le-a avut- în viața socială, în moravurile publice și particulare, în mentalitatea unor categorii de oameni din țările românești, de-a lungul secolelor de

dominație a Porții Otomane, cu toate implicațiile ei. De aceea, versurile lui D. Bolintineanu din *Florile Bosforului* nu pot fi suspectate de convenționalism și artificialitate, cum de multe ori s-a întîmplat. Într-adevăr, poeziile din acest ciclu sînt de o pronunțată inegalitate, dar neîmplinirile și carențele unora dintre ele nu se datoresc faptului că D. Bolintineanu ar fi avut o imagine falsă asupra Orientului și ar fi zugrăvit scene, atitudini și sentimente necanforme cu realitatea. Nereușita unor poezii trebuie căutată în precaritatea unor mijloace de expresie artistică, sesizabilă nu numai la D. Bolintineanu, ci și la alți poeți de la mijlocul secolului trecut.

Poeziilor din acest ciclu li s-a recunoscut bogăția stilistică și imagistică, pitorescul senzațiilor, farmecul exotic, însă adesea în detrimentul acțiunii, al consistenței scenelor de viață evocate. Observația a făcut-o mai întîi Aron Densușianu, în studiul *Poeziile lui D. Bolintineanu*, inclus în volumul al doilea din *Cercetări literare* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 325), unde arăta : „Această natură în care se petrece acțiunea poemelor a fost și fericită, dar și nefericită pînă la un punct pentru poet. Poetul își concentrează puterea mai mult în descrierea frumuseților Bosforului, trecînd iute, încondeind ușor și chiar neglijînd acțiunea, care este temeiul poemei. Pe lîngă aceasta, poetul dezvoltă în poeme atîta pompă de limbă, un atît de viu torent de versuri, încît toate acestea într-atîta vorbesc și răpesc pe cetitoriu, încît el nu poate să-și deie seama de ceea ce se petrece, de acțiune, și astfel trece peste piesă fără să poată prinde și ține în minte dezvoltarea ei, ci alegîndu-se de cele mai multe ori cu sunetul nespus de dulce și melodios și cu expresiunile pline de roze și flori, cu un fel de miros îmbătătoriu ce curînd se risipește.” În multe versuri din acest ciclu, D. Bolintineanu a izbutit să redea, în imagini autentice și inedite, farmecul peisajului oriental, atracția fascinantă a Bosforului, irizările mărilor care unesc Europa cu Asia, pitorescul unor ținuturi acoperite de legendă. Dar mai ales a relevat savoarea proprie stărilor afective, miresma specifică sentimentalismului și senzualismului oamenilor și întîmplărilor din această zonă geografică și umană. Impresia vie de autenticitate, care cucerește sensibilitatea cititorului și-l transpune nemijlocit în interiorul cadrului zugrăvit, e asigurată prin variate mijloace, prin lexic, onomastică și toponimie, prin utilizarea unor cuvinte cu sonorități

aparte, prin expresii construite cu subtilitate din elemente caracteristice mediului, prin imagini care provoacă nuanțate senzații vizuale, acustice și tactile. Cele mai bune versuri din *Florile Bosforului* ne înfățișează Orientul voluptos, răsfrînt atît în peisaj cît și în sufletul omenesc. Poetul surprinde nuanțele fine ale coloritului, cu o adevărată pasiune cromatică, cu un evident simț al picturalului și al jocului imagistic. În studiul consacrat poetului, introdus în volumul *Cercetări de literatură română* (Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 85), D. Popovici releva că „nicăieri Bolintineanu n-a trăit mai intens decît aici voluptatea colorilor. În poezia lui, Bosforul apare ca o construcție în lumea mirajului, în care aceeași lumină prinde în jocul razelor sale cerul, pămîntul și marea”, adăugînd: „Ființele se împărtășesc din culoarea și voluptatea peisajului, numele lor au sonorități picturale.”

În acest decor mirific se petrec drame pasionale, mistuitoare, iubiri de intensă senzualitate, frenetice, pe care numai o sensibilitate romantică le-a putut înțelege în adevărata lor esență. În studiul *Metamorfoze ale liricii erotice*, din volumul colectiv *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc* (București, Editura Academiei R.S.R., 1978, p. 118), Roxana Sorescu sublinia: „Cu Bolintineanu erosul pătimaș, misterios și: exotic pătrunde în literatura română. Balada de dragoste, eventual într-un decor în consonanță cu sentimentele tănuite sau exaltate ale personajelor, fusese cultivată întîmplător și înainte.. Bolintineanu dă anecdotei romantic construite strălucirile daco-*, rului oriental, încărcate de sugestii muzicale. Poemele și baladele -sale eliberează imaginația, în atingerea cu un Orient imaginat după cerințele lirice ale unei personalități dornice de mister. Dacă la predecesorii săi romantic era modul de expresie a sentimentului, căruia trebuia să-i presupunem un impuls real la Bolintineanu evadarea în necunoscut, ridicarea unei lumi pe aspirațiile adînci ale sufletului caracterizează latura vizionară și-fantastă a romantismului.” într-adevăr, personajele din *Florile Bosforului* sînt naturi pasionale, dăruite plăcerilor prezente, se cufundă în bucuria de-o clipă a erosului, disprețuind consecințele funeste care le amenință. S-ar putea spune că au o concepție epicureică, punînd în practică sensul lui *cârpe diem*, însă ele reprezintă, în fond, senzualitatea pătimașă de esență orientală.

În *Note la volumul I* al ediției *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1865, p. 294) se precizează că poezia s-a tipărit pentru prima dată în acest volum. Cifrele din interiorul poeziei aparțin autorului și trimit la notele finale, unde se dau următoarele explicații:

- „1. *Ghiul*. Nume ce turcii dau rozii sau trandafirului.
2. *Nihor*. Unul din cele mai frumoase sate pe malul Bosforului, partea Europei. Turcește *Enikei, Sat-nou*.
3. *Ghiauri*. Nume ce musulmanii dau creștinilor în genere, este luat cînd în accepțiunea inofensivă ce desemnă un *necredincios*, adică pe cel ce nu este de religia lui Mahomet, și cînd iară ca un epitet injurios.
4. *Freneci*. Nume ce dau europenilor în genere și mai ales celor de viață latină. Grecii și armenii se servă deopotrivă cu acest cuvînt ca să desemne pe europeni.
5. *İaşmac*. Vălul cu care se acoperea femeile turce.
6. *Şam*. Bagdat.
7. *Fiica lui Osman*. Spre a desemna o turcă, Osman fiind fondatorul acestui imperiu.
8. *Feregeaua*. Mantilă sau un fel de domino, de diferite stoffe și culori pe care femeile turce o pun pe d-asupra celoralte vestminte cînd ies la preîmplare. Această mantilă, deși de multe ori este purtată cu puțină grație, damelor elegante ce știu să o poarte ie vine foarte bine.
9. *Kiahiul*. Toată partea vestmîntului ce coperă bustul femeii musulmane, sau peptul.
10. *Cerchez*. Un fel de tunică scurtă ce femeia turcă poartă pe d-asupra unei alte tunici numită *dalgali elec*. Este o tunică de preț mare și de formă circasiană pe care o pune în zile de sărbători.
11. *Dalga*. Altfel de tunică, ce înlocuiește, de multe ori cerchezul, este o tunică de stofă de mătase de Orient, cu ciucuri sau colți de fir sau de mătase.
12. *Selemie*. O stofă de mătase din Orient.
13. *Geanfesz*. Stofă de mătase de Orient, foarte scumpă, din care se fac cei mai eleganți șalvari de femeie.
14. *Sîrmali-elec*. iară o tunică scurtă cu sîrmă.

Femeile turce taie o parte din părul lor Ia tîmple și îl lasă de cade în bucle scurte. Celalt păr îl împletește în mai multe coșifoare, în lungime naturală, și, cînd sunt în casele lor, femeile turce îl lasă de cade pe spate astfel împletit ; cînd ies la preîmbulare, ele rădică toate acele codițe pe creștetul capului unde le agață cu ace de diamant făcute înadins sau de alte pietre mai puțin prețioase, dupe averea și gustul lor."

Poezia *Esme* a întrunit, în mod constant, aprecierile elogi-oase ale celor mai autorizați critici și istorici literari. Portretul realizat aici este de o seducătoare autenticitate, obținută prin introducerea subtilă a unor cuvinte și denumiri specifice orientale, de o remarcabilă plasticitate și expresivitate. În *Istoria literaturii române* (București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 219), G. Călinescu releva că „mai exact pictoric, ca o piesă de muzeu, este portretul din *Esme*, cu vocabular bine mozaicat, sonic și vizual." Asupra valorilor expresive ale cuvintelor și denumirilor specifice din această poezie insista și D. Popovici, arătînd că „lexicul lui Bolintineanu ajunge, în *Esme*, pictură și sugestie" (*Dimitrie Bolintineanu, în Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 71). Viabilitatea valențelor plastice ale poeziei o confirmă și Ion Roman, în prefața la *Legende istorice* (București, Editura pentru literatură, 1965, p. XVIII), observînd că „Bolintineanu obține efecte picturale prin vocabular, toponimie și onomastică."

GHIAURA

Publicată prima dată în *Poezii ale D. Bolintineanu atît cunoscută cît și inedite*, vol. I, București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1865.

RABIE

Cu titlul *Rebia și Atica* a apărut mai întîi în *Foiletonul Zimbrului*, nr. 31, 21 august 1855, p. 246. Cu acest titlu a fost inclusă în volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea ă. G. Sion*, București, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscută cît și inedite*, vol I, București, Tipografia lu-

crătorilor asociați, 1865, poartă titlul *Rabie*. în notele finale din acest volum se dădeau următoarele explicații, corespunzătoare cifrelor din cuprinsul poeziei :

„1. Acesta este un subiect istoric.

Kasseki-Rabie, Ghiulnus, ceea ce va să zică *băutură de rouă a primăverii*, este numele sultanii ce figură în capătul acestii poeme. Era sultana favorită a lui Mohamet al IV-lea care, fermecat de frumusețea și inteligența ei superioară, îi lăsase în voie guvernul imperiului. Vezi *Istoria Turcii* de Hammer, viața lui Mahomet al IV-lea.

Această poezie fuse scrisă pe malul Bosforului, la Babek, în casa unuia din amicii autorului, d. Ion Ghica, asemenea expatriat, și care îi dase ospitalitate pentru cîtva timp în locuința sa pe mare. Această poezie autorul o citi d-nei Sașii Ion Ghica, femeie cu educațiune și inteligența superioară. Această damă fuse înaintată și angaja pe poet a exploata frumusețile Bosforului, scriind o serie de poezii sub titlul de *Florile Bosforului*.

2. *Lial*. Noaptea.

3. *Iscudar*. Scutari, o parte de oraș din Constantinopol situată pe malul Asii.

4. *Ibahar*. Primăvara.

5. *Marmara*. Marea de Marmara sau vechea Propontide.

6. *Hadîn*. Eunuc. Negri însărcinați cu garda haremului turcesc.

7. *Cislar-aga*. Șeful hadînilor sau eunucilor. Această funcțiune este foarte considerabilă în Turcia.

8. *Candili*. Un sat cu o pozițiune desfătătoare pe malul Bosforului în Asia.

9. *Almeia*. Nume ce se dă dăntuitoarelor.

10. *Bogazul*. Bosforul.

11. *Odalisce*. Femei din haremul sultanului. în ierarhia lor, ele sunt asupra halaițelor și în urma sultanelor.

12. *Hanîmâ*. Damă turcă de considerație."

în *Note la volumul I* se mai explică încă două cuvinte, care nu figurează însă în cuprinsul poeziei : „*Biulbiuli*. Biulbiul, privitytoarea" și „*Chipariși*. Un arbor frumos și verde ce se află în toate cimitirile turcești și care formează păduri, el începe a se arăta de la Vama înainte." Aceste cuvinte se întîlnesc într-o poezie următoare, *Leili*. Un cuvînt turcesc din poezia *Rabie*, nenumerotat în text, dar explicat în notele finale, este „*Hangear*. Cuțit ce turcii purtau mai nainte la brîu".

J

în studiul **Dimitrie Bolintineanu**, inclus în volumul **Cercedări de literatură română** (Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 85), D. Popovici observa că, deși poezia **Robie** este „îne-cată în descrieri și în firele complicate ale unei intrigii de ha-rem”, merită a fi apreciată pentru că „ridică la suprafață câteva momente din descrierea frumuseții feminine, cum sînt acelea care ne arată pe baiaderă înainte de a începe dansul și în timpul dansului”.

ALMELAIUR

A apărut mai întîi fără titlu, în ciclul **Caicelanee** din volu-mul **Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion**, București, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. Cu acest titlu a fost reluată în ediția din 1865.

Distingem aici o viziune specific romantică, de proveniență franceză. Cel ce se simte plutind în sferele paradisiace, împăr-tășind iubirea frumoasei Almelaiur, se adresează nopții ce îi învăluie cu farmecul ei : „O, noapte grațioasă, / Oprește zborul dulce...” aproape cu aceleași celebre cuvinte din poezia **Le Lac** a lui Lamartine : „O, temps î Suspends ton voi...”

SĂRUTAREA

Publicată prima dată în ediția din 1865.

LEILI

Inițial, în **Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintinea-nu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion**, din 1855, purta titlul **Zeila**. La reluarea ei în ediția din 1865, poetul a modificat-o substan-țial și a intitulat-o **Leili**.

Motivul de bază al poeziei are o sursă livrescă, după cum se precizează în **Note la volumul I** al ediției din 1865 : „Cronicele turce vorbesc de această tragedie. Dupe aceste cronici, Hammer însuși rapoartă faptul cu ocaziunea lui Kiupriuli și Mustafa II;

istoria lui Joinnin și Jul-Van-Gaver, pag. 315, încă îl însemnează. Cu diferență că ei zic numai că Ali-bei sau Kiupriuli-Zade, ne-pot al vestitului vizir Kiupriuli, fuse condamnat la moarte de Mustafa II și executat, cu toate că unchiul său fusese atunci atît de putînte. Crima lui a fost numai că a privit dulce la o sultană.”

. Probabil dintr-o eroare de punere în pagină, două cuvinte din această poezie, **biulbiuli** și **chipariși**, fuseseră explicate în notele de la **Robie**, cum am menționat mai sus. în textul din **Leili**, D. Bolintineanu face trimiteri la notele finale numai pen-tru următorii doi termeni :

„1. **Hurioara**. Huria. Spirit ideal, femeie ce locuiește în eden, d-o albețe strălucitoare, menită a desfăta pe cei drepți cu un amor ideal dupe moarte.

2. **Halaica**. Sclavă a hanîmelor”.

Deși în textul ediției din 1865 nu se face nici o trimitere pentru **Namazul**, în notele finale se arată că e „rugăciunea către Dumnezeu pe care musulmanii trebuie a o face de cinci ori pe zi”.

în studiul **O reabilitare necesară : poezia lui D. Bolintineanu**, publicat în **Viața românească**, an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 66, Mihai Zamfir releva că, prin poezia **Leili**, configurarea peisaju-lui liric depășește simpla notație convențional-romantică, asis-tînd „pentru prima dată la apariția unui cadru fantastic :: ele-mente aparent naturale se alătură în îmbinări savante, ziua și noaptea își unifică luminile într-o feerie de basm”.

SUSPINUL BOSFORULUI

Publicată în ediția din 1865.

în text se face o singură trimitere la notele finale : „1. **Ai Luna**.” în **Note la volumul I** se mai dau însă următoarele lămu-riri :

„**Pescarii în caice**. In toate serile, pe unele părți ale cana-lului se înșiră mulțime de caice de pescari și se pun la pîndă.

Ca crinul din Tabor. Crinul din muntele Taborului. lemn,
Cafasul. Un fel de jaluzie sau persienă de spezeze de hare-transparante, zugrăfit cu fețe, care astupă ferestrele de la nu se muri și prin care, din casă se vede afară, iar de afară vede înuntru”.

Apărută în volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*, (1855). Reprodusă apoi în ediția din 1865.

În legătură cu subiectul acestei poezii, D. Bolintineanu preciza, în *Note la volumul 1*: „La sărbătoarea Bairamului, după ceremonia de la gıamie, sultanii primeau de la sultana valide, mumă, o fecioară jună și frumoasă, și zgomotul tunurilor vesteau toată noaptea, capitalii, că sultanul se dezmiarcă cu prada sa. Această datină barbară și rușinoasă nu mai există. În timpul când se trece subiectul poeziei aceștia, sultana valide oferise fiului său o fecioară română, răpită de la Dunăre.”

Deși în textul poeziei nu întâlnim nici o cifră de trimitere la notele finale, aici sînt explicate două cuvinte turcești: „*Le-giver*. Azur” și „*Latif lei*. Zefirul”.

O NOAPTE DE VARĂ

S-a publicat în ciclul *Caicelanee* (IX) din *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855). Ou acest titlu a fost reprodusă în ediția din 1865.

În *Note la volumul 1*, pe marginea versului „Revarsă ici și colo torente de fosfor” se făcea următorul comentariu: „Cine a pluit noaptea pe mare știe că sub lovirile lopeții, printre spumă, se văd scînteii ca scînteiele focului: sunt scînteile fosforului ce există în apele mării”. În studiul *Metamorfoze ale liricii erotice*, din volumul colectiv *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc* (București, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 120), Roxana Sorescu remarca, pe bună dreptate, că poezia *O noapte de vară* se ridică mult peste nivelul edulcorărilor sentimental-iacrimogene din lirica erotică a epocii, atestînd faptul că D. Bolintineanu izbutea să creeze versuri de autentică vibrație estetică, atunci cînd utiliza cu sobrietate mijloacele de expresie: „Dacă nu plătește tribut locurilor comune ale vremii sale, cu adevărat mare este Bolintineanu atunci cînd știe să se oprească la sugestia lunii încremenite în fața dragostei, balada reducîndu-se la o succesiune de gesturi neretorizate, dar grele de evocări.”

Cu titlul *Barcarolă* a apărut în *Propășirea*, an. I, nr. 20, 28 mai 1844, p. 160.

Editată la Iași, cu începere din ianuarie 1844, de către Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica și Vasile Alecsandri, revista *Propășirea* era deschisă nu numai scriitorilor moldoveni, ci și celor din Muntenia și Transilvania, programul ei preconizînd înfăptuirea unității naționale. Dimitrie Bolintineanu își inaugurează colaborarea în *Propășirea* cu această poezie, prin intermediul lui Nicolae Bălcescu. La 14 martie 1844, N. Bălcescu îi scria lui Ion Ghica: „Iată îți trimit o poezie de la Bolintineanu” (N. Bălcescu: *Opere*, vol. IV, Corespondență, ediție critică de G. Zăne, București, Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 52). Din *Propășirea*, poezia *Barcarolă* a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. VII, nr. 38, 18 septembrie 1844, p. 304.

Cu acest titlu a fost inclusă prima dată în volumul *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu*, București, în tipografia lui C. A. Rosetti & Vinterhalder, 1847. A fost reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), în ciclul *Caicelanee* (III). În ediția din 1865 a fost inclusă cu titlul schimbat în *Caigiul*. Poezia s-a bucurat de o bună apreciere din partea lui Titu Maiorescu. În studiul *Poezia română. Cercetare critică*, publicat inițial în *Convorbiri literare*, nr. 1—5, 7 și 8 din 1867, și retipărit, în același an, într-o broșură aparte, mentorul „Junimii” afirma că „foarte plastic în descrierile sale este Bolintineanu”, argumentîndu-și ideea cu versuri din poezia *Caigiul* (cf. Titu Maiorescu: *Opere*, vol. I, ediție, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon. Studiu introductiv de Eugen Todoran, București, Editura Minerva, 1978, p. 16).

ODALISCA

Publicată prima dată în ediția din 1865.

În studiul *Bolintineanu și sonurile poeziei moderne*, din volumul *Scrîtori moderni* (București, Editura pentru literatură, 1966, p. 21), I. Negoïtescu demonstra convingător că în opera acestuia sînt refigurate multe din particularitățile distincte ale

liricii românești de mai târziu. Astfel, în poezia *Odalisca* descoperirea „deplina armonie a lui Macedonski” răsunînd „în versurile care cîntă erotica îmbătare, cu lumini scîldate în umbra mi-remelor, cu acele azururi glauce și suferințele de filtru voluptos”.

KÎZ-CULESI

în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), unde s-a tipărit prima dată, purta titlul *Siuadea*. A fost reluată în ediția din 1865 cu titlul *Kîz-Culesi*, explicat astfel în notele finale din primul volum al acestei ediții : „1. *Kîz-Culesi* sau Turnul fetii. Acest turn se află în apropiere de malul de la Scutari la intrarea în Bosfor din Marea de Marmara, pe o mică stîncă în fața apei. Turnul e zidit de bizantini. O tradițiune otomană spune că acest turn fu ridicat de un sultan ca să închiză acolo pe fiica sa și să o scape de mușcătura unui șearpe care trebuia să o muște neapărat la 15 ani ai vieții ei.” în *Note la volumul I* se mai dau explicații despre „Allah. Dumnezeu” și „*Gun-ag armași. Zorile*”.

FATA DE LA CANDILI

A făcut parte inițial din ciclul *Caicelanee* (VI), în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855). I s-a schimbat titlul în ediția din 1865; '

FURTUNA

Integrată în ciclul *Caicelanee* (VII) al ediției din 1855 și reluată cu titlul cunoscut în ediția din 1865. în ședința „Junimii” din 26 octombrie 1865, Titu Maiorescu citește din opera lui D. Bolintineanu, în vederea alcătuirii unei antologii de lirică românească, selectînd, printre altele, și poezia *Furtuna* (ci. I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, București, „Bucovina”, 1933, voi. IV, p. 431). Aceste poezii au fost utilizate de Titu Maiorescu în studiul *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*, publicat în *Convorbiri literare*, nr. 1—5, 7 și 8 din 1867, cu titlul

Poezia română. Cercetare critică, și retipărit, în același an, într-o broșură aparte, în anexele căreia se reproduceau și poeziile selectate.

INSOLA PRINKIPO

Poezia s-a intitulat inițial *Elia* și a fost inclusă în ciclul *Caicelanee* (XIV) din *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855). Poetul i-a schimbat titlul în ediția din 1865.

În această insulă a Imperiului Otoman, Dimitrie Bolintineanu l-a cunoscut, în 1853, în timpul exilului său, pe E. C. Grenville Murray, viceconsulul britanic la Mitylene, ou care stabilește relații apropiate. Interesat de fenomenul literar românesc, atras de farmecul folclorului nostru, E. C. Grenville Murray traduce în proză, în limba engleză, doinele populare din culegerea lui Vasile Alecsandri, bucurîndu-se, în această frumoasă îndeletnicire, de sprijinul direct al lui D. Bolintineanu (cf. P. Grimm : *Cele dinții traducerii englezești din literatura română*, în *Studii literare*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1943, vol. II, p. 226). Culegerea lui E. C. Grenville Murray, apărută la Londra, în 1854, se deschide cu un substanțial studiu, în care făcea un scurt istoric al poporului român, vorbea admirativ despre poezia noastră populară, despre literatura română și reprezentanții ei din acel timp. Numeroasele date și prețioasele informații documentare utilizate în acest studiu i-au fost furnizate de D. Bolintineanu, după cum însuși E. C. Grenville Murray mărturisea : „I have now only to add a few words as to my own share in the present work. Some of the best of the Doine have been collected by M. Bolintineanu, who has assisted me with much curious information.” Introducerea lui E. C. Grenville Murray era datată : „Prince's Island, Sept. 12, 1853”.

SÎNTA SOFIA

în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea de G. Sion* (1855), unde a apărut prima dată, era intitulată *Umbra sîntei Sofii*. A fost reluată în ediția din 1865 cu titlul schimbat.

în notele finale din primul volum al ediției se precizează
SullS* P^Oemă Un SUJ6t ISOTIC FU <<***>> Ghen^lek în

SCLAVELE ÎN VÎNZARE

Tipărită numai în ediția din 1865.

în articolul *Diminutivele și rima lui Dimitrie Bolintineanu*, publicat în *Adevărul literar și artistic*, an. XIX, nr. 897, 13 februarie 1938, p. 7, Barbu Lăzăreanu cita această poezie pentru imaginile și rimele ei bogate, „unele de-o îndrăzneală, am zice, argheziană, dacă nu mi s-ar socoti la rîndul lui atributul acesta drept o cutezanță cronologică”.

în *Note la volumul I* al ediției din 1865 erau explicate expresiile și cuvintele numerotate în textul poeziei :

„1. *Copta din Misir*. în Egipt este un popor creștin care se cheamă coptes. Se crede că acest popor ar fi coborînd din adevărații egipteni ; dar aceasta nu este destul de dovedit.

2. *Şair*. Poet.

3. *Iemen*. O parte a Arabii.

4. *Ispahan*. Oraș în Persia.

5. *Beghir*. Cal.

6. *Guegua*. Femeie dintr-o seminție albaneză.

7. *Magiari*. Nume ce turcii dau galbenilor austriaci.

8. *Askeri*. Ostași.

9. *Palicari*. Voinici.”

Mai sînt explicate încă două cuvinte, nenumerotate în textul poeziei : „*Fachiol*. Legătura capului a femeii creștine în Orient” și „*Anadol*. Asia Mică”.

GULFAR

în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) apare sub titlul *Ghilfar*. A fost reluată în ediția din 1865 cu titlul ușor modificat.

în *Note la volumul I* se precizează că „această poemă are un subiect tras din istorie”, indicîndu-se ca sursă de inspirație *Istoria Imperiului Otoman* de Hammer : „Sultan Selim fiind de tronat de partida clerului și de ianiciari și aruncat în închisoare,

căci voise a regenera patria sa, Baraictar-pașa ce se afla la Rușciuc, amic devotat al lui Selim, luă hotărîrea de a restabili pe tron pe Selim. Puindu-se în capul unei mari armate, merse asupra Constantinopolului și bătut pe rebeli ; dar acești din urmă sugrumară pe Selim în închisoare. Tot această soartă avu și Mustafa. Dupe acest eveniment, Mahmud se urcă pe tron prin voința lui Baraictar-pașa. în recunoștința acestui serviciu, sultanul îl numi satrazan al său. Cîțva timp în urmă acest mare vizir uită datoriile către patria sa și se lăsă să cază cu totul într-o rușinoasă viață de moliciune. Nu se mai ocupă de trebile statului. Zilele și noapțile el le trecea lîngă o roabă frumoasă. Ianicerij se revoltară din nou, vizirul, văzînd că nu poate a-i învinge, se hotărî să moară cu roaba sa frumoasă pe care nu voia să o vază căzînd în mina rebelilor. Puse el însuși focul la chioschiul în care se afla cu roaba frumoasă și arse împreună cu ea.”

Anghel Demetrescu a emis ipoteza că această poezie „i-a servit de arhetip” lui M. Eminescu pentru *O călărie în zori* (cf. Anghel Demetrescu : *Mihai Eminescu*, în *Opere*, ediție îngrijită de Ovjdium Papadima, București, Fundația pentru literatură și artă, 1937, p. 229).

SANDALUL

Apărută în ciclul *Caicelane (VIII)* din *Poeziile ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale se preciza că Sandal este „nume ce turcii dau la un fel de barca .

ZIULFI

Publicată numai în ediția din 1865.

FATME

Tipărită în ediția din 1865.

în *Note la volumul I* se arată că poezia are o bază reală : „Această tristă istorie este foarte cunoscută la Constantinopol.

Se zice că una din surorile sultanului Abdul Medjid, măritată dupe un pașă, născuse un prunc și găsisese pruncul sugrumat în leagăn, că această pierdere fu cauza morții tinerei mume și că înainte de a muri chemă pe sultanul și îl rugă a desființa barbara datină de a ucide copiii de parte bărbătească ce nasc în familia imperială ; că sultanul promise a o face și își ținu promisiunea."

DORINȚA

Inclusă în ediția din 1865.

În textul poeziei nu întâlnim cifre de trimitere la notele finale pentru cuvintele : „*Talice*. O trăsură elegantă de lemn a femeilor turce." și „*Keat-hanea*. Loc de preîmplare numit și Apele-dulci din Europa. Acolo sultanul are un castel și o frumoasă grădină. Aici merge, în timpul primăverii, toată capitala, vinerea, în preîmplare. Vara nu mai merge nimeni în acest loc, din cauza miasmelor friguroase. Vara se cluc la Apele-dulci din Asia pe Bosfor." în cuprinsul poeziei sînt numai trei trimiteri la notele finale :

1. *Deniz*. Marea.
2. *Gearuri*. Șaluri.
3. *Șah-zade*. Fiu de sultan."

MORMÎNTUL EI

Apărută în ediția din 1865.

NU MAI ESTE

Publicată în ciclul *Caicelane* (XII) din *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și reluată, cu titlu de sine stătător, în ediția din 1865.

APLEC OCHII

Tipărită în ediția din 1865.

SINGURĂTATEA

Apărută în *Calendar geografic, istoric și literar pe 1861*, p. 45, și inclusă în ediția din 1865.

Într-un meritoriu studiu despre *Ficțiune, imagine și comparațiune* (București, Gutenberg, 1896, p. 36), Vasile D. Păun afirmă că, în această poezie, D. Bolintineanu a fost influențat de „o elegie celebră de la poetul suedez Wallin". O interesantă apropiere între Bolintineanu și Eminescu a stabilit Mihai Zamfir, în judiciosul său studiu *O reabilitare necesară: poezia lui D. Bolintineanu*, apărut în *Viața românească*, an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 70, relevînd, referitor la poezia *Singurătatea*: „Asemeni feciorului de împărat din superbul poem eminescian numit de G. Călinescu *Povestea magului călător în stele*, poetul meditativ Bolintineanu se autodefiniște prin boala singurătății și a melancoliei, însuși ritmul sună tulburător de asemănător cu cel al marelui poem eminescian, în aceeași cadență somnolentă de alexandrini. Poetul îndrăgostit perpetuu de himeră reprezintă, în cazul lui Bolintineanu, o ipostază inedită."

CERCHEZA

Apărută în ediția din 1865.

EU VIU

Cu titlul *Cîntec* a apărut în *Curierul român*, an. XVIII, nr. 68/ 24 august 1846, p. 270. A fost inclusă mai întîi în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă -în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 24, 14 Iunie 1852, p. 96. Reluată, cu același titlu, în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și apoi, cu titlul *Eu viu*, în ediția din 1865. Poezia a fost selectată de Titu Maiorescu pentru studiul său *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867* (cf. nota la poezia *Furtuna*).

LA LUIZA

Inclusă în edițiile din 1855 și 1865

HAL

vorba înțeleg o fantasmă : Ceeace 1^2 S
nt Aceste versuri sunt scrise în anul 1852 la Bebek '

LBGIVERA

Publicată în ediția din 1865.

SE SCALDĂ

Publicată în ediția din 1865.

DILRUBAM

Tipărită în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edatate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și reluată în ediția din 1865, unde se precizează, în notele finale, că poezia pornește de la o întâmplare reală : „Această dramă este adevărată. Toată Brusa cunoaște trista moarte a acestei femei. Acela care a ucis-o cu propria sa mână este un mare dignitar.” în notele finale se mai explică cuvintele : „*Seic-islam*. Capul religiei” și „*Cavazi*. Dorobanți ai poliției.”

Dilrubam, împreună cu alte poezii ale lui D. Bolintineanu, a fost inclusă în *Rouman Anthology or Selections of Rouman poetry ancient and modern, being a collection of the national ballads of Moldavia and Wallachia, and of some of the works of the modern poets, in their original language, with an appendix*,

containing translations of the poems, alcătuită și tipărită de Henry Stanley la Hertford, „by Stephen Austin”, în 1856. Pe a doua pagină de titlu se scria și în limba franceză : *Fleurs de la Roumanie. Recueil de poesies roumaines anciennes & modernes*. Antologia cuprindea o selecție reprezentativă de poezii populare și din lirica lui Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Ion Heliade Rădulescu, Cezar Boliac, George Crețianu.

Henry Stanley fusese în Principatele Române în 1855, ca prim secretar al lui sir Henry Bulwer, comisarul britanic în Comisiunea europeană instituită prin Tratatul de la Paris, cu scopul de a supraveghea alegerile pentru divanurile ad-hoc (cf. Aurel Martin : *Contribuții la soarta, în Principate, a antologiei de poezie românească scoasă de Henry Stanley în 1856*, în voi. *Metonimii*, București, Editura Eminescu, 1974, p. 135).

La apariție, antologia lui Henry Stanley a fost recenzată elogios în *Albumul literariu*, nr. 3, februarie 1857, p. 7, unde, după prezentarea sumarului, se sublinia : „Celelalte flori sînt de la D. Bolintineanu, spirit delicat, suflet tînăr, peana spirituală, aci ușoară, aci profundă”. De asemenea, a fost comentată entuziast de George Crețianu, în *Concordia*, an. I, nr. 12, 20 martie 1857, p. 48 : „Suntem datorii unui nobil strein cel mai frumos omagiu ce se putea face muzelor române. [...] Mi se pare că, chiar după ce a citit cineva capodoperile streine, poate încă citi cu plăcere doinele lui Alecsandri, ciuturile Bolintineanului, fabulele Alexandrescului.”

Detalii în plus despre antologia lui Henry Stanley în P. Grimm : *Cele dintîi traduceri englezești din literatura română* în *Studii literare*, vol. III, Sibiu, Tipografia Cartea Românească din Cluj, 1943, p. 226 ; E. D. Toppe : *The Roumanian Antologie*, of E. C. Grenville Murray and Henry Stanley*, în *Revue de Utterature comparee*, trentieme annee, no. 3, 1956, p. 400 ; Mihail Bogdan : „*Miorița*” în englezește — acum 100 de ani, în *Steaua*, an. VII, nr. 9, septembrie 1957, p. 114.

TU DORMI

Apărută în ediția din 1865.

BLESTEMUL DERVIȘULUI

Apărută în ediția din 1865.

Poezia s-a bucurat de aprecierea lui G. Călinesou pentru blestemul „destul de viguros” pe care-l conține, „un fel de *Des Sangers Fluch* de Uhland” (*Istoria literaturii române*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 219).

NAIDE

Publicată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și reluată în ediția din 1865, în care se releva sensul primei strofe: „Imanul ce cîntă sus pe minarelă de cincî ori pe zi zice vorbele în limba arabă, cu care începe această poemă”.

HALALIA

Apărută în ediția din 1865.

UNDE MERGI ?

Cu titlul *Cîntec* s-a tipărit în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 45—46, 22 noiembrie 1852, p. 184. Inclusă în ediția din 1855 în ciclul *Cîntece (III)* și în ediția din 1865 cu titlul cunoscut.

CHEAMĂ-MĂ

Apărută în ediția din 1865.

FATA POPII

Exilat la Paris, în urma participării sale la revoluția din 1848, D. Bolintineanu își continuă cu asiduitate preocupările scri-

itoricești. La 6 octombrie 1851 îi expediază lui V. Alecsandri o scrisoare (Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 235, f. 118), însoțită de mai multe poezii, printre care și *Fata popii*, cu mențiunea: „Pentru foaia viitoare din Moldova”, adică pentru revista *România literară*, al cărei prim număr a apărut în 1852, dar care a fost confiscat de cenzură, urmînd să reapară în 1855.

Fata popii s-a tipărit mai întîi în volumul *Cîntece și plîngeri de D. Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion*, Iași, Tipografia „Buciumului român”, 1852. Reluată în edițiile din 1855 și 1865.

În prefața sa la volumul *Legende istorice* (București, Editura pentru literatură, 1965, p. XVIII), Ion Roman remarcă, referitor la această poezie, că „unda de prospețime și de bărbăție frustă pătrunde în versuri venind din cîntecul haiducesc”.

O NOAPTE DE AMOR

Apărută în ediția din 1865.

LA O MICĂ FATĂ DE GREC

Apărută în ediția din 1865.

VERMELIUL

Apărută în ediția din 1865.

SUSPINUL

Apărută în ediția din 1865.

ÎNTOARCEREA

Apărută în ediția din 1865.

ȚI-ADUCI AMINTE

Apărută în ediția din 1865.

ODĂ

Apărută în ediția din 1865.

LASĂ-MĂ

Apărută în ediția din 1865.

LA DOAMNA I.

Apărută în ediția din 1865.

LA VICTORIA Z.

Apărută în edițiile din 1855 și 1865.

LEGENDE ISTORICE

Cultivarea legendei istorice a fost determinată în primul rând de idealurile patriotice afirmate în epoca revoluției ele la 1848 și a Unirii Principatelor Române. Reînvierea trecutului istoric, a gloriei străbune avea drept principal țel redșteptarea conștiinței naționale, a demnității, unității și continuității neamului românesc pe aceste meleaguri, a dragostei de libertate perpetuate de-a lungul veacurilor de poporul nostru. Deosebit este semnificativ este faptul că balada și legenda istorică, împreună cu nuvela și romanul istoric românesc, își fac apariția, ca o condiționare nemijlocită, în aceeași perioadă în care în țările românești ia naștere un puternic curent de interes pentru istoria națională,

în aceeași perioadă în care, la noi, se inițiază și se fundamentează știința istoriei.

Eliberarea de modalitățile cronicărești și situarea istoriei în spiritul veacului al XIX-lea, al marilor lui idealuri patriotice, naționale și sociale se produce, la noi, după 1830. Este perioada în care germinează și se configurează distinct ideile programatice ale revoluției de la 1848, ale sublimelor dăruiri, și prin scris și prin faptă, pentru renașterea noastră națională, pentru redobândirea drepturilor și libertăților legitime ale poporului român, pentru afirmarea demnității națiunii române și ridicarea ei pe o treaptă de egalitate cu celelalte națiuni europene. Toate aceste înălțătoare idealuri patriotice, naționale află un ecou puternic în conștiința scriitorilor noștri, se răsfrîng plenar în literatura română, determinînd o vie efervescentă, un entuziast efort de a găsi cele mai eficiente mijloace pentru a contribui activ la înfăptuirea acestor idealuri. Un astfel de mijloc a fost și legenda istorică, adevăratul ei creator în literatura română fiind D. Bolintineanu.

Necesitatea de a reconstitui istoria poporului român, de a demonstra dăinuirea prin secolii a ființei noastre naționale și de a-i lumina perspectivele de viitor a fost relevată, inițial, de Florian Aaron, profesor la Colegiul „Sf. Sava”, participant la revoluția de la 1848, în Transilvania, și apoi profesor de istoria universală la Universitatea din București. El poate fi considerat, pe bună dreptate, un fondator al științei noastre istorice, prin ampla sa lucrare, în trei volume, intitulată *Idee repede de istoria Prințipatului Țarei Românești*, apărută la București între anii 1835—1838. Într-o *Precuvîntare* la primul volum, prevestind concepția istorică a lui Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu, Florian Aaron pleda cu pasiune pentru reînvierea trecutului național, argumenta ardent necesitatea fundamentării istoriei patriei, subliniind: „într-însa, ca într-un hrisov sigur, sînt scrise cu slove de aur drepturile unei nații pentru începutul, numele și pămîntul său; într-însa se află deosebitele acele întîmplări și împrejurări care au dus nația în starea aceea de cultură sau de barbariei de lumină sau de întunec, de fericire sau de nefericire întru care se află; și tot printr-însa poate cineva să îndrăznească a pătrunde oarecum și în întunerecul viitorului și să s-apropie cu ideea de soarta ce așteaptă pe acea nație. Trebuința de o astfel de istorie este atît de pipăită și atît de netăgăduită, încît nația

fără istoria patriei este ca pierdută între celelalte nații, streină chiar în pământul său, necunosătoare pe drumul pe care a umblat mai înainte și rătăcită în calea pe care a apucat acum."

Contribuția esențială în directivarea istoriei naționale au avut-o Mihail Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu. În 1837, la Berlin, Mihail Kogălniceanu publică ampla lucrare *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens*; în 1841 și 1845 editează, la Iași, *Arhiva românească*; în noiembrie 1843 ține celebrul său *Cuvînt pentru deschiderea cursului de istoria națională în Academia Mihăileană*, iar în 1852 începe să editeze *Letopisețele Țării Moldovei*. În *Introducția* la *Arhiva românească* din 1841, Mihail Kogălniceanu afirmă entuziast: „Trebuie să fim mândri de vechea slavă a strămoșilor”, adăugind, în același spirit: „Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naționalității noastre.” Memorabile și cu o putere de emoționare neperisabilă sînt și cuvintele lui M. Kogălniceanu la deschiderea cursului de istorie națională de la Academia Mihăileană, din 1843. Istoria patriei — spunea M. Kogălniceanu — „ne arată întîmplărilor, faptele strămoșilor noștri, care prin moștenire sînt și a noastre. Inima mi se bate cînd aud vorbind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul; dar, domnilor mei, și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați, pentru mine, sînt mai mult decît Alexandra cel Mare, decît Anibal, decît Cezar; aceștia sînt eroii lumii, în loc că cei dinții sînt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Războieni are mai mare interes decît lupta de la Termopie, și izbînzile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite decît acelea de la Maraton și Salamina, pentru că sînt cîștigate de români !”

Concomitent cu Mihail Kogălniceanu, interesul pentru istoria națională a fost susținut, cu pasionată abnegație, de Nicolae Bălcescu, în lucrări ca prospectul la *Magazin istoric pentru Dacia* din 1845, *Cuvînt preliminaru despre izvoarele istoriei românilor*, *Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul* etc., la începutul căreia preciza scopul esențial al evocării istoriei naționale: „Moștenitori a drepturilor pentru păstrarea căroră pămîntii noștri au luptat atîta în veacurile trecute, fie ca aducerea-aminte a acelor timpuri eroice să deștepte în noi sentimentul datorinței ce avem d-a păstra și d-a mări pentru viitorime această prețioasă moștenire.”

Puternicul curent de interes pentru istoria națională, pleoziunile pentru fundamentarea științei noastre istorice s-au răsfrînt, în mod firesc și cu consecințe salutare, și în cîmpul literaturii române, aflată atunci în plină fază de dezvoltare și modernizare. După cum se știe, un rol important în crearea literaturii naționale, a unei literaturi originale, de inspirație autohtonă, l-a îndeplinit programul *Daciei literare* din 1840, datorat lui Mihail Kogălniceanu. Pledînd pentru „duhul național” în literatură, M. Kogălniceanu sublinia că un prim izvor de inspirație îl constituie istoria patriei și a poporului român. În spiritul *Daciei literare*, stimularea literaturii de inspirație istorică va constitui și unul din principalele puncte ale programului *Propășirii* din 1844. La punctul 3 din articolul-program se arată că *Propășirea* va cuprinde „istoria națională sau priviri asupra anelelor patriei, biografia celor mai însemnați români, înfățișarea întîmplărilor celor mai slăvite, obiceiurile, prejudețele, ceremoniile, instituțiile vechilor noștri strămoși”.

Ca o consecință directă a orientării din ce în ce mai ample și mai accentuate către studiul istoriei naționale, literatura română inaugurează una din coordonatele ei fundamentale, și anume inspirația istorică. În lirică se cîntă mai întîi ruinele vechilor cetăți de scaun ale vitejilor voievozi români, văzute ca mărturii ale unui trecut de glorie și pilde date prezentului pentru reînvierea și perpetuarea faptelor de eroism ale străbunilor. Vasile Cârlova cîntă *Ruinurile Țirgoviștei*, Ion Heliade Rădulescu compune *O noapte pe ruinele Țirgoviștei*, Grigore Alexandrescu scrie *Adio. La Țirgoviște*, Alexandru Hrisoverghi închină o odă *Ruinelor Cetății Neamțu* etc. Evocarea trecutului istoric, în lirică, dobîndește un larg orizont, o diversificare tematică și, mai ales, o accentuare a semnificațiilor majore pe care le degajă faptele de odinioară ale românilor, prin poeziile lui Grigore Alexandrescu (*Umbra lui Mircea. La Cozia, Monmintele. La Drăgășani, Răsăritul lunii. La Tismana*), prin poemele lui V. Alecsandri (*Dan, căpitan de plai, Dumbrava Roșie*) și, cu deosebire, prin legendele istorice ale lui Dimitrie Bolintineanu.

Demn de reamintit este faptul că, în această epocă, cele mai de seamă realizări ale nuvelei românești, prin care, de fapt, se și fundamentează această specie epică în literatura noastră, sînt tocmai nuvelele de inspirație istorică. Adevăratul întemeietor al nuvelei românești și, totodată, al nuvelei istorice, este Constantin Negruzzi, cu *Alexandru Lăpușneanu*, precum și cu

nuvelele *Riga Poloniei și prințul Moldovei* și *Sobiecki și românii*. Desăvârșirea nuvelei istorice o face A. Odobescu, prin *Mihnea-Vodă cel Râu* și *Doamna Chiajna*. Desigur, în direcția inițierii nuvelei istorice trebuie să-l amintim și pe Gheorghe Asachi, autorul a aproape zece scrieri de această factură (*Ruxandra Doamna*, *Svidrighelo*, *Elena Moldovei*, *Dragoș*, *Bogdan*, *Petru Rareș* etc.), care, dacă nu au mai întrunit sufragiile posterității, prin anemica lor valoare artistică, au avut totuși un rol pozitiv în declanșarea și întreținerea interesului pentru trecutul nostru istoric.

În ceea ce privește teatrul, o mare amploare cunoaște drama istorică. Încă din 1835, în comentariul său asupra piesei *Triizeci ani sau viața unui jucători de cărți*, tradusă după V. Ducange și M. Dinaux, Constantin Negruzzi își exprimase dorința de „a auzi pe stană limba patriei și a vede în locul lui Policinel și a lui Arlechin reprezentându-să virtuțile și eroiceștile fapte a Ștefanilor și a Alexandrilor”. În afară de *Răzvan și Vidra* a lui B. P. Hasdeu, prima mare dramă istorică românească din secolul al XIX-lea, și ale *Despot-Vodă* a lui Vasile Alecsandri, care consolidează și duce mai departe această nouă coordonată esențială a dramaturgiei românești, au existat multe alte piese și drame istorice, de mai modestă valoare, care au avut însă meritul de a fi nutrit permanent cultul pentru gloriosul nostru trecut istoric, ca pîrgie importantă în atmosfera de redeştere și afirmare națională a epocii de la 1848 și a Unirii Principatelor Românei Amintim, în acest sens, piesele *Mihul, o trăsătură din rezelul lui Ștefan cel Mare cu Matei Corvin regele Ungariei* de N. Istrati, *Curtea lui Vasile-Vodă* de Al. Pelimon, *Moartea lui Mihai Viteazul la Turda* de Costache Halepliu, *Matei Basarab sau Dorobanții și seimenii* de G. Baronzi, *Grigore-Vodă, domnul Moldovei* de Al. Depărățeanu etc.

Ca un corolar al interesului tot mai accentuat pentru trecutul național, manifestat atât în direcția fundamentării științei noastre istorice, cât și în domeniul evocării literare a momentelor de glorie și eroism din vremile de odinioară, s-a născut și romanul istoric. Dintre primele, amintim *Logofătul Baptiste Veleli* de V. Alisandrescu (V. A. Urechiă), *Radu Buzescu* de Ioan Dumitrescu, *Petru Rareș, principele Moldovei* de Atanasie M. Marienescu etc.

În această efervescență de ansamblu a literaturii române din epoca respectivă, în direcția inspirației din trecutul național,

Dimitrie Bolintineanu inaugurează seria legendelor istorice, pe care Mihai Eminescu le considera, entuziasmat, drept „oglinzi de aur ale trecutului românesc” (*Repertoriul nostru teatral*, în *Familia* din 18/30 ianuarie 1870).

Privit în ansamblul peisajului literar românesc de la mijlocul secolului al XIX-lea, D. Bolintineanu are meritul principal de a fi fundamentat legenda istorică sau, cum mai era denumită în acea epocă, balada istorică. În cursul său de istoria literaturii române, *Epoca Alecsandri*, G. Ibrăileanu releva că „lucrul nou adus de Bolintineanu în literatura românească este balada (*Mircea cel Mare și solii*, *Mihai scâpînd stîndardul* etc.). Pînă la el au fost numai încercări de baladă : Un fragment din *Umbra lui Mircea. La Cozia*, de Grigore Alexandrescu, apoi, are Alecsandri. Bolintineanu e însă creatorul baladei românești” (G. Ibrăileanu : *Opere*, ediție critică de Rodica Rotam și Al. Piru, prefață de Al. Piru, voi. VIII, București, Editura Minerva, 1979, p. 353). Originalitatea evidentă și contribuția esențială a lui D. Bolintineanu în domeniul baladei sau legendei istorice au fost recunoscute încă din ultimele decenii ale secolului trecut. În studiul *Poeziile lui D. Bolintineanu*, inclus în volumul al doilea de *Cercetări literare* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 332), Aron Densușianu afirma, cu justețe, că „în nici o specie de poezie din cîte a cultivat, Bolintineanu nu este atît de original, n-a atins un succes atît de mare, ca în balade și cu deosebire în cele istorice-naționale. El este aici cu totul original.” Aron Densușianu considera că meritul poetului are un dublu aspect, constînd în faptul că „a aplicat cel mai nimerit metru, căruia el cel dintîi i-a dat adevăratul lustru și valoare” și că „a revărsat totodată în aceste balade o deosebită atmosferă, care prin strălucirea și chiar parfumul ei te transportă cu totul în acele timpuri eroice, și încă de un eroism propriu trecutului și vieții specifice a poporului român”.

Prin preocuparea constantă și majoră de a evoca trecutul național și cele mai luminoase figuri ale istoriei noastre, D. Bolintineanu s-a definit drept unul dintre cei mai reprezentativi poeți ai epocii sale, datorit cu pasiune dezideratelor și aspirațiilor fundamentale ale vremii în care trăia, drept un poet în-suflețit permanent de nobile sentimente patriotice. Într-o *Analiză critică*, publicată în *Literatorul*, an. III, nr. 8, august 1882, p. 452, Al. Macedonski îl considera pe D. Bolintineanu, pe bună

dreptate, un „poet eminent național”, un „poet care a știut să ne asemuiască eu geniul poporului”, legendele sale istorice dobândind o largă circulație în rîndurile tuturor categoriilor de cititori, care le-au prețuit și le-au asimilat ca elemente constitutive ale spiritului național. „Ori de cîteori Bolinteanu a scris cîte ceva cu raport la istoria țării noastre, — observa AL Macedonski — a cîntat ca un adevărat *troubadour* și versurile sale au pătruns pînă în inima națiunii noastre, încît, mai că se poate zice că poporul și le-a însușit, atît de populare au ajuns multe din poeziile ce a scris în acest gen.” Ceea ce Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, B. P. Hasdeu și alte spirite luminate din acel timp realizau prin scrierile lor istorice, D. Bolinteanu se străduia să realizeze prin poezie, în concordanță cu idealurile epocii sale. Dimitrie Bolinteanu „a fost poetul care a îmbrăcat în forme artistice ideile și tendințele tinerimei de pe la 1843”, preciza I. Nădejde în *Istoria limbei și literaturii române* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1886, p. 466). Reconstituirea istorică pe care o întreprinde cu mijloace lirice este în esență o vastă alegorie, prin intermediul căreia își exprima crezul său pașoptist, idealurile sale consecvent patriotice. Inspirîndu-se din trecutul istoric al tuturor țărilor românești, b. Bolinteanu năzuia să țină mereu trează conștiința unității naționale. În acest sens, N. Iorga sublinia: „Nu se poate trece cu vederea folosul ce ieșea din amestecul neconținut între istoria unui principat și a celuilalt, din înfrățirea supt aceeași aureolă, poetică a eroilor din amîndouă țările în care trăia și ducea cam aceeași viață, același neam. Nu i-ar fi fost îngăduit poate unui istoric — nici lui Kogălniceanu, nici lui Bălcescu — să prezinte viața întregă a neamului într-un singur cadru; acest poet putea s-o facă însă în toată voia și cu toată căldura patriotică din sufletul său, lipsit de energie, dar atît de impresionabil” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, București, Minerva, 1908, vol. II, p. 191). Evocînd episoade, momente și figuri semnificative din zbuciumata și eroica noastră istorie, poetul nu intenționa numai să realizeze o frescă a istoriei românilor, ci releva cu deosebire acele fapte, atitudini și sentimente cu profunde semnificații patriotice și naționale, pentru a le da drept exemplu contemporanilor săi, pentru a-i determina să urmeze pilda vitejiei și gloriei strămoșești, într-o epocă de hotărâtoare însemnătate, cum era epoca revoluției de la 1848 și a Unirii Principatelor Române. În evocarea *Bolinteanu*, publicată în *Literatură*

și artă română, an. V, nr. 11—12, 25 septembrie — 25 octombrie 1901, p. 783, V. D. Păun argumenta că legendele istorice „au o valoare didactică națională, însă fără a-și pierde nimic din farmecul poetic, deoarece, la dînsul, cultul patriei întrece toate celelalte izvoare de inspirație”. Totodată, V. D. Păun mărturisea: „Din ele am învățat să ne iubim trecutul într-o vreme cînd, pentru popor, singurii istorici erau încă numai poeții.” Rolul instructiv-educativ, în sensul moralei patriotice, al legendelor istorice, l-a sesizat și N. Iorga, scriind: „Aceste versuri, întovărite mai tîrziu și de muzică și cuprinzînd, dealtfel, ele însele atîta element muzical, răspîndeau între acei cari nu învățaseră în școală nimic despre trecutul țării și neamului, cunoștința oamenilor mari și a împrejurărilor însemnate de pe vremuri. Fiecare bucată aproape cuprindea în sine o morală” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. II, p. 190).

Legendele istorice ale lui D. Bolinteanu au avut un larg răsunet, s-au bucurat, de-a lungul timpului, de o aleasă prețuire, integrîndu-se organic în spiritualitatea națională, în conștiința patriotică a românilor. „În noi și fără să mai fim în stare să ne dăm seama, plutesc prea demult, dar cu temelii trainice, versurile lui Bolinteanu”, atesta Lucian Blaga într-un medallion publicat în *Patria*, an. IV, nr. 166, 22 august 1922, p. 1. O mărturie similară depunea și Ion Pillat: „Înainte de a fi un mare poet, rămîne un mare român; și dacă valoarea estetică a poeziei sale e discutabilă, valoarea națională și patriotică a *Legendelor istorice* va îmbogăți multă vreme încă sufletul românesc” (*Un destin poetic: D. Bolinteanu*, în voi. *Tradiție și literatură*, București, Casa școalelor, 1943, p. 160). După opinia îndreptățită a lui Ion Pillat, perenitatea legendelor istorice s-a datorat mesajului pe care l-au transmis: „Aceste mici poeme, bătute în metal nobil, ne apar ca niște medalii antice, păstrînd, gravate pe ele cu liniile cele mai pure, profilul eroic și faptele mari ale trecutului nostru. Ele ne dau astfel mărturie și învățămînt despre străvechile virtuți ale neamului românesc. Ele îndeamnă iar pe nepoți să se înalțe la slava strămoșilor. Sentimentul ce le animă e romantic, dar versul lapidar e clasic. Sună sentențios și strins ca o inscripție romană. Sună proverbial și profetic. Are pe alocurea o concentrare, o simplitate, o seninătate, o naivitate surprinzătoare, și, nu ne sfiim să spunem, homerică.”

Valoarea neperisabilă a legendelor istorice, în sensul eticii patriotice, a fost confirmată și de exegeții contemporani. Befî-nindu-l drept „poet esențial romantic, navigând între «cîntece» și «plîngeri», adică între stările de relativă euforie și cele de intenție elegiacă, poposind cînd în una, cînd în alta, atras de motivele lirice în circulație și de formule experimentate pe diverse meridiane europene”, Aurel Martin argumentează că D. Bolintineanu „s-a impus memoriei în primul rînd prin latura patriotică a creației sale”, caracterizîndu-l „tentativa de a sublima dimensiuni structurale perene ale sufletului național, așa cum îl vedeau revoluționarii pașoptiști”. Descifrînd actualitatea mesajului transmis de legendele istorice, Aurel Martin observă că „remarcabilă e nu cantonarea într-un trecut pilduitor și deci educativ, ci configurarea, ca realitate metaistorică, a unui climat etic românesc care justifică, dincolo de atestatul documentar, caracterul neîntîmplător al atitudinilor, natura lor consubstanțială. Conferind evocării aer legendar, Bolintineanu îi descifrează astfel coordonate veșnic actuale. în fond, contează aici mi-împrejurarea în sine, ci expresia prin care personajul devine memorabil, trăind adevăruri fundamentale. Nu aspectul epic, ci acela moral” (*Dimitrie Bolintineanu*, în vol. *Pro Patria*, București, Editura militară, 1974, p. 58).

Uneori, posteritatea nu a înțeles în mod clar subst/amța și valențele artistice ale legendelor istorice, neținînd seama de faptul că în lirica lui D. Bolintineanu, ca și în lirica oricărui poet autentic, există și valori certe și neîmpliniri. Sarabanda vicioasă a aprecierilor critice a început chiar din timpul vieții scriitorului. Au fost, desigur, și în acel timp, voci lucide, obiective, care au recunoscut meritele scriitorului, la justa lor valoare. Reamintim că, în 1867, în studiul *Poezia română. O cercetare critică*, Titu Maiorescu îl înscrisa pe autorul *Legendelor istorice*, pe bună dreptate, printre „poetii adevărați”, alături de Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu. Din păcate, aprecierile ditirambice și elogiile scăpate de sub controlul rațiunii l-au copleșit pe poet în timpul vieții sale. De pildă, în capitolul final al romanului său *Un boem român* (București, Tipografia jurnalului „Naționalul”, 1360, p. 334), Pantazi Ghica, încercînd să prezinte un tablou al literaturii române din acel timp, nu ezită în a-l trece pe D. Bolintineanu printre marii creatori ai lumii: „Poeziile lui Bolintineanu sunt elegii încîntătoare ca ale lui Lamartine, sonate grave ca ale lui Beethoven, melodii dulci ca ale lui Schubert,

accente sublime ca ale lui Weber; poeziile lui nu sunt versuri, sunt cîntece armonioase, răpesc inima și gîndirea, și le dă la un vis melancolic, la cugetări nesfârșite ce se perd în dedalurile imaginației și ale senzațiunilor în care voluptatea are ceva divin, ce nu aparține pămîntului.” Evident, riposta nu a întîrziat, după moartea poetului, de la exagerarea meritelor trecîndu-se, fără discernămint, la exagerarea carențelor. Cea mai severă intervenție a venit din partea lui N. Iorga. în studiul *Poezia lirică a lui Bolintineanu*, inclus în volumul al doilea de *Schițe din literatura română* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1894, p. 28), N. Iorga judecă legendele istorice cu neîntemeiată asprime, în termeni surprinzători de lejeri, ca „mîntea anemică a lui Bolintineanu”, „cordele de mahalagioaică”, „colecție completă a locurilor comune”, „decoruri de carnaval” etc. Primul care dezaproabă energic opiniile mai puțin controlate ale lui N. Iorga este Raicu Ionescu-Rion, în amplul său comentariu *înaintașii lui Eminescu*. D. *Bolintineanu*, publicat în *Evenimentul literar*, an. I, nr. 35, 15 august 1894, p. 2, scriind: „în ale sale *Schițe din literatura română*, dl. Iorga consacră un lung studiu liricii lui și, după cît am putut înțelege, dintr-un ciclu de vorbe furtunoase și de fraze sinistru de întunecoase, d-lui e un dușman foarte iritat al gloriei lui Bolintineanu. Și acu îmi vuieste capul de hodorogeala macabră a frazelor d-lui Iorga, care au ceva din vuietul tunetului și de obscuritatea unei inscripții chaldeice. Știm numai atîta: Bolintineanu nu-i place nici d-sale, dar pentru ce, încă n-am putut pătrunde.” Ulterior, N. Iorga și-a modificat substanțial opiniile din tinerețe asupra autorului *Legendelor istorice*.

Unii exegeți ai operei lui D. Bolintineanu i-au reproșat că, în multe legende istorice, personajele evocate nu fac altceva decît să țină discursuri. După părerea lui D. Popovici, poetul „nu era făcut să prindă ritmul interior al vieții. Personajele sale se creează de la exterior prin acumulare de gesturi și de colori, pe care poetul le orchestrează după legile unei mecanici simpliste, în ordinea aceasta, el a împrumutat câteva din gesturile de ritual osianic, a împrumutat nenumărate banchete și slăbi-ciunea nesfârșitelor cuvîntări; acțiunea lui epică se urzește în general în cursul unei cuvîntări și se consumă fulgerător într-un final abreviat” (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 71).

Există, într-adevăr, din punct de vedere compozițional, în ansamblul legendelor istorice, o anume mecanică, o manieră specifică a modului de acționare al personajelor evocate, dar, după părerea noastră, nu aceasta e importantă în primul rând. Important este de a sesiza dacă aceste discursuri sînt sau nu generatoare de emoții, dacă ne comunică sau nu un mesaj pozitiv. Citite atent, discursurile sînt, în fond, efuziuni lirice, cu sensuri profunde, ca tiradele din dramele istorice, caracterizate printr-o solemnitate gravă, cu vibrații prelungi. Mesajul patriotic și etic infuzat în aceste intervenții ale personajelor istorice nu este retoric, ostentativ, ci stă sub semnul unei tulburătoare sobrietăți, al unui patetism de autentică forță emoțională. Privindu-le prin această prismă, Șerban Cioculescu admitea că tocmai vibrația discursurilor a asigurat legendelor istorice o largă receptivitate: „Bolintineanu e un propagandist al ideii de libertate, pe alte căi decît Bălcescu și Hasdeu, dar cu scopuri convergente. Numai așa se explică frecvența discursurilor, care servesc ca un fel de uvertură ideologică simfoniei bătăliilor. Locul comun al virtuților, centrate pe axa pasiunii libertare, a electrizat generația de la 1848, care și-a recunoscut în poezia lui Bolintineanu crezul politic și național. Stereotipia cadrului, a discursului și a bătăliei, precum și facilitatea tehnică au folosit în vremea lor, asigurînd poeziilor popularitatea” (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 102).

Comentarii operei lui D. Bolintineanu au relevat că expresia aforistică e un element comun, fundamental al legendelor istorice. Prin versuri de o perfectă structură lapidară, poetul se adresa contemporanilor săi, în numele idealurilor patriotice, pentru a le menține trează conștiința națională, pentru a le insufla o fierbinte dragoste de țară și un înalt spirit de sacrificiu, dîndu-le pildă eroismul și demnitatea străbunilor. Nenumărate versuri au căpătat valoare în sine, sînt adevărate maxime, concentrează în ele sentințe, aforisme de adîncă semnificație etică și civică, viabile și astăzi. Ele se înscriu în sfera paremiologiei naționale, izvorăsc din însușirea organică a înțelepciunii poporului român, bazată pe o experiență acumulată în veacuri de zbuciumată și eroică istorie. În acest sens, D. Popovici observa că legenda istorică a lui D. Bolintineanu are „o valoare normativă și pentru potențarea acesteia ea recurge adeseori la for-

mule sentențioase și la tonul insinuant al reproșului care stîmulează” (*Op. cit.*, p. 70).

S-a relevat, de asemenea, că legendele istorice, ca și multe alte poezii ale lui D. Bolintineanu, excelează prin muzicalitate, prin forma lor cantabilă. „A doua însușire — adică întâia mare însușire, întâiul mare lucru pe care-l aduce Bolintineanu în literatură este muzicalitatea versului său, pe care n-o are Alexandrescu, de pildă, și nici chiar Alecsandri”, preciza G. Ibrăileanu, adăugînd : „Muzica versului e hipnotică, ceea ce putem observa și la Eminescu, și acesta e mare lucru” (*Curs de istoria literaturii române. Epoca Alecsandri*, ed. cit., voi. VIII, p. 354). Înzestrat cu un dezvoltat simț al efectelor sonore, știind să aleagă cuvîntul expresiv, în ciuda greutăților impuse de stadiul de dezvoltare al limbii noastre literare din acel timp, D. Bolintineanu a adus în literatura română de la mijlocul secolului trecut noi modalități poetice, o mare varietate în versificație, îmbogățînd-o cu ritmuri noi. Ovid Densusianu recunoștea că „ceea ce a plăcut așa de mult unor admiratori ai lui Bolintineanu a fost fluiditatea” versurilor lui, pentru că, incontestabil, avea o virtuozitate, simplă de multe ori, dar impresionantă” (*Evoluția estetică a limbei române*, în *Opere*, vol. III, ediție critică și comentarii de Valeriu Rusii, București, Editura Minerva, 1977, p. 465). Precedîndu-l pe Eminescu, D. Bolintineanu a modelat cuvintele în tipare de multe ori perfecte, extrăgîndu-le înțeleșurile și nuanțele care depășeau concrețivitatea și nuditatea lor. Cuvintele sînt turnate într-o: cadență ritmică impecabilă, asigurînd versurilor o armonie fluidă, o perfectă simetrie sonoră. Dimitrie Bolintineanu, sublinia G. Căliinescu, „este întiul versificator român cu intuiția valorii acustice a cuvîntului, care caută cuvîntul pentru ceea ce sugerează dincolo de marginile lui noționale și face din vers o singură arie. Bolintineanu e auditiv și mecanic și asta duce mai aproape de poezia-modernă” (*Istoria literaturii române*, p. 226).

De multe ori s-a făcut afirmația că legendele istorice ale lui D. Bolintineanu - s-au demonetizat prin prea deasa lor recitare în școli, serbări etc. Credem că nu aceasta a determinat, în primul rând, subestimarea poetului, ci modul mecanic, stereotip în care au fost recitate legendele istorice, denaturîndu-se caracterul muzical, cantabil al versurilor lor. Așa cum constata I. Megoițescu, „urmașii s-au obișnuit să vadă în Bolintineanu un stihuitor facil și desuet, adeseori chiar rizibil, ale cărui apologii istorice cu cinematică desfășurare se pretează de minune la parodie”.

Din păcate, legendele istorice au fost parodiate chiar de către unii scriitori prestigioși. Amintim că, sub pseudonimul Puang-Hon-ki, B. P. Hasdeu publică parodia *Favorita sau O noapte clin februarie descrisă de D. Bolintineanu*, în *Satyrul*, an. I, nr. 3, 20 februarie 1866, p. 2 ; I. L. Caragiale scrie *Pașa din Silisira*, apărută în cadrul articolului *Cum scria Bolintineanu*, în *Lucea-fărul*, an. XI, nr. 14, 1 aprilie 1912, p. 279 ; iar G. Topîreanu compune *Mihai Viteazul și turcii*, publicată în *Viața românească*, an. X, nr. 1-2-3, ianuarie-februarie-martie 1916, p. 287 și inclusă apoi în volumul *Parodii originale*. Așa cum demonstrează tot I. Negoîtescu, parodiile după poeziile lui D. Bolintineanu trebuie privite ca manifestări incongruente, fortuite, făcute din spirit de amuzament, ele nereflectînd adevărata substanță a liricii poetului. „Cine află răgazul de a se pierde în prea abundenta vegetație a versificărilor bolintinene — remarcă I. Negoîtescu — poate avea surpriza și încîntarea să descopere la un moment dat în peregrinarea — sau mai bine zis explorarea — sa un țărîm în-sorit, scaldat de ape limpezi, în ale căror unde se oglindește cerul poeziei însăși.” Cu justete, I. Negoîtescu vede în D. Bolintineanu „un premergător al lui Eminescu” și, totodată, „un precursor al lui Macedonski și, în cele din urmă, pe inițiatorul de forme, de *sonuri* poetice care aveau să se realizeze în celălalt veac, odată cu Ion Pillat, cu Mateiu Caragiale, cu Ion Barbu”. Căci, argumentează criticul, „se întîmplă ca frumoase versuri, frînturi de poem ale lui "Bolintineanu, să strălucească de o prospețime și de o candoare ce le îmbracă într-un smalt mai pur decît al versurilor poezilor rafinați dintre cele două războaie” (*Bolintineanu și sonurile poeziei moderne*, în voi. *Scriitori moderni*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 13).

* Viabilitatea perenă a mesajului patriotic transmis de legendele istorice este confirmată și de Eugen Simion : „Valoarea poemelor e dată de acele cîteva versuri memorabile despre libertate și demnitate” pe care „le citim și azi cu emoție” (*Dimitrie Bolintineanu*, în voi. *Dimineața poezilor*, București, Cartea Românească, 1980, p. 171).

CEA DE PE URMA NOAPTE A LUI MIHAI CEL MARE

Publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. X, nr. 26, 30 iunie 1847, p. 212. Inclusă în *Colecție din poeziile dom-*

nului D. Bolintineanu (1847), *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), unde este datată : „1846” și *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865), aici nemai-fiind datată. În schimb, în notele finale ale primului volum din această ediție se precizează : „Ea este scrisă în 1846 la Paris”. Totodată se menționează că „D. Aman, un june pictor ce dă cele mai frumoase speranțe, a făcut un tablou din această legendă”. Pornind probabil de la această informație, N. Iorga arăta că poezia „avu un mare răsunset și inspiră un frumos desemn ai iui Aman, pictorul epocii următoare, ce păstra cultul lui Bolintineanu” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, București, Minerva, 1908, vol. II, p. 189).

În *Note la volumul I* al ediției din 1885, confirmîndu-se un fapt caracteristic ciclului de *Legende istorice*, și anume că „Mihai Viteazul, favoritul românilor din Valachia, fuse eroul ce poetul Dim. Bolintineanu cîntă mai cu simpatie”, este evocată o inițiativă interesantă luată de poet în perioada în care a deținut funcția de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, dar nefinalizată de succesul său. Dimitrie Bolintineanu „ceru de la Adu-nare un credit ca să se aducă capul lui Mihai Viteazul de la mănăstirea Dealul la București, unde să i se facă un monument. Camera trecută votă de urgență cu aplauze. Vedem însă cu des-tulă durere că următorii d-iui Bolintineanu la acel minister nu au executat acel vot național ! Se temură ei să nu supere susceptibilitățile inamicilor mării trecute a românilor ? O, săracă, săracă Țară Românească ! Tu ești destinată a nu putea trăi decît de viața trecutului prin suvenir !”

Poezia *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare*, ca și multe altele, infirmă opinia unor critici și istorici literari că lui Dimitrie Bolintineanu i-ar fi lipsit conștiința artistică. Cel ce parcurge atent volumele poetului, în succesiunea lor cronologică, constată ușor netemeinicia acestei afirmații. Dacă ar fi fost lipsit de conștiință artistică, atunci n-ar mai fi fost animat de dorința de a-și perfecționa neconținut expresia poetică, nu și-ar mai fi revizuit și modificat niciodată versurile. Cercetînd modul în care D. Bolintineanu a transferat o seamă de poezii dintr-un volum într-altul, comparînd structura, substanța și forma acestor poezii, în diferitele lor variante, ne convingem lesne că poetul realiza aceste modificări, adesea esențiale, sub impulsul unei

treze conștiințe artistice. Numai un poet autentic, înzestrat cu o conștiință artistică, poate fi preocupat permanent ele îmbunătățirea versurilor sale, de aprofundarea ideilor și sentimentelor exprimate, de lărgirea și clarificarea viziunii, a mesajului pe care-i transmit, de perfecționarea mijloacelor de expresie. În acest sens, comparația între versiunea inițială a poeziei *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare*, a ediției din 1847, și cea definitivă, a ediției din 1865, este concludentă. Această operație a întreprins-o C. Cruțeru, în studiul *Despre stilul scrierilor lui D. Bolintineanu*, apărut în *Limbă și literatură*, vol. X, 1965, p. 282, în care relevă: „Intervențiile lui Bolintineanu depășesc simpla intenție de îngrijire a versului, atenția lui se îndreaptă în sensul amplificării potențialului artistic al cuvântului, al sporirii forței sale expresive. Așa, de exemplu, în înlocuirea construcției *poartă lanțul*, din versurile apărute în ediția de la 1847: «Cei ce *poartă lanțul* și-a trăi mai vor/Merită să-l poarte spre rușinea lor», prin *rabdă jugul*, în ediția de la 1865: «Cei ce *rabdă jugul* și-a trăi mai vor/Merită să-l poarte spre rușinea lor», nu numai că contribuie la adâncirea contrastului dintre cele două propoziții care alcătuiesc primul vers, însă justifică și scoate în relief cu mai multă pregnanță, concluzia din versul al doilea care dobândește în felul acesta delimitări sigure de veritabilă sentință.”

PREDA BUZESCU

Publicată în *România literară*, an. I, nr. 3, 15 ianuarie 1855, p. 39. Inclusă în edițiile din 1855 și 1856.

Poezia a fost apreciată pentru plasticitatea și dinamismul narațiunii, într-adevăr, D. Bolintineanu surprinde excelent manifestările exterioare, gestică, descrie în culori vii atmosfera, introduce detalii concrete și semnificative, într-o desfășurare rapidă. Lupta lui Preda Buzescu cu nepotul hanului tătarăsc e zugrăvită în versuri de mare concentrare epică, sugerând vizual și auditiv încheștarea forțelor, tensiunea dramatică răsfrântă în ambianța înconjurătoare și în fizionomiile lor, zgomotul armelor. În studiul *Dimitrie Bolintineanu, între „plângere” și satiră*, din volumul *Confluente literare* (București, Editura pentru literatură, 1966, p. 108), Cornel Regman insistă asupra acestei lupte „în în-

fățișarea căreia poetul introduce elemente de fabulos popular, în vreme ce versul sugerează admirabil zăngănitul armelor și ritmul tot mai accelerat al încheștării”.

MUMA LUI ȘTEFAN CEL MARE

Cu titlul *Ștefan cel Mare și maica sa* a apărut mai întâi în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Bucovina*, an. II, nr. 23, 29 iulie 1849, p. 125. A fost reluată în ediția din 1855, schimbându-i-se titlul în *Muma lui Ștefan cel Mare*, și în ediția din 1865, în ale cărei note finale sîntem informați că „din toate legendele istorice aceasta este aceea ce a putut să se coboare mai mult în populațiune. Pusă în muzică, muzica singură a avut privilegiul să o introducă în coliba țaranului și să o tipărească în memoria sa, ceea ce nu poate face tiparul încă.” într-adevăr, prin intermediul melodiei, poezia a devenit extrem de cunoscută, fiind cântată pretutindeni, multă vreme. În *Aminții despre Costache Negri*, publicate în *Revista nouă*, an. II, nr. 11—12, decembrie 1889-ianuarie 1890, p. 444, A. Papadopol-Calimach menționa că poezia lui D. Bolintineanu „se cînta odinioară de lăutari și prin saloane, mai ales în Moldova”. Se pare că muzica a fost compusă de Alexandru Flechtenmacher, deoarece ia Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei (cota III 3207) se află partitura ei, însă cu versurile traduse în limba germană: *Mutter Stephan's des Grossen. Gedich von Dimitrie Bolintineanu (Deutsch von A. Stern)*, Bukarest, Druck u. Verlag J. Weiss.

Contemporanii poetului au prețuit în mod deosebit această poezie. I. A. Vaillant o traduce în limba franceză ou titlul *Etienne le Grand de Moldavie devant sa forteresse de Niamtz*, incluzînd-o în celebra sa antologie *Poesies de la langue d'or*, apărută la Paris, în 1857 (vezi și N. Iorga: *Cea mai veche antologie românească în limba franceză*, în *Revista istorică*, an. XIII, nr. 1—3, ianuarie-martie 1927, p. 43). A fost apoi introdusă de Henry Stanley în *Rouman Anthology*, publicată la Hertford, în 1856 (vezi și nota la poezia *Dilrubam* din ciclul *Florile Bosforului*). La noi, Titu Maiorescu a selectat-o pentru antologia „Junimii” (vezi nota la poezia *Furtuna* din ciclul *Florile Bosforului*).

Poezia *Muma lui Ștefan cel Mare* a fost judecată cu nedreaptă asprime de N. Iorga : „După ce ni se prezintă o execrabilă domniță, pe a cărei față de păpușă lipovenească *rozele* și *crinii* se îmbină, ca de obicei, sîntem dureros impresionați cînd apar la miezul nopții Ștefan cerșitorind la poartă, cu vorbele unui copil rătăcit, și Elena-doamna prefăcută într-o megeră cu limba lungă” (*Poezia lirică a lui Bolintineanu*, în *Schițe din literatură română*, vol. II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1894, p. 33). Astăzi nu mai putem subscrie la opinia lui N. Iorga. Frumusețea și semnificația poeziei constau în momentul atît de dramatic al dialogului dintre domnitorul copleșit de dureri fizice și morale și neînduplecata sa mamă, în scena tulburătoare și cu amplă rezonanță a confruntării dintre două stări psihologice deopotrivă de intense. Versurile excelează prin solemnitate gravă, realizată cu economie de mijloace, printr-o desăvârșită muzicalitate. Imaginile sînt precise și pregnante, transpun ideea poetică direct, expresiile stilistice se disting printr-o remarcabilă amplitudine acustică, prin puterea de a sugera atmosfera nocturnă și fiorul orelor târzii, pregătind cadrul adecvat unei întâmplări ieșite din comun. Rugămintea pe care Ștefan cel Mare o adresează mamei sale este străbătută de un autentic suflu uman, inchide în ea amărăciune sufletească și suferință fizică, relevând un moment de dramatică depresiune din existența eroică a voievodului.

Trecerea de la rugămintea lui Ștefan cel Mare la răspunsul mamei sale e marcată discret și sugestiv prin reacția spontană, grațioasă și firească a soției voievodului, concentrată într-un singur vers, însă elocvent pentru virtuozitatea poetului de a surprinde gestică personajelor, sub care intuim trăirile interioare. Desigur, mama domnitorului și-a recunoscut fiul, însă răspunsul pe care i-l dă este o parabolă, are valoare simbolică. Substituirea aparentă, confundarea voită a lui Ștefan cel Mare cu un străin amplifică semnificațiile majore ale răspunsului, ale atitudinii mamei sale. Viziunea poetului este subtilă. Apelînd la această substituie, evită respingerea dură a fiului de către mamă, într-un moment tragic, iar pe de altă parte creează climatul prielnic pentru ca replica severă a mamei să nu aibă nimic retoric, nimic exagerat, ci să fie cu adevărat generatoarea unui imbold patriotic.

FERENTARUL

Publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. IX, nr. 49, 2 decembrie 1846, p. 391, cu mențiunea-dedicație : „Fragment dintr-un marș românesc vechi. D-lui I. Eliade”. Inclusă în edițiile din 1847, 1855 și 1865. Aron Pumnul a reprodus-o în *Lepeturiu românesc*, tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 411.

FATA DE LA COZIA

Din Paris, unde s-a aflat la începutul exilului său politic de după revoluția de la 1848, D. Bolintineanu îi expedia lui Vasile Alecsandri, la 6 octombrie 1851, mai multe poezii, printre care și *Fata de la Cozia*, cu mențiunea : „Pentru foaia viitoare din Moldova” (Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 235, f. 118), adică pentru proiectata revistă *România literară*. încă din toamna anului 1851, V. Alecsandri se dedicase cu pasiune pregătirii unei noi publicații literare, cu dorința de a reuni în paginile ei pe toți scriitorii de talent, atît din Moldova, cît și din Muntenia și Transilvania, pentru a asigura astfel o dezvoltare armonioasă și rodnică a literaturii române. Cu opt ani înainte de Unire, revista *România literară* simboliza și preconiza, prin însuși titlul ei, unitatea națională. în ceea ce privește colaboratorii, Vasile Alecsandri s-a gîndit în primul rînd la bunii săi prieteni și tovarăși de idealuri, revoluționarii de la 1848, în felul acesta putând imprima revistei orientarea corespunzătoare necesităților și aspirațiilor fundamentale ale epocii. La 27 octombrie 1851 îi scria lui Ion Ghica, la Constantinopol : „Je pars dans quelques jours pour la Moldavie en emportant de Paris la ferme decision de fonder une feuille scientifique et litteraire. Je me suis mis deja en quete d'articles et grace â mes compatriotes poetes et prosateurs de Paris j'ai garni mon portefeuille assez rondement. Or, comme je ne saurais rien entreprendre sans ten faire part, je m'empresse de te communiquer ce louable projet afin qu'il recoive ta sanction accompagnee de plusieurs articles scientifiques” (cf. Nestor Camariano : *Primul număr al „României literare” din 1852 a lui Vasile Alecsandri, în Revista Fundațiilor regale*, nr. 10, octombrie 1940, p. 132).

Primul număr al *României literare* a apărut în februarie 1852, dar a fost confiscat de cenzură. Timp de aproape un secol

s-a crezut că acest unic număr a dispărut cu desăvârșire, toți istoricii literari care s-au referit la această chestiune bazându-se exclusiv pe informații adiacente (N. Cartoian : *O revistă literară în 1851*, în *Drum drept*, an. I, 1913, p. 141 ; I. Mirea : *Lupta pentru „România literară”*, în *Convorbiri literare*, an. LI, 1919, p. 382 ; N. Zaharia : *Vasile Alecsandri, viața și opera lui*, București, 1919, p. 42 ; G. Bogdan-Duică : *Vasile Alecsandri*, București, 1926 p. 165). Abia în 1940, Nestor Camariano a descoperit, într-o bibliotecă particulară, unicul număr din februarie 1852 al *României literare* (*loc. cit.*, p. 132). În acest număr, D. Bolintineanu a publicat, sub pseudonimul D. Valentin, începutul romanului *Manoil* și poezia *Fata de la Cozia*. Nicolae Bălcescu semnează, cu pseudonimul Conrad Albrecht, articolul *Râzvan-Vodă*. Numărul revistei a fost confiscat datorită tocmai scrierilor lui D. Bolintineanu și N. Bălcescu. Într-o scrisoare adresată lui A. Zăne, la 2 iunie 1852, D. Bolintineanu îl înștiința : „Ți-axn trimis o mică broșură din jurnalul ce s-a oprit la Moldova, din pricină că a scris într-însul Bălcescu supt numele de Conrad Albrecht și. eu supt numele de Valentin” (cf. N. Cartoian : *D. Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 465).

Poezia *Fata de la Cozia* a fost inclusă în edițiile din 1852, 1855 și 1865.

În *Note la volumul I* al ediției din 1865 se precizează că „această legendă fuse scrisă în Samos. Subiectul e tras dintr-o cronică bizantină”. Henry Stanley a reprodus-o în *Rouman Anthology*, apărută la Hertford, în 1856 (vezi nota la poezia *Dilrubam* din ciclul *Florile Bosforului*).

Revizuiindu-și opiniile din tinerețe, N. Iorga afirma că *Fata de la Cozia* „se ridică înspre culmile scăldate în aer limpede al adevăratei poezii” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. III, Vălenii de Munte, „Neamul românesc”, 1909, p. 39).

UN OSTAȘ ROMÂN ÎNCHIS PESTE DUNĂRE

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), cu titlul *Un prizonier român din închisoarea sa de pe malul Dunării la Nicopoli vede o porumbiță trecând apa de la noi*. De aici a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și litera-*

tură, an. XV, nr. 38, 1852, p. 152, cu titlul *Un prizonier român*. A fost reluată apoi în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Eâte sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), cu titlul *Un ostaș român închis peste Dunăre*, și în ediția din 1865, cu același titlu. A fost inclusă de Henry Stanley în *Rouman Anthology*, apărută la Hertford, în 1856 (vezi nota la poezia *Dilrubam* din ciclul *Florile Bosforului*).

MIRCEA LA BĂTAIE

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Eâte sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și reluată în ediția din 1865.

MIHAI SCĂPÎND STINDARDUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847). De aici a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XVI, nr.14, 8 aprilie 1853, p. 104. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865.

G. Ibrăileanu aprecia că „e cea mai frumoasă baladă a lui Bolintineanu”, conținând „o siluetă admirabilă” (*Curs de istoria literaturii române moderne. Epoca Alecsandri*, în *Opere*, voi. VIII, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, prefață de Ai. Piru, București, Editura Minerva, 1979, p. 356). Într-adevăr, poezia atestă disponibilitatea lui D. Bolintineanu de a derula vertiginos acțiunea, reducând compoziția la elementele absolut necesare, definitive, comunicate direct, în esența lor, într-o succesiune dinamică. Secvențele au un ritm interior trepidant, se înlanțuie într-o gradație continuă, sugerând admirabil temerara incursiune a lui Mihai Viteazul în tabăra adversă, salvarea stindardului și iuțea fantomatică a galopului. Observăm în această poezie aceeași virtuozitate a poetului de a surprinde gestica și manifestările spontane, firești, cu ecouri vii în sensibilitatea cititorului. Finalul este revelator în acest sens, luminează dintr-odată tensiunea acumulată, o relaxează printr-un gest de mare naturalețe omenească, redând convingător și emoționant comunicarea ce se stabilește între domnitor și calul credincios care l-a ajutat să-și împlinească o sfințită misiune.

MIRCEA CEL MARE ȘI SOLII

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847). De aici a fost reprodusă în *Bucovina*, an. II, nr. 18, 27 mai 1849, p. 81. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865. Aron Pumnul a inclus-o în *Lepturariu rumânesc*, tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 413, iar Titu Maiorescu a selectat-o pentru antologia „Junimii” (vezi nota la poezia *Furtuna* din ciclul *Florile Bosforului*). În primul capitol din studiul *Poezia română. Cercetare critică (1867)*, discutînd despre „condițiunea materială a poeziei”, Titu Maiorescu emitea ideea că materialul poetului „se compune din imaginile reproduse ce ni le deșteaptă auzirea cuvintelor poetice”, aducînd ca argument versurile lui D. Bolintineanu din poezia *Mircea cel Mare și solii*. „Partea materială din ceea ce este frumos în această poezie — spunea Titu Maiorescu — sunt imaginile provocate în fantazia noastră prin cuvintele poetului : «Mircea încărcat de ani / ca un stejar ce-și întinde brațe veștejite printre trestii, / ca un munte albit de ninsori de pe dealuri verzi» etc.” (*Opere*, vol. I, ediție critică, note, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Fiiimon. Studiu introductiv de Eugen Todoran, Bucureștii Editura Minerva, 1978, p. 10). Într-adevăr, una din calitățile esențiale ale lui D. Bolintineanu constă în exprimarea metaforică și mai ales aforistică. Portretizarea lui Mircea cel Bătrîn se realizează printr-o succesiune de metafore, comparații și alegorii de fină substanță poetică, sugerînd prin elemente contrastante prezența domnitorului de prestigioasă senectute în mijlocul forțelor tinere ale țării. În același sens, N. Iorga admitea că D. Bolintineanu e „meșter în unele comparații ca acelea care deschid balada *Mircea și solii*” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. II, București, Minerva, 1908, p. 192).

CĂPITANUL DE VÎNĂTORI

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), cu titlul *Ceaușul de vînători*. Cu același titlu a fost reluată în ediția din 1855. În ediția din 1865 a fost inclusă cu titlul *Căpitanul de vînători*.

MARI OARA

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855) și reluată în ediția din 1865. Titu Maiorescu a selectat-o pentru antologia „Junimii” (vezi nota la poezia *Furtuna* din ciclul *Florile Bosforului*).

DOAMNA LUI NEAGU

Publicată în *Țăranul român*, an. I, nr. 25, 1862, p. 199. Inclusă mai întîi în volumul *Legende noi cu note din cronicile românilor*, București, Tipografia lui Emanuel Poeiiescu, 1862, apoi în ediția din 1865.

În notele finale ale acestei ediții D. Bolintineanu preciza că personajul istoric evocat „este doamna lui Neagu care a zidit mănăstirea Curtea de Argeș, acest mic, dar rar și unic monument al țării noastre, în stil bizantin și arab. El poate trece ca al treilea cap-d-operă printre monumentele Orientului de acest gen.” În continuare, poetul își exprima, la modul polemic interogativ, nemulțumirea și mîhnirea sa față de indiferența cu care reprezentanții clerului și ai oficialității vremii lăsa să se degradeze acest monument de artă, de valoare istorică : „Se zdrobește inima românului cînd vede acest monument, ce nu s-ar putea ridica astăzi cu zece milioane, ruinîndu-se ; și cu toată marea avere a clerului, cu toate legatele înadins ale răposatului episcop de Argeș pentru a se repara, neluîndu-se nici o măsură pentru reparare ! Oare a murit în inima românilor orice simțiment pentru frumos, pentru mare, pentru artă, pînă a-l refuza chiar și templului lui Dumnezeu ? Oare nu mai avem noi credință în viitorul țării, ca să lăsăm ca monumentele țării să se ruine ? Cine ne vede făcînd ceea ce facem ar crede neapărat că România are conștiința unei morți apropiate și nu mai cugetă decît a benchetui în ajunul pierderii sele. O, generațiune materialistă, mare va fi răspunderea ta înaintea lui Dumnezeu și a viitorului !” În finalul notei, D. Bolintineanu dădea cîteva indicații asupra circulației motivului folcloric transpus în poezia sa : „Este o legendă a lui Meșterul Manole apropiată la acest monument. Dar această legendă se povestește și în Serbia apropiată la o biserică de acolo. Se mai sună și în alte locuri ale Rumelii.”

CUPA LUI ȘTEFAN

Publicată în *Reforma*, an. IV, nr. 19, 1882, p. 73. Inclusă în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și în ediția din 1865.

După cum se precizează în notele finale ale acestei ediții, episodul istoric evocat a fost extras de D. Bolintineanu din *Letopisețul Țării Moldovei* al lui Ion Neculce, indicându-se „pag. 139, tom. 2”, desigur ediția lui Mihail Kogălniceanu, *Letopisețile Moldovei*, apărută la Iași, în 1845. Legenda este narată de Ion Neculce în *O samă de cuvinte* (III). În notele finale ale ediției lui D. Bolintineanu din 1865, textul are unele prescurtări. îl transcriem complet după ediția îngrijită de acad. Iorgu Iordan : „Lăsat-au Ștefan-vodă cel Bun la mănăstirea Putna, după moartea lui, arcul lui și un pahar, ce vorbie călugării la mănăstire că este de iaspis, ce era în chipul marmurii albe și al farfurii, ca să fie întru pomenire la sfânta mănăstire. Și arcul l-au fost trăgînd cu vîrtej. Și la vremea lui Constantin Cantemir-vodă, fiind răscoale, au venit niște cazaci cu Iași, cu moldoveni jomiri, vrînd ca să jecuiască ce ari găsi în mănăstire. Deci fiind un turnu cu bună tărie, nu pute să jecuiască. Deci au dzis călugărilor să de turnul, că nu vor lua a mănăstirii nemică. Iar călugării, necredzînd, nu vre să de turnul. Iar acei cazaci cu Iași și cu moldoveni îndată au aprinsu mănăstirea, iar călugării, vădzind că aprind mănăstirea, îndată au dat turnul. Atunce, îndată, avînd pușci de apă, acei cazaci, Iași și moldoveni, au stînsu focul. Deci atunce au jecuit tot din turnu ce au fost a boieri și a neguțitori, iar a mănăstirii n-au luat nemică, fără numai arcul lui Ștefan-vodă. Iar paharul au fost pană la a triia domnie a lui Mihai Racoviță-vodă. Și scoțindu-l din turnu un egumen, pre anume Misail Chisiliță, și vrînd să se fălească, au băut la masă cu acel pahar a lui Ștefan-vodă, cu niște slugi boierești, ce era zlotăși. Și bînd mult cu acel pahar, s-au îmbătat și, fiind beți, au stricat un lucru scumpu domnescu și de minune ca acela” (Ion Neculce : *Letopisețul Țării Moldovei*, București, Editura Minerva, 1975, p. 12).

În poezia sa, D. Bolintineanu dă legendei lui Ion Neculce un alt final, moralizator, în spiritul eticii și demnității naționale. După opinia lui Ion Roman, în acest final al poeziei lui D. Bolinti-

neanu poate fi sesizată influența lui Goethe, cu motivul cupei regelui din Thule. Poetul nostru și-a încheiat poezia „cu gestul patetic al monarhului din balada cîntată de Margareta în *Faust* [...]. Bătrînului rege din Thule, cupa îi amintea o dragoste de demult ; egumenului, un trecut glorios sub un domnitor viteaz” (*Ecouri goetheene în cultura română*, București, Editura Minerva, 1980, p. 59).

SORA ANA

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale se arată că subiectul poeziei „este un fapt menționat în cronicile țarei”.

DANIEL SIHASTRU

Publicată în *Reforma*, an. IV, nr. 14, 1862, p. 53. Inclusă în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale se reproduce textul legendei lui Ion Neculce din *O samă de cuvinte*, care l-a inspirat pe D. Bolintineanu, după ediția lui Mihail Kogălniceanu : „Ștefan-vodă mergînd de la Cetatea Neamțului în sus spre Moldova, a mers spre Voroneț, unde trăia un părinte sihastru anume Daniel, și bătînd Ștefan-vodă în ușa sihastrului să-i descuie, a răspuns sihastrul : să aștepte Ștefan-vodă afară pînă va isprăvi ruga, și după ce și-a isprăvit sihastru ruga, l-au chemat în chilie pe Ștefan-vodă și s-au ispovedit Ștefan-vodă la dînsul, și a întrebat Ștefan-vodă pe sihastru ce va mai face că nu poate să mai bată cu turcii. Închinea-va țara la turci au ba ? Har sihastru a zis să nu o închinea că războiul este al lui, numai după ce va izbîndi, să facă o mănăstire acolo în numele Sfîntului George... Deci a și purces Ștefan-vodă în sus pe la Cernăuți și pre la Hotin și au strîns oaste fel de fel de oameni și au purces în jos. Iar turcii, înțelegînd că va să vie Ștefan-vodă cu oaste în jos, au lăsat și Cetatea Neamțului d-a o mai bate și au început a fugi spre Dunăre, iar Ștefan a început a-i goni pînă îi trecu Dunărea.”

Titu Maiorescu a selectat poezia pentru antologia „Junimii” (vezi nota la poezia *Furtuna* din ciclul *Florile Bosforului*), con-

siderînd-o, credem, o splendidă colecție de aforisme cu sens patriotic, transpuse într-o succesiune logică și gradată, înlănțuindu-se și motivîndu-se reciproc, fără nici o stridență retorică. Expresiile aforistice nu sînt apodictice, ci sînt construite cu subtilitate și nuanțare lirică, utilizînd cu precădere antinomiile, situațiile contrastante, punînd în lumină raportul dintre o circumstanță dată și reversul ei.

FIASTRII

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale se explică : „Fiastrii, fii vitregi, expresiune veche”.

ÎNTOARCEREA LUI MIHAI

Publicată în *Reforma*, an. IV, nr. 22, 1862, p. 85. Inclusă în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și în ediția din 1865, în ale cărei note finale se indică sursa documentară din care s-a inspirat D. Bolintineanu : „Această legendă este un fapt istoric povestit în cronica lui Șincai la viața lui Mihai”.

MIRON COSTIN

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și reluată în ediția din 1865.

în ambele ediții e reprodus pasajul respectiv din *Letopisețul Țării Moldovei* al lui Ion Neculce, pe care se bazează poezia lui D. Bolintineanu : „La veleatul 7200, în luna decembrie, Cante-mir-vodă tăiat-a pre Miron Costin ce a fost logofăt mare și pe frate^său Velicico ce au fost vornic mare, dîndu-le vină că s-au ridicat pre domnie asupra lui.; însă Miron logofătul nefiind în Iași în acea dată, ci la țară la un sat al lui, ce s-a fost tîmplat de i-au fost murit jupîneasa, ce vrînd să o astruce, iată a sosit și la el de la Cantemir-vodă armașul al doilea Racoviță, cu un steag de lefegii, ca să-l ducă la Iași, ci el se ruga să aibă păsuală pînă și-o îngropa jupîneasa, și să purceadă, și fiind așa iată

de sîrg a sosit Macri cu poruncă în ce loc îl va afla, acolo să-i taie capul, și după poruncă așa într-acelaș ceas i-a tăiat capul și l-a astrucat împreună cu jupîneasa lui.”

MONASTIREA PUTNA

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și reluată în ediția din 1865.

Subiectul poeziei a fost luat de D. Bolintineanu tot din *O samă de cuvinte* (XXVII), în ambele ediții reproducînd în note, textul lui Ion Neculce : „Vasile-vodă aproape de mazilie au greșit lui Dumnezeu că i s-a întunecat mintea spre lăcomie de au stricat monastirea Putna, gîndind că va găsi bani, și n-au găsit. Și s-a apucat să o facă din nou iarăși precum au fost; dar i-au luat Dumnezeu domnia și n-au izbutit.”

Țitu Maiorescu a selectat poezia pentru antologia „Junimii” (vezi nota la poezia *Furtuna* din ciclul *Florile Bosforului*).

GHINEA GRECUL

Publicată în *Țăranul român*, an. I, nr. 23, 1862, p. 124. Reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an, XXV, nr. 27, 1862, p. 215, și în *Concordia* (Pesta), nr. 36, 18 mai 1862, p. 142. Inclusă în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și în ediția din 1865.

ȘTEFĂNIȚĂ-DOMNUL

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1882) și reluată în ediția din 1865.

MIHAI LA PĂDURARUL

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862) și reluată în ediția din 1865.

D. *Bolintineanu*, în *Cercetări literare*, partea II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 339).

BÎRLAD

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859) și reluată în ediția din 1865.

Subiectul este extras din cronică la Grigore Ureche, pasajul respectiv fiind reprodus în notele ambelor ediții: „în anul 6983, sultanul Mehmet, înarmînd oaste 120.000 de oameni, și oaste tătarască **și** oaste muntenească, a trimis asupra lui Ștefan-vodă; iară Ștefan avînd oaste gata 40 de mii moldoveni, 2000 Ieși și unguri, le-au ieșit înainte din sus de Vaslui, la Podul Înalt, pe care i-a biruit pe Ștefan-vodă... așa i-a eoprint pe turci o negură, cît nu se vedea unul cu altul, și Ștefan tocmise puțin oameni, despre lunca Bîrladului, ca să-i amăgească **cu buciume și cu trîmbițe**. Dînd semn de război, atuncea oastea turcească, întorcîndu-se la glasul buciumentelor și împedecînd-o și apa și lunca și acoperînd-o și negura, tăia și sfărâma ca să treacă, la glasul buciumentelor; iar din dos i-au lovit Ștefan-vodă cu oaste tocmită, în zece zile ale lui genarie... Ce așa turcii în desime tîindu-se, mulți au perit, **și** mulți prinseră vii pedestrime, ci pre aceia pre toți i-au tăiat, unde pre urmă movile de cei morți au strîns și mulți pași și sangiaci au perit... Și steaguri mai mult de o suită au luat... Mai scrie Ion Stricovschi, cart. 20... La o sută de mii de trupuri să fi căzut într-acele război... că a văzut cu ochii lui grămezile de oase, unde au fost acele război, viind din țara turcească în anul de la Christ 1575 etc.”

Pe bună dreptate, I. Negoieșcu apreciază această poezie pentru sonurile ei baladești, caracteristice lui D. Bolintineanu, subliniind: „în ritmul sprinten și grăcil, ca mersul gazelelor întipărit pe nisip, ritm ce îi e atît de propriu, Bolintineanu redă cu egală dezinvoltură grandoarea și somptuoșitatea baladescă” (*Bolintineanu și sonurile poeziei moderne*, în *voi. cit.*, p. 53).

BAIA

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859) și reluată în ediția din 1865.

CODRU COSMINULUI

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859). De aici a fost reprodusă în *Dîmbovița*, an. II, nr. 12, 25 noiembrie 1859, p. 47, și apoi inclusă în ediția din 1865.

Așa cum se menționează în notele finale din primul volum al acestei ediții, D. Bolintineanu s-a inspirat din cronică la Grigore Ureche.

Ion Pillat aprecia în mod deosebit „descrierea luptei din partea a treia din *Codru Cosminului*, cu versul său rupt, sfărîmat, colțuros, precipitat, ca înșeși stîncile ce se prăbușesc de pe culmi peste polonii din văi” (*Un destin poetic: D. Bolintineanu*, în *voi. Tmîdișie și literatură*, București, Casa școlărilor, 1943, p. 160).

ȘTEFAN LA MOARTE

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859) și reluată în ediția din 1865.

DUMBRAVA ROȘIE

Apărută în *Bătăliile românilor* (1859). De aici a fost reprodusă în *Dîmbovița*, an. I, nr. 8, 5 noiembrie 1858, p. 31, și apoi reluată în ediția din 1865.

MARIA PUTOIANCA

Publicată în *Buciumul*, an. I, nr. 12, 9 februarie 1863, p. 47. Reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XXVI, nr. 5, 1863, p. 40, și în *Dîmbovița*, an. VI, nr. 65, 13/25 noiembrie 1864, p. 260. Inclusă în ediția din 1865, în ale cărei note finale, din primul volum, se precizează: „Era o jună română foarte vitează ce se bătu contra turcilor. Istoricul N. Bălcescu vorbește de acest fapt în istoria lui Mihai.”

Pornind de la această poezie, Ion Pillat făcea cîteva observații interesante referitoare la prezența personajelor istorice feminine în lirica lui D. Bolintineanu și la viziunea inedită asupra acestora, servind ulterior drept model altor poeți reprezentativi

ai epocii : „Altă latură a *Legendelor istorice*, despre care ni se pare că nu s-a insistat destul, e felul cum ne apar în ele personagiile feminine'. Frintr-o curioasă inversare a rolurilor firești, Bolintineanu ne arată acolo cu precădere femeii, dar mai ales fecioare (vezi : *Fata de la Cozia*, *Han-tătar*, *Maria Putoianca*, *Fecioara de la Prut* și altele), înzestrate cu un caracter oțelit, cu o voință și un curaj viril, care le fac să încingă paloșul, să îmbrace haina de zale și coiful războinicului, luând parte activă și sîngeroasă la lupte [...]. Această concepție a femeii-erou, a fecioarei-voinic — cu suflet sălbatic și bărbătesc, dar cu o înfățișare fizică turburător de plăpîndă —, introdusă de Bolintineanu în poezia română, a găsit imitatori, la Alecsandri (în *Dan căpitan de plai*, tovarășul lui Ursan : Fulga, «voinicul ce poartă busuioc») și la B. P. Hasdeu (Magda lui Arbure)". Pe bună dreptate, Ion Pillat trage concluzia că „Bolintineanu și aici rămîne un precursor" (*op. cit.*, p. 160).

DRAGOMIR SAU CETATEA LUI RADU NEGRU

Publicată în *Dimbovița*, an. VI, nr. 46, 30 august/1 septembrie 1864, p. 184. Inclusă în ediția din 1865.

MUMA LUI MIHAI

Publicată în *Buciumul*, an. I, nr. 8, 26 ianuarie 1863, p. 31. Inclusă în ediția din 1865.

Notele finale din primul volum al ediției din 1865, referitoare la ciclul de *Legende istorice*, se încheie cu această caracterizare de ansamblu, relevînd noutatea și originalitatea poeziilor respective în literatura română din acea epocă, marea lor popularitate și rolul pe care l-au îndeplinit în trezirea și afirmarea conștiinței naționale : „Aceste poezii de un gen cu totul nou în limba română fură gustate de români. Ele mai mult decît celelalte fuseră puse în muzică și cîntate ele popor. Pentru că poporul găsi în ele o vină națională, răsfrîngerea inimii lui năbușite de epocile de tiranie, de corupțiune și de degradare națională."

B A S M E

Ca substanță și structură, poeziile grupate în ciclul *Basme* se înscriu în sfera baladei fantastice, D. Bolintineanu fiind adevăratul întemeietor al genului în literatura română.

Abordînd balada fantastică, încă din prima perioadă a activității sale literare, cu multe realizări remarcabile, D. Bolintineanu se încadra pe una din coordonatele fundamentale ale romantismului european, cu largi răsfrîngeri și în literatura română. Balada fantastică este un produs specific al romantismului, structural deosebită de balada evului mediu. Istoria literaturii universale a înregistrat două genuri de balade, balada sudică și balada nordică, aceasta din urmă stînd la baza celei romantice. Balada sudică își avea originea în lirica provençală, desemnînd, prin însăși etimologia și funcția ei, o poezie cu formă fixă, scurtă, care se eînta și dansa. Era alcătuită din trei sau cinci cuplete, cu un refren care se repeta după fiecare strofă, în versuri de 8 sau 10 silabe. În lucrarea G. A. *Bürger et les origines anglaises de la ballade litteraire en Allemagne* (Paris, Hachette, 1889, p. 14), G. Bonet Maury precizează : „En effet «ballar» en provençal, «ballare» en italien et «baller» dans l'ancien français signifient danser et specialement danser des rondes. Les historiens de la litterature provençale nous enseignent que la «ballade» etait une chanson destinee à faire danser une ronde. Elle consistait generalement en trois strophes et etait procedee d'un theme, qui etait ramene dans le refrain à la fin de chaque strophe. Ce refrain etait parfois accompagne de gestes et d'une sorte de mimique executee par les danseurs ou les danseuses." Re-reprezentanții de seamă ai baladei sudice au fost Francois Villon, în secolul al XV-lea, și Clement Marot, în prima jumătate a secolului al XVI-lea, practicînd aceeași baladă scurtă, cu forme fixe. În studiul care însoțea ediția *Balladenbuch-chois de ballades allemandes* (Paris, Gamier, 1862, p. VII), J. Kont sublinia : „La ballade de Villon et de Marot est un petit poeme compose de trois strophes, de huit ou dix vers, ou les memes rimes reviennent dans les trois couplets selon une ordre determinee et ou chaque strophe finit par un refrain ; le poeme se termine par un envoi forme d'un quatrain."

În secolul al XVII-lea, genul baladei sudice a căzut *in* desuetudine, a fost ridiculizat și discreditat îndeosebi de Boileau (Art. *poetique*, chant II) și Moliere (*Les Femmes savantes*, acte III, scene V).

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, sub zorile romantismului, apare însă un nou gen de baladă — balada nordică —, mai întâi în Anglia, apoi în Germania, de unde se răspândește și în Franța, iar de aici în răsăritul Europei. Balada nordică, fiind o emanație a romantismului, are o structură total liberă de orice formă fixă, se bazează pe o imaginație bogată și mai ales își trage seva inspirației din surse folclorice, în *Le Mouvement romantique* (Paris, Vuibert, 1923, p. 77), Paul van Tieghem relevă : „Un des traits dominants du romantisme, en Angleterre et en AUemagnej e'est la rupture avec la tradition erudite greco-latine et le retour aux sources nationales de la poesie et du drame : mythologie celtique ou germanique, folklore, legendes epiques, chants populaires, contes populaires". Punctul de plecare al baladei nordice, ce va fertiliza balada romantică, se află în culegerea lui Thomas Percy, *Reliques of ancient English poetry*, apărută în 1765, care a înscris un moment deosebit de important, descoperind producția geniului popular, prin publicarea vestitelor balade engleze și scoțiene. Pe lângă forma liberă, aceste balade aduceau elemente cu totul noi, atât de potrivite cu noua sensibilitate și viziune romantică, promovând macabru, miraculosul și fabulosul de esență folclorică, miturile legendare și superstițiile, localizând acțiunile în spațiul național, cu personaje extrase din istoria proprie. Acestea devin și atributele caracteristice ale baladelor romantice engleze publicate de Chatterton, Wordsworth și Coleridge, Walter Scott, Southey.

Culegerea lui Thomas Percy a avut un puternic ecou și în Germania, unde e tradusă în 1767, deci la numai doi ani de la apariția ei. Baladele engleze dinamizează spiritele tinerilor reprezentanți ai mișcării „Sturm und Drang", predicând întoarcerea la izvoarele poeziei populare. În această direcție, un moment de hotărâtoare însemnătate l-a înscris Herder, prin culegerea *Simmen der VoXker in Liedem*, apărută în 1779, orientând poezia spre sursele naționale și folclorice ale mai multor popoare. Romanticii germani adaugă la atributele baladei nordice un element nou, esențial, care le este propriu, original, și anume elementul fantastic. Sintetizând experiența romantismului european, în acest sens, Henri Francois Bauer sublinia, în stu-

diul *Les Ballades de Victor Hugo* (Paris, Les Presses Modernes, 1935, p. 16) : „Le merveilleux feerique et le genre «sombre» ou «noir» caractérisaient la ballade anglo-ecossaise. Les Allemands, de leur cote, auront un genre analogue, le «fantastique», qui leur sera reellement propre. Malgre les influences aglaises, la ballade romantique allemande demeure done une creation originale."

Întemeietorul baladei romantice germane și cel mai de seamă reprezentant al ei, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, este Biirger. El creează capodopera genului, balada *Lenore*, în 1774, excelând în primul rând prin introducerea elementului fantastic, supranatural, printr-o imaginație îndrăzneță, o vie spontaneitate, prin sensul muzical, cuceritor al versurilor. Balada romantică germană este continuată apoi și dezvoltată de Goethe/Uhland, Schiller, Wieland, caracterizându-se, în ansamblu, prin încordare dramatică, prin tensiune maximă și o mare forță emotivă.

Balada romantică franceză, pe care o va cunoaște nemijlocit Dimitrie Bolintineanu, ia naștere sub înfrîurirea baladei romantice germane, la începutul secolului al XIX-lea. Încă din 1313, în cartea De *Vallemagne*, M-me de Stael acordă un larg spațiu lui Biirger, Goethe și Schiller, elogiindu-i, recomandându-i poezilor francezi de a-i lua drept model. O primă adaptare în limba franceză a baladei *Lenore* realizează S.A.D. de la Madelaine, în 1811. Caracterul fantastic și macabru al baladei lui Burger a fost elementul cel mai important asimilat de romanticii francezi, corespunzând stării lor de spirit, atmosferei specifice momentului respectiv, cum ne informează F. Baldensperger în studiul *La „Lenore" de Biirger dans la litterature francaise*, inclus în volumul *Etudes d'histoire litteraire* (Paris, Hachette, 1907, p. 151) : „outre une forme qui devoit paraître singulieremeiit neuve et dramatique, cette aventure du cavalier qui s'arrete â minuit sous les fenetres de sa fiancee, le prend en croupe et Tentraâne en une galopade effreneee jusqu'au lointain cimetiére ou il se reveille squelette, repondait bien aux predilections du moment." Balada *Lenore* s-a bucurat de un larg răsunset în Franța, a fost tradusă de mai multe ori, cea mai valoroasă transpunere realizând-o Gerard de Nerval. Evident, o înrâurire fertilă au exercitat și baladele lui Goethe și Schiller, traduse de numeroase ori în Franța, la începutul secolului al XIX-lea (cf. F. Baldensperger : *Goethe en France*, Paris, Hachette, 1904 ; Edmond Egli : *Schiller et le romantisme frangais*, Paris, J. Gamber, 1927 ; Edmond Dumerii :

Lieds et ballades germaniques traduits en vers francais, Paris, H. Champion, 1934). în aceste împrejurări se afirmă balada romantică franceză, întemeietorul ei fiind Victor Hugo, care publică volumul *Odes et ballades*, în 1826, precizînd în prefață că acestea sînt „tableaux, rêves, scenes, recits, legendes superstitieuses, traditions populaires”.

De bună seamă, baladele lui Victor Hugo au avut o largă audiență la poezii români din prima jumătate a veacului al XIX-lea, fiind traduse integral de Constantin Negruzzi, în 1845. în ceea ce-l privește pe Dimitrie Bolintineanu, ecoul cel mai puternic l-a avut asupra sa balada romantică germană, prin filieră franceză. Cavalcada nocturnă din *Mihnea și baba* descinde direct din balada *Lenore* a lui Burger. Pe bună dreptate, G. Călineiscu l-a definit pe Dimitrie Bolintineanu drept „un Burger al nostru”, subliniind: „Poeziile strînse sub titlul de *Basme* sunt propriu-zis niște balade în felul celor ale lui Bîrger și Uhland, cu acțiunea într-un ev cețos sau fabulos, în general cavaleresc, conținînd un amestec de macabru, fantastic și supranatural, cînd nu tratează cel puțin desfășurarea unui destin întunecat. în aceste compuneri, înrîurirea germană este neîndoielnică, măcar mijlocit, ca și la Alecsandri, care va fi fost și el un model, dar Bolintineanu are meritul de a fi încercat să potrivească balada germanică la teritoriul dacic” (*Istoria literaturii române*, p. 221).

Ca formulă, decor, personaje și situații, balada fantastică a lui D. Bolintineanu se aseamănă cu balada fantastică germană, avînd aceeași înclinare spre sinistru, demonic și macabru. Cu toate acestea, baladele poetului nostru au un evident timbru particular, substanța fantastică avînd un pregnant caracter autohton, fiind extrasă din basme, legende, eresuri și mituri specifice solului nostru, care au asigurat o tratare în spirit național. Acest fapt l-a relevat cu pregnanță G. Dem. Teodorescu, arătînd că „în balade și basme ele știu păstra caracterul național, cu acea suavitate a vechimii credințelor, cu acel respect al bărbăteștilor latine și înclinațiuni ale românilor” (*Dumitru Bolintineanu*, în *Românul*, an. XVI, 21—22 august 1872, p. 702). în *Note la volumul I* al ediției din 1865, poetul însuși preciza că baladele sale au prelucrat motive care circulau oral și care erau pe cale de dispariție: „Basmeele sunt niște fabule ce ne povesteau în copilărie doicile. Ele nu sunt scrise, nici cîntate ca cîntecele

de dor și cîntecele de tîlhari, ci sunt spuse. Aceste basme se perd în toate zilele.”

D. Bolintineanu nu este nici primul și nici singurul scriitor român care a abordat balada fantastică, în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Spre deosebire însă de ceilalți poeți ai epocii sale, el este cel care a impus balada fantastică în literatura română, adevăratul ei creator. Pornind de la o legendă populară, Gh. Asachi adaptează motivul birgerian din *Lenore* în balada *Turnul lui But pe muntele Pion*, cu mijloace rudimentare, lăncu Văcărescu compune și el o baladă cu intenții fantastice, *Piaza rea*, pe motive folclorice, dar lipsită de vibrație. Palide sînt și baladele lui Costache Stamati, *Fiiica lui Decebal și Armin cîntărețul*, brodată pe tema dragostei dincolo de moarte, plasată într-un decor fantastic, într-o Dacie cu atmosferă germanică, și *Dragoș I, domnul Moldovei*, în care aglomerează, fără echilibru, toată recuzita genului. Cele mai meritorii sînt baladele lui Vasile Alecsandri, *Baba Cloanța*, *Biserica risipită*, *Strigoii* și *Noaptea Sfîntului Andrei*, dar reprezintă piese izolate și întâmplătoare în ansamblul liricii sale.

în peisajul poetic românesc de la mijlocul secolului al XIX-lea, baladele fantastice ale lui D. Bolintineanu sînt cele mai importante și cele mai valoroase, atît din punct de vedere cantitativ, cît și din punct de vedere calitativ. Intrînd în sfera adevăratei poezii, ele și-au păstrat viabilitatea și în posteritate.

Pînă acum, baladele fantastice ale lui D. Bolintineanu au fost discutate global, fără a se distinge nuanțele care le apropie sau le separă pe unele de altele. Trebuie însă precizat că, după natura conținutului lor, ele se circumscriu în două zone diferite: unele aparțin fantasticului *macabru*, iar altele fantasticului *feric*.

Cele mai realizate, în raport cu întreaga operă poetică a lui D. Bolintineanu, sînt baladele care cultivă fantasticul macabru, pe această coordonată poetul nostru tinzînd să se sincronizeze cu balada romantică de aceeași factură din literaturile apusene. Reușitele sale în această direcție se datoresc faptului că balada fantastică de tip macabru nu implică în mod necesar sondarea structurii intime a personajelor, ci pune accentul în primul rînd pe cadrul exterior, pe decor și, mai ales, pe atmosferă, pe modul în care această atmosferă e sugerată. „Dacă balada fantastică a lui Bolintineanu se realizează la un nivel artistic mai ridicat — relevă D. Popovici

—, explicația trebuie căutată în împrejurarea că motivarea acțiunii nu impunea pătrunderea psihologică a personajelor. Poetul sugerează sentimentul macabrului prin acumulări externe de material, în arhitectura căruia liniile de ordonare cad într-o mare măsură în domeniul vizual" (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 77). În ceea ce privește crearea și sugerarea atmosferei macabre, D. Bolintineanu a dispus, incontestabil, de cele mai adecvate mijloace de expresie și procedee stilistice. Demonicul și macabrul se realizează vizual și acustic, în imagini de frapantă plasticitate, prin ritm, sonoritate și culoare, atingându-se treapta superioară a dinamismului epic.

Baladele fantastice de factură macabră ale lui D. Bolintineanu conțin elemente comune cu baladele romantice de aceeași factură din literaturile apusene. În afară de cadrul general, se mai pot distinge similitudini în ceea ce privește cavalcada nocturnă, întâlnită nu numai la Biirger, ci și la Goethe, Hugo, Musset și Theophile Gautier. De remarcat însă că unele elemente caracteristice baladei romantice de tip fantastic, prezente și în baladele lui D. Bolintineanu, nu au o sursă strict livrescă, ci au fost extrase de poetul nostru din demonologia populară autohtonă, din folclorul românesc. De pildă, motivul strigoiului îl întâlnim în multe producții populare, dintre care amintim *Săraca mamă* (*Povești ardelenesti* de I. Pop-Reteganel), *Strigoii* (*Povești* de Elena D. Sevastos), *Un vis* (*Poveștile Banatului* de G. Cătană), *Voichița* (*Materiale folcloristice* de Gr. G. Tocilescu), *Dragul mamei Constan din* (*Cîntece, urări și bocete ale poporului* de Al. Vasiliu), *Dra-gostea mortului* (*A fost odată* de I. E. Torouțiu) etc.

Îmbinînd echilibrat elementele fantastice livrești, preluate din balada romantică apuseană, cu elemente și motive caracteristice demonologiei populare autohtone, D. Bolintineanu a izbutit să creeze o serie de balade de incontestabilă valoare, care au înfruntat timpul, cum sînt *Mihnea și baba*, *O noapte la morminte*, *Herol*, *Dochia*, *Umbra răzbuțoare*, *Făt-Frumos*, *Capul avarilor*, *Peștera muștelor* și altele. Trăsăturile specifice baladei romantice de tip fantastic sînt evidente și în baladele poetului nostru, însă poartă amprenta unei viziuni personale, a unei tratări de netăgăduită originalitate și virtuozitate artistică. Baladele fantastice, remarcă D. Popovici, sînt „sondaje în lumea fantasmelor, în cursul cărora Bolintineanu a izbutit, în anumite momente, să prindă fiorul adevăratei poezii" (*op. cit.*, p. 77).

FATA DIN DAFIN

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri*, nr. 1, București, Librar-editor Christ. Ioannin et Comp. Romanov, 1858. Reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale se menționa : „Acest basm pare să aibă mai mult o origină orientală decît locală”.

MIHNEA ȘI BABA

Publicată în *Curierul de ambe sexe*, periodul V, 1844—1346, p. 194. Reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. VIII, nr. 49, 3 decembrie 1845, p. 395, și nr. 50, 10 decembrie 1845, p. 403. Inclusă mai întîi în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847). De aici a fost republicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XVI, nr. 52, 30 decembrie 1853, p. 387. Introducînd-o în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), G. Sion i-a schimbat titlul în *Fermecătoarea*. În ediția din 1865, D. Bolintineanu i-a restabilit titlul *Mihnea și baba*. •

La sfîrșitul anului 1858 a fost reprezentată, la Teatrul Național din București, o dramă inspirată din balada lui D. Bolintineanu, cum ne informează o *Cronică interioară* apărută în *Dîmbovița*, an. I, nr. 25, 3 ianuarie 1859, p. 99: „Teatrul Național a dat o reprezentație nouă, o dramă jumătate istorică și jumătate fantastică. Aiiitorul a tras subiectul din inspirația baladei d-lui Bolintineanu : *Mihnea și baba*. Blestemul ce se zice de babă sînt chiar versurile d-lui Bolintineanu. Autorul nou a mai amestecat în acest subiect niște idei streine.” Drama a fost prezentată de Matei Millo (of. Ioan Massoff : *Teatrul românesc*, vol. I, București, Editura pentru literatură, 1961, p. 471).

Balada *Mihnea și baba* a fost apreciată de G. Călinescu drept „capodopera întregii lirici a lui Bolintineanu”, prin care „poetul devine un Burger, un Jukovski al nostru" (*Istoria literaturii române*, p. 223). Într-adevăr, D. Bolintineanu a creat una dintre cele mai strălucite balade fantastice din literatura română, cu un meșteșug artistic uimitor și pentru posibilitățile poetului, și pentru nivelul liricii noastre din acea epocă. Întreaga baladă are o tensiune interioară gravă, profundă, o atmosferă străbătută de tulburătorul fior al lugubruului. După cum observa D. Popovici,

D. Bolintineanu „simte voluptatea ororii care face să vibreze straturile ancestrale ale conștiinței omenești. Mai mult decât oriunde, faptul acesta se simte în *Mihnea și baba*, poezie de un puternic suflu demonic și de mari efecte onomatopice" (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 78). Senzația obsedantă a demonicului a fost remarcată și de Al. Piru : „Asemenea lui Gerard de Nerval, Bolintineanu dispune de o excepțională capacitate de a exprima ca Saimt-Saens în a sa dănțuire macabră, fantasticul plastic, asociind spectrelor stihiiile, de data aceasta în metru iambic" (*Un romantic parnasian : D. Bolintineanu, în România literară*, an. II, nr. 14, 3 aprilie 1969, p. 12).

Abominabilul dans macabru al fapturilor malefice e descris de poet cu o mare economie de mijloace, în numai trei strofe, dar cu un remarcabil simț al expresivității lexicului, în imagini de o mare concretețe plastică, cu procedee prozodice de cel mai dens dinamism. În această baladă, subliniază Șerban Cioculescu, D. Bolintineanu „atinge treapta cea mai înaltă a dinamismului epic" (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinii, Tudor Vișanu : *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 107). Cu o viziune asemănătoare și cu o succesiune mai trepidantă a imaginilor, care excelează prin uluitoarea asociere a detaliilor monstruoase, e descrisă și cohorta infernală care-l urmărește pe Mihnea, dezlănțuirea halucinantă a acelor abstracțiuni din demonologia populară autohtonă, ce capătă, în versurile lui D. Bolintineanu, identități concrete, văzute la dimensiuni colosale. În acest sens, G. Călinescu releva în mod deosebit acea „sarabandă de duhuri, adică «danse macabre», notată cu un mare simț al sonorilor hîrjiite, al dinamicei colosale și noroase" (*Istoria literaturii române*, p. 224).

Versurile au fluidități generatoare de armonii, iar alternarea ingenioasă a ritmului asigură baladei o varietate sonoră de mare efect. Această baladă, menționa Anghel Demetrescu, „ne pune în proeminență mai bine decât creare alta măestria lui Bolintineanu de a mania limba românească, de a o încovoia după trebuințele fantaziei sale, de a o face să alerge în exometre dactilice sau să salte în dimetre iambice catalectice, de a-i da toate întoarnările și toate cadențele" (*Dimitrie Bolintineanu, în Analele literare*, an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 85).

Blestemul babei curge sacadat, amenințător, punînd pregnant în relief termenii antinomici. Toți comentatorii operei lui D. Bolin-

tineanu au fost unanimi în aprecierea că imprecizia este inegalabilă, de o mare forță conceptuală, prevestind concretețea dură a blestemelor lui Tudor Arghezi, excelînd prin aceeași desăvîrșită putere de asociere a elementelor suave și macabre. Aron Densușianu declara că „blestemul ce-l aruncă baba asupra lui Mihnea nu-mi aduc aminte să aibă păreche nici chiar în marile literaturi străine, cîte cunosc" (*Poeziile lui D. Bolintineanu, în Cercetări literare*, partea II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 336). De asemenea, N. Iorga aprecia „vestitul blestem, socotit, și pe dreptate, ca un model al genului" (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. II, București, Minerva, 1908, p. 194). Iar D. Popovici conchidea că blestemul din poezia lui D. Bolintineanu „rămîne unul dintre momentele cele mai remarcabile în dezvoltarea imprecizării în literatura română" (*op. cit.*, p. 79).

Tinzînd să se sincronizeze cu marii poeți romantici ai vremii, în rîndurile cărora motivul din *Lenore* de Bürger dezlănțuise o adevărată frenezie a galopurilor fantastice, D. Bolintineanu izbutește și el să introducă în lirica românească o cavalcadă rămasă inegalabilă. Remarcabilă la poetul nostru, spune G. Călinescu, este „virtuozitatea onomatopaică, ușurința de a acumula laolaltă, fără a face versul silnic, cu folosirea chiar a cacofoniei, toate zgomotele cu puțință, tropotul, fișitul, sforăitul, hohotul, bubuirea, într-o febră nebună, cu o orchestrație de tipul Berlioz, aproape genială" (*op. cit.*, p. 224).

În prima variantă, apărută în ediția din 1847, balada conține o serie de versuri în plus, care diminuează însă substanța fantasticului și estompau sensurile lui enigmatice. În forma inițială, finalul aducea 18 versuri în plus, într-un epilog în care poetul nara arderea vrăjitoarei pe rug, în centrul capitalei, și risipirea ei în văzduh :

Urla capitala de vorbe bizare.
Un foc se făcuse în piața cea mare
Ș-o sută de roșii aici au trecut.
Poporul și robii s-aduce să vază
Cum Mihnea, boierii, aici o să-i arză.
Tot omul de grije părea că-i bătut.
Ura î... O femeie bătrînă, uscată,
Cu lanțul de brațe, păru deodată.

Ura ! de al doilea poporul făcu»
Venise minutul cînd ziua declină.
O rază de soare plăcută și lină,
Pe perii bătrînei d-argint apăru.

în flăcări de vie ea fu aruncată.
Tradiția spune că baba, îndată
Ce focul o-neinse, în aer zbură.
Și toți o văzură p-o stea luminoasă
Din regii în regii zburînd razioasă
Și mult timp pe urmă așa s-arătă.

D. Bolintineanu a sesizat însă că aceste versuri finale constituiau un balast pentru esența baladei, înlăturîndu-le în ediția din 1865. Epilogul din forma inițială aducea o localizare în timp și spațiu care restrângea cadrul misterios al întâmplărilor supranaturale și rarefia pînă la stingere ecourile terifiante ale cavalcadei, lăsând cititorului impresia unui fapt divers din secolul al XVI-lea. Eliminînd epilogul, D. Bolintineanu nu a mai încorse? tat balada în stricte delimitări istorice, ci i-a acordat o structură autentic romantică, transferînd anecdoticul într-o acută dramă demonică. Balada, în forma ultimă, din ediția din 1865, se încheie admirabil, într-un moment de maximă încordare, cu o cădere bruscă de cortină, păstrînd cititorul în plină atmosferă fantastică.

Influența baladei *Lenore* de Biirger asupra lui D. Bolintineanu e sesizată de D. Popovici în „aceeași atmosferă lugubră, pentru redarea căreia poetul recurge la mijloacele cele mai variate, de la invocarea ființelor demonologiei populare pînă la acumulări de efecte acustice, pînă la o savantă variere a ritmului și la inovațiuni lexicale sub exigența accentului" (*op. cit.*, p. 80). Cavalcada din *Mihnea și baba* era considerată de G. Călinescu „o analiză a groazei nocturne și un umor grotesc ce amintește călărirea din *Lenore* și alergarea din *Der wilde J'dger*, cavalcada lui Faust și Mefistofeles din celebra litografie a lui Delacroix" (*op. cit.*, p. 224). Sugestia lui D. Popovici că *m Mihnea și baba* se observă și un ecou din *Noaptea valpurgică* a lui Goethe este acceptată și de Ion Roman, cu un plus de argumentație : „Forma parțial dialogată, atmosfera tenebroasă în care răzbate corul vrăjitoarelor ce-și evocă practicile și farmaceutica stranie, chiar măsura și ritmul variat al versurilor — aspecte

inexistente în *Lenore* — par a îndreptăți ipoteza că la compunerea baladei fantastice a lui Bolintineanu au concurat și reminențe din lectura tragediei lui Goethe" (*Ecouri goetheene în cultura română*, București, Editura Minerva, 1980, p. 55).

DOAMNA ȘI SCUTIERUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), De aici a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 35, 6 septembrie 1852, p. 140. în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), G. Sion a introdus-o cu titlul *Scutierul*. La reluarea ei în ediția din 1865, D. Bolintineanu i-a restabilit titlul *Doamna și scutierul*.

O NOAPTE LA MORMINTE

Publicată în *Propășirea*, an. I, nr. 27, 16 iulie 1844, p. 215. Inclusă mai întîi în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847). De aici a fost reprodusă în *Jurnal de Galatz*, an. I, 1850, p. 395 și în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 11, 15 martie 1852, p. 44. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1885.

Asupra acestei balade s-au emis opinii diferite, Neintuind suficient de bine esența ei, Aron Densușianu era de părere că „cele dintîi opt strofe în cari se descriu spaimile morții sunt la înălțimea subiectului, încolo două-trei strofe bune și restul fără valoare, înged ca idee și slab ca formă" (*Poesiele lui D. Bolintineanu*, în *Cercetări literare*, partea II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 338). Ulterior, balada a fost apreciată elogios, pe bună dreptate, de cei mai autorizați comentatori. De pildă, G. Călinescu releva că ea conține „peisagii zurgăvite cu un remarcabil simț al sălbăticiei și al zonelor alpine pierdute în cețuri" (*Istoria literaturii române*, p. 222). Atmosfera macabră ce servește drept prolog unor întâmplări supranaturale e sugerată cu densitate epică, în tonuri și nuanțe înfiorate de un suflu sepulcral, cu simțul contrastelor și cu o reală putere de asociere a elementelor terifiante. în această baladă, D. Popovici descoperea o „atmosferă apocaliptică de macabru și halucinant", „ges-

turi macabre, izolate în spațiu, dar pe care poetul le unește țeșându-le în pînza aceleiași atmosfere de iunatism, în care o pulbere albă de oase omenești îmbracă pleoapele și buzele călătorului". Poezia, scria în continuare D. Popovici, „aduce unele puncte moarte în desfășurarea sentimentului, aduce unele clișee de expresie : cînd cineva spune, ia acea dată, că luna este «regina nopților»-, de bună seamă nu culege o floare stilistică neculeasă înaintea lui. Dar pe deasupra tuturor acestora se încheagă o puternică atmosferă, în care glasul mortului ce-și caută mormîntul răsună lugubru" (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 77). După opinia lui I. Negoieșcu, versurile se remarcă prin sobrietate și dinamism, printr-o imagistică ce se derulează sacadat, subliniind că „mobilitatea imaginilor, în unduirea grăbită a ritmului, produce emoție*" (*Bolintineanu și sonurile poeziei moderne*, în *Scriitori moderni*, București, Editura pentru literatură. 1966, p. 15).

MOARTEA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

RADU-DOMNUL ȘI FJATA DIN CASĂ

Cu titlul *Radu-vodă și fata* s-a publicat în *Curierul român*, an. XVIII, nr. 87, 12 noiembrie 1846, p. 348, de unde s-a reprodus în *Vestitorul românesc*, an. X, 1846, p. 364. Inclusă în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), cu titlul *Radu-domnul și fata din casă*, de aici fiind reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 27, 5 iulie 1852, p. 108. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865.

Poezia lui D. Bolintineanu i-a sugerat lui N. D. Popescu subiectul romanului istoric *Radu al III-lea cel Frumos*, apărut în 1364, cum însuși mărturisește în prefață : „Sujetul acestui op este însăși legenda, mai ales balada d-lui Bolintineanu *Radu-vodă și fata*".

Faptul că balada lui D. Bolintineanu se bucura de o largă prețuire și răspîndire orală în masele de cititori, nemaiștiindu-se

chiar cine era autorul ei, l-a determinat pe George Bariț să o asimileze producțiilor, folclorice. în articolul *Cîntece poporane românești*, publicat în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XII, rar. 11, 12 decembrie 1849, p. 87, în care lua în discuție articolul lui V. Alecsandri *Poezia populară a românilor*, George Bariț se întreba : „Să numim noi cîntecele poporane numai pe acelea care se află și se aud cîntîndu-se între opt milioane de români, din vechime, din buni de străbuni, fără să li se știe auctoriilor lor ? Seau că cîntece poporane, adecă proprietate bună și dreaptă a poporului, sînt și acelea ale căror computori poate fi și sînt chiar contemporani ai noștri, însă cîntecele lor fuseră primite presto tot, ele străbătura în sucul și măduva poporului ?" George Bariț era de părere să fie incluse în sfera cîntecelor populare și versurile poezilor culți devenite anonime prin circulație orală, intrate adînc în conștiința poporului, printre acestea înscrind și poezia lui D. Bolintineanu : „De aceea noi de parte-ne ținem și primim în colecțiunea cîntecelor poporane bucăți favorite ale poporului cum sînt : *Hora* cea cu flori în pălărie a lui Vasile Alecsandri, tipărită mai întîi în unul din almanacele Iașilor, *Fata din casă și Radu-vodă* a lui Dimitrie Bolintineanu, *Deșteaptă-te române* a lui Andrei Mureșanu și alte mai multe care de cîțiva ani încoace au pătruns la gustul și inima poporului."

ZINA-DOAMNA

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și reluată în ediția din 1865.

DOMNUL DE ROUĂ

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), poetul precizînd, într-o notă finală : „Sujetul acesta îl știu de la d. N. Ruso din Romanați. Mă asigură că locuitorii acestui județ îl cîntă încă în versuri foarte» stricate. Locuitorii zic că *Domnul de rouă* ar fi fost Aurelian împăratul, născut în Transilvania ; și se dă cu bănuială că de acolo vine numele Lero-împărat, sau Lero-doamne ce se repetă în acest cîntec. Credința poporană este că drumul de peatră ce merge ele la Dunăre

la Olt prin Caracal ar fi făcut de acel domn Lero ca să poată merge mai iute la amanta sa." Reluând poezia în ediția din 1865, D. Bolintineanu redactează altfel nota explicativă : „Acest basm se cântă' în județul Romanați, sub altă formă. Domnul de rouă este numit Lero-doamne. Se crede că este o legendă încă din timpul colonilor romani."

În trecut, asupra acestei poezii s-au emis opinii mai puțin sau deloc favorabile. De pildă, Aron Densușianu era de părere că balada conține o „tradițiune populară de înaltă frumusețe", însă poetul „nu a putut revărsa în balada sa atmosfera eroică din timpul mitic în care se petrece acțiunea, ci i-a dat uai aer cu totul modern și cam asemănătoriu cu moliciunea, dulceața orientală din *Florile Bosforului*" (*Poeziile lui D. Bolintineanu*, în *Cercetări literare*, partea II, Iași, Editura librăriei Frații Șa-raga, 1887, p. 337). La rîndul său, Ovid Densușianu considera că „nu găsim în această baladă decît vagi ecouri din inspirația populară" (*Evoluția estetică a limbei române*, în *Opere*, vol. III, ediție critică și comentarii de Valeriu Rusu, București, Editura Minerva, 1977, p. 472).

Întreprinzînd o lectură proaspătă, din perspectiva gustului estetic modern, Eugen Simion ajunge la concluzia că *Domnul de rouă* este „balada cea mai frumoasă a lui Bolintineanu", argumentînd : „Este o banalitate, dar o banalitate ce trebuie spusă, că poemul anunță prin simbolurile lui grave pe Eminescu și Ion Barbu (cel din *Riga Crypto și lapona Enigel*). Cu tot coșmarul de convenții («luna ca o sferă, dupe-o stîncă verde», «copila jună» cu părul *bălăior* ce trece «plaiul dalb» etc.), Bolintineanu figurează aici un mare mit poetic, acela din *Strigoii* și alte poeme plutonice. Lero-înipărat iubește o scită «dulce ca un vis» și ursita rea i-a prezis că soarele dimineții, de-l va prinde, îl va risipi într-o *rouă dulce* [...]. Motivația lirică e discretă. Bolintineanu, atît de guraliv în alte poeme, nu introduce explicații inutile : o vagă sugestie despre existența nocturnă a lui Lero-împărat și cruzimea destinului, iubirea fatală între două ființe din tărîmuri diferite, dorința imprudentă a scitei de a forța o lege misterioasă și atît... însă demonstrația lirică s-a făcut, mica tragedie este plină de semnificații vaste" (*Dimineața poezilor*, București, Cartea Românească, 1980, p. 177).

DOAMNA LUI NEGRU ȘI BARDUL

Cu titlul *Doamna lui Radu Negru și bardul* s-a publicat în *Curierul român*, an. XVIII, nr. 68, 24 august 1846, p. 269. Inclusă în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inifău și literatură*, an. XV, nr. 18—19, 10 mai 1852, p. 75. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1365.

În studiul *Oscar of Alva de lord Byron, izvoare apusene și reflexe românești (Studii literare*, vol. III, 1944), Emil Turdeanu a demonstrat că motivul baladei lui D. Bolintineanu vine din *Blestemul bardului* al lui Uhland.

N-AUDE, N-A VEDE, N-A GREUL PĂMÎNTULUI

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), cu următoarea notă finală : „N-aude, n-a vecie, n-a greul pămîntului : expresiuni populare care se explică astfel : N-aude : se înțelege vulpea ; N-a vede, lupul ; N-a greul pămîntului, ursul." Reluată în ediția din 1865, fără nota finală.

FĂT-FRUMOS

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), cu următoarea notă explicativă : „Sujetul acesta este foarte cunoscut în basmele poporului ; mi s-a părut prea ingenios și sublim. Alegoria este așa : un om care dorește și din minutul ce dorința i se împlinește, moartea intră în inima sa, căci orice dorință împlinită încetează de a mai exista". Reluată în ediția din 1865, dar fără nota explicativă.

Pornind de la precizarea poetului, făcută în ediția din 1855, Ovid Densușianu excludea apropierea dintre balada lui D. Bolintineanu și motivul folcloric, susținînd că, „dacă facem o comparație între ceea ce a dat Bolintineanu și ceea ce era al poporului, nu găsim o derivare mai directă, nu găsim simțul artis-

tului care, plecând de la inspirația poporului, alege elementele caracteristice transformându-le în inspirație cultă" (*Evoluția estetică a limbii române*, în *Opere*, vol. III, ediție critică și comentarii de Valeru Rusu, București, Editura Minerva, 1977, p. 472). Criticii și istoricii literari contemporani au descoperit însă în balada lui D. Bolintineanu valențe artistice și simboluri de autentică profunzime poetică. În studiul *O reabilitare necesară: poezia lui D. Bolintineanu*, publicat în *Viața românească*, an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 70, Mihai Zamfir îi recunoștea lui D. Bolintineanu meritul de a-i fi premers lui Eminescu, în această direcție, cu o simbolistică transfigurată în forme-continuu viabile: „Figura lui Făt-Frumos, înainte de a ajunge personificarea reveriei romantice în basmul eminescian, era deja transformată de Bolintineanu în simbol al dragostei nefericite; o iubire tragică și demonică, între iubita sacrificată inconștient și naivul Făt-Frumos, stă la baza baladei cu același nume. În schițarea figurii principale, reapar manierismele lui Bolintineanu, dar desenul rămâne de o deosebită puritate.” Simbolurile din balada lui D. Bolintineanu sînt văzute de Eugen Simion din perspectivă romantică: „Poemul *Făt-Frumos* tratează, încă stângaci, motivul înțelegerii cu moartea. Pătrunderea în palatul de sub stîncă sumbră unde stă, ascunsă, fata albă, dulce, trădează...o, simbolistică gravă a trecerii dincolo de frontierele vieții. Aflăm, aici, mitul lui Orfeu, combinat cu alte simboluri romantice, poate și cu acela din *Faust*” (*Dimineața poezilor*, București, Editura Cartea Românească, 1980, p. 178),

DOMNUL TIGHINEI

Publicată în *Naționalul*, an. I, 1857, p. 24. Inclusă în *Legende sau basne naționale în versuri*, București, Librar-editor Christ: Ioannin et .Comp. Romanow, 1858. Reluată în -ediția din 1885, cu următoarea notă finală din vol I: „Înainte de fondat/lunii principatului Moldovei, acest stat era despărțit în mai multe republici cu cluci în capul lor. Bîrlad, Galați, Tighina erau din numărul acestor, republici și negreșit este vorba aici de unul din acești cluci totdeauna în luptă cu tătarii.”

SENESLAS

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865.

PEȘTERA MUȘTELOR'

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865, în ale cărei note finale, din vol. I, se preciza: „Nu departe de Cîineni, în Carpați, în Valahia, este o peșteră care în timpul verii, la unele epoci, varsă valuri de muște. Pișcătura acestii muște este veninoasă și produce moarte asupra vitelor. Guvernul are totdeauna grijă ele a astupa cu zid de piatră intrarea peșterii ca să oprească musca de a ieși. Către acestea cînd epoca revărsării lor ajunge, musca sparge zidul și iese. Poporul a inventat acest basm.”

Șerban Cioculescu apreciază această baladă îndeosebi pentru virtuozitățile ei metrice, pentru forța cu care dinamica interioară a versurilor creează atmosfera adecvată. Criticul remarcă „frecvența verbelor în succesiunea rapidă a propozițiilor simple, reduce uneori la predicat; epitetele au fost înlăturate aproape cu desăvîrșire.; calul și călărețul de basm, în goana lor, nu mai deslușesc elementele peisajului cosmic; printr-o fericită obiectivare a viziunii, poetul tirăște înseși stihiiile în cavalcada vertiginosă” (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu: *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 101).

HEROL

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865.

Preocupat de a releva contribuția majoră a lui D. Bolintineanu la dezvoltarea liricii românești din secolul al XIX-lea și la prefigurarea marilor teme eminesciene, Mihai Zamfir relevă că în această poezie „asistăm la o apariție care ne ajută să definim pe Bolintineanu drept promisiune autentică, drept presimțire armonică superioară a țărîmului fermecat pe care ni-1 vor dezvălui *Mortua est, Strigoii și Mureșan*” ale lui M. Eminescu

(O reabilitare necesară : poezia lui D. Bolintineanu, în *Viața românească*, an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 70).

PAGIUL BĂTRÎN

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865.

CERBUL

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865.

UMBRA RĂZBUNĂTOARE

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865, cu următoarea precizare în notele finale din vol. I : „Această poezie pare a se raporta mai mult la un imperator de la Bizanț decît la un domn român”.

în studiul *Oscar of Alva de lord Byron, izvoare apusene și reflexe românești* (în *Studii literare*, vol. III, Sibiu, 1944), Emil Turdeanu a identificat în acest „imperator de la Bizanț” pe Constantin al II-lea (641—608), care și-a ucis fratele pentru a fi sigur că nu-i va rîvni tronul. Afirmăția lui Emil Turdeanu se bazează pe datele oferite de Charles Diehl în lucrarea *Choses et gens de Byzance* (Paris, 1926, p. 176), unde se precizează că împăratul Constantin al II-lea era stăpînit „d'hallueinations vengeresses, ou il voyait sa victime lui apparaître et presenter à ses levres one coupe pleine de sang”.

CAPUL AVARILOR

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865.

MUREȘUL ȘI ALUTA (OLTUL)

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri* (1858) și reluată în ediția din 1865, cu următoarea notă finală : „Acest

basn este cunoscut în Transilvania. Cele două rîuri, Mureșul și Aluta sau Oltul, aleargă peste un tărîm lung, nu departe unul de altul, și nu se pot împreuna. Poporul, prin acest basn, a crezut să explice cauza acestui fenomen.”

DOCHIA

Publicată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia III, 30 iunie 1851, p. 2. Inclusă în *Cîntece și plîngeri* (1852) și apoi în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), în ambele ediții balada fiind prolixă, cu episoade parazitare, acordînd prioritate anecdoticului, printre elementele căruia se anula de fapt viziunea macabră. în forma inițială, balada istorisea căsătoria domnului cu o străină și moartea Dochiei din cauza durerii pricinuite de infidelitatea iubitului ei. Urma apoi dialogul nocturn, din camera nupțială a fostului logodnic, dintre acesta și Dochia, revenită sub formă de strigoi. După acest episod, se nara mai departe, detaliat, starea obsesivă a domnului sub puterea demonică a spectrului care-l vizita în fiecare miez de noapte și pieirea lui în brațele strigoiului, înconjurat de o cohortă de schelete, dezlănțuite într-un dans infernal.

La reluarea ei în ediția din 1865, balada a suferit modificări structurale, restrîngîndu-se la episodul cel mai dramatic, și anume la dialogul nocturn dintre strigoiul Dochiei și înspăimîntatul ei logodnic ce-și călcuse jurămîntul. Prin eliminarea scenelor adiacente, balada a cîștigat în intensitate și sobrietate, sporindu-și puterea de sugerare și de emoționare prin suspensia enigmatică a întâmplărilor, prin vagul misterios al deznodămîntului și prin concentrarea maximă a atmosferei macabre în episodul cel mai semnificativ.

în studiul „*Lenore*”. O *problemă de literatură comparată și folclor* (București, Cultura națională, 1929, p. 43), D. Caracostea a demonstrat că balada *Dochia* a lui D. Bolintineanu se înru-dește cu balada *Lenore* a lui Biirger, fiind brodate pe același motiv al strigoiului, dar se deosebesc în semnificații. „De la smerenia religioasă din balada lui Biirger”, observă D. Caracostea, în balada lui D. Bolintineanu „ajungem la revolta împotriva constrîngerilor ascetismului creștin”. Concepția din care „a ieșit la noi basmul *Dochia* al lui Bolintineanu”, apreciază D. Cara-

eostea, în continuare, este concepția asupra iubirii, care și afirmă drepturile ei împotriva hotarelor morții și mai presus de poruncile ascetice ale religiei", concepție care, „prin latura ei de absolut, avea să fie larg recepționată de romantici”.-

M A C E D O N E L E

La 11 iunie 1854, în timp ce se afla în exil, la Constanținopol, Dimitrie Bolintineanu întreprinde o călătorie la românii din Macedonia, al căror descendent era, pe linie paternă, tatăl său fiind originar din Ohrida. „Dacă Valahia fuse patria maicii mele, Macedonia fuse aceea a părintelui meu, limba lui fuse aceea a acestor români; sîngele lui, sîngele lor;...speranțele și suferințele lui, speranțele și suferințele acestui, milion, de, români”, spunea poetul în *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Aihos sau Santa-Agora*, apărute în 1883. Tot aici își mărturisese scopul călătoriei întreprinse în vara anului 1854: „Voiam să văd cu ochii clacă acest popor există, dacă păstrează limba, dașinele sale” și „cată să aibă conștiința naționalității sale”.

Ideea de a trimite pe cineva în ținuturile cu locuitori de origine, română, pentru a le menține trează conștiința națională, era o idee mai veche a lui Nicolae Bălcescu, din 1849. La 26 octombrie îi scria lui Ion Ghica: „Eu aveam hotărîre, viind de la Constantinopol, de a mă așeza între cuțo-valahi, căci socoț ele neapărat a developa naționalitatea într-acest avanpost al românismului. Pe ai putea trimite un om zdravăn acolo, ca să ne facă un raport asupra stării morale și politice a lor, apoi ara căuta o școală, și să dăm de lucru la atâția tineri ce mor de foame. Ar trebui ca trimisul tău să se ia acolo bine cu popii și episcopii și a căpăta fonduri pentru deschiderea unei școli” (N. Bălcescu: *Opere*, vol.VI. Corespondență. Ediție critică. Ie G. Zăne, București, Editura Academiei, 1984, p. 229). Ideea lui N. Bălcescu se materializează abia în vara anului 1854, prin grija și sprijinul lui Ion Ghica, investindu-l pe D. Bolintineanu cu această misiune. Pentru a obține asentimentul Porții Otomane, în favoarea trimerii poetului printre aromâni, Ion Ghica făcea apel la Saclik-efendi, alias Mihail Czaykowski, general și scriitor polon trecut la musulmani, căruia îi scria: „Independamment des

Principautes de Moldavie et de Valachie, il y a encore dans l'Empire plus de deux millions de Roumains qui habitent pour la plupart sous le nom de Coutzo-Vlahs (valaques boiteaux ou demi-valaques). Ils parlent le roumain et ont les memes moeurs et les memes habitudes que ceux des Principautes [...] Je compte y envoyer Mr. Bolintineano, un de nos poetes les plus en renom, homme serieux et tres propre à reveiller la nationality de eette population et faire naître chez elle une tendance politique outre que celle des Grecs. Je n'ai pas voulu donner corps à raon idee sans vous en prevenir, afin que vous en informiez le gouvernement de la Porte, pour que plus tard on ne puisse pas ajouter foi à des interpretations calomnieuses que la malveillance ne manquera pas d'inventer. Je vous serai bien oblige si vous vouliez vous employer pour me faire obtenir une lettre de la Porte au nom de Mr. Bolintineano, pour les autorites de Janina et de Monastir” (cf. N. Georgescu-Tistu: *Ion Ghica scriitorul*, București, Imprimeria Națională, 1935, p. 150).

• Ca urmare a călătoriei în Macedonia, D. Bolintineanu compune ciclul de poezii *Macedonele* și publică volumul de *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa-Agora, în 1863*. În poeziile din *Macedonele* încerca să reînvie idila și pastorală. Desigur, nu se reîntorcea la idilele lui Teocrit și la bucolicele lui Virgiliu, ci mai mult la convenția arcaică din romanele pastorale, de tipul *Daphnis și Chloe* de Longos, *Aminta* de Torquato Tasso, *Arcadia* de Sannazzaro, *Astrea* de D'Urfé, continuate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de Gessner și apoi de Filorion, aceștia din urmă bucurându-se de o largă circulație în Principatele Române, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, prin numeroase traduceri. Privind lucrurile la suprafață, s-ar părea că D. Bolintineanu se detașează de viziunea romantică, refugiindu-se într-o zonă estetică îndepărtată, încercînd o recrudescență a unor specii literare specifice clasicismului. În toarcerea la idilă și pastorală este însă aparentă. Din acestea, D. Bolintineanu preia doar pretextele, schemele formale, denumirile generice ale unor personaje, păstori, păstorite, oițe etc. Adevărul este că, în aceste scheme formale ale idilei și pastorelei, poetul toarnă un conținut tot de factură romantică, însă, din păcate, apelează, de data aceasta, la rezidurile romantismului, la recuzita lui degradată, desuetă. În *Macedonele* întîlnim cîteva poezii ca *Românele din Cavaia*, care îneintă prin sonoritățile ei toponimice și onomatopice, - sau *San-Marina*, evocare a -trans-

humanței, clmd sentimentul spațiului în mișcare și senzația de eternitate, prin gravitatea unui ritual ce vine din vechime și prin integrarea istoriei în prezent. Cele mai multe poezii din *Macedonele* sînt însă viciate de un erotism minor, edulcorat, lipsit de finețe și de emotivitate lirică, înecat în dulcegării concupiscente, în general, poeziile din acest ciclu sînt departe de a da expresie realităților care le-au generat. În mod surprinzător, singurul care le-a elogiat a fost N. Iorga. În același studiu în care depreciază, pe nedrept, legendele istorice, N. Iorga face afirmația, la fel de neîntemeiată, că *Macedonele* „sînt, poate, cele mai bune bucăți ale poetului” (*Poezia lirică a lui Bolintineanu*, în *Schițe din literatura română*, vol. II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1894, p. 59). Adevărul este că atmosfera orientală, atît de bine intuită într-o serie de versuri din *Florile Bosforului*, integrate în aspirația către exotic a romantismului, este prelungită în mod nefiresc, deformat în *Macedonele*, este transferată într-o zonă geografică, etnică și umană neadecvată.

În această zonă, în care predomina austeritatea moravurilor, D. Bolintineanu a transplantat, artificial, senzualismul seraiurilor, lascivitatea orientală, convertind uneori voluptatea gingașă sau pasională a sentimentelor în senzații care frizează libidoul. Cu justețe, D. Popovici arăta că „aromăncele sale au împrumutat numeroase trăsături din haremul vecin”, „se împărtășesc din plin din vieța somptuoasă a Orientului” și chiar atunci „cînd poetul subliniază cadrul rustic în care își fixează tabloul, el revarsă asupra întregului aceeași atmosferă voluptoasă și senzuală” (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 83). În același sens, G. Călinescu observa că „pastoralele lui Bolintineanu sunt niște mardigale pierdute în dulcegării diminutive și plate senzualități” (*Istoria literaturii române*, p. 220).

ROMÂNELE DIN CAVAIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865), cu precizarea în *Note la volumul al doilea*: „Românele macedone din partea Albanii încalcă ca bărbații, fac cavalcade lungi, singure, fără bărbați, în costumul lor pitoresc și, armate. Autorul acestor versuri a văzut o cavalcadă de femei române trecînd ca săgeata pe lîngă dinsul.”

Comentarii opereii lui D. Bolintineanu au recunoscut că savoea acestei poezii constă în primul rînd în tehnica versului muzical, pe care poetul o stăpînea în chip desăvîrșit. Privindu-l sub acest aspect, ca precursor al poezilor moderni, I. Negoîtescu releva că D. Bolintineanu „prinde sonorități ce transformă onomatopeea într-un exercițiu mai subtil, pe urmele căruia va merge și Ion Barbu” (*Bolintineanu și sonurile poeziei moderne, în Scriitori moderni*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 53). Efectele muzicale obținute prin sonorități onomatopeice și toponimice, înfățișînd o galerie de portrete feminine în mișcare, al cărei dinamism interior se bazează cu deosebire pe relevarea trăsăturilor particulare contrastante, sînt remarcate și de Ion Roman: „Onomatopeele, alternanța savantă de vocale deschise și semisonuri sugerează galopul năvalnic al convoiului de amazoane” (*Prefață la Legende istorice*, București, Editura pentru literatură, 1965, p. XX).

PĂSTORIȚA ȘI MIAUA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LUPTA ÎN PĂDURE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

COPĂCIARUL

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865), cu următoarea explicație, în notele finale: „Românii din Macedonia dau acest nume acelor dintre ei care și-au uitat limba și s-au clezromânit. Este o expresiune de dispreț.”

FECIOARA DIN MILIA (AMERUL)

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LUPTA PĂSTORILOR

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865), cu următoarea notă finală : „Nimic nu s-a schimbat de la Teocrite în datinele păstorilor. Lupta cântecelor există încă ca altădată, și în limbajul simplu și natural al păstorilor români adesea se vede expresiuni mai tot atât de ingenioase ca acele despre care Teocrite, Bion, Moscus se servă făcînd să vorbească păstorii.”

FECIOARA MARIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

Asupra acestei poezii s-au emis opinii elogioase, precizîndu-se că nu are nici o infiltrație mistică. Astfel, G. Călinescu o considera „o icoană barocă dinamică, de culoarea cerii și a fildeşului vechi” (*Istoria literaturii române*, p. 221). Iar I. Ne-goîtescu sublinia, în sens similar, că „imaginile și suflul poetic au nevinovăția picturii italiene din prerenăștere”, conchizînd : „Această poezie, deloc programatică în sens religios, nu recurge la sacral, la aura mistică a figurii, și redă doar neprihănirea, puritatea de vis a unei «dulci» apariții feminine” (op. *cît.*, p. 54).

CÎNTECUL NUNȚII ÎN CASTARIA

Apărută în *Poezii de B. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

SAN-MARINA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865), precizîndu-se în notele finale din volumul al doilea : „Este un oraș locuit de români. În această piesă se află tablouri reale ale vieții păstorilor români.”

Th. Capidan a afirmat că poezia *San-Marina* ar fi inspirată din lucrarea lui Pouqueville, *Voyage dans la Grece*, apărută la

Paris, în 1820, în care se descrie și coborîrea păstorilor nomazi din ținutul Pindului la șes. Comparînd textele, Th. Capidan își propune să demonstreze că „mai toate momentele cele mai caracteristice din această poezie sunt luate din opera scriitorului francez”, aducînd următoarele argumente : „Pouqueville, după ce descrie mișcările românilor nomazi din Pind și, în special, aceea a românilor «d'Avdela, de Perivoli et de San-Marina, situes dans la chaîne macedonienne du Pinde», spune că plecarea la șes se face după ce mai întîi «les pretres rannoncent par des prieres» și apoi «la population entiere s'ebzanle et se met en marche».

Aceeași idee este reprodusă și de Bolintineanu în strofa a cincea, cînd, după descrierea sărbătoarei de despărțire, se arată felul cum se face plecarea :

Popii binecuvintează
Și atunci toți s-au mișcat
De plecare
Către mare.

De aici înainte aproape în mai toate strofele îdea fundamentală este luată de la autorul francez, isprăvindu-se cu o comparație făcută între plecarea păstorilor aromâni în ținuturile mai calde și între aceea a cocoarelor :

Astfel trece scurta viață
De străini neatîrnați,
Ca cocorii
Și ca norii

pe care autorul francez o redă prin : «Ainsi les cicognes, oiseaux voyageurs, s'eloignent de leurs aires...” (*Scrierile lui Dim. Bolintineanu despre Macedonia*, în *Omagiu lui I. Bianu*, București, Cultura națională, 1927, p. 9).

Indiferent dacă a fost sau nu inspirată din lucrarea lui Pouqueville, poezia *San-Marina* se impune prețuirii noastre prin deosebita ei expresivitate poetică. Meritul lui D. Bolintineanu este cu atât mai mare cu cît a izbutit să transfigureze artistic un motiv cunoscut pe cale livrescă, oferindu-ne o poezie ce impresionează și astăzi. *San-Marina* este o vibrantă evocare lirică a transhumantei păstorești, dînd sentimentul spațiului în mișcare și senzația de eternitate, prin gravitatea unui ritual ce vine din vechime și prin integrarea istoriei în prezent, cum observa D. Popovici : „Cu toate excrescențele parazitare din final, în care

poetul înțelege să schițeze un tablou general al aromânului și să se înduioșeze în eventualitatea că «oițele le mor», *San-Marina* se menține într-o atmosferă poetică puternică, în care gesturile au gravitatea unui ritual ancestral și în care timpul însuși își dă impresia unei desfășurări atemporale, ceva care-l face să poarte cu sine nedisociate prezentul și istoria și care îmbracă personajele cu atributele permanenței" (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Cercetări de literatură română*, Sibiu, Cartea Românească din Cluj, 1944, p. 84). într-un ritm alert e descrisă febra pregătirilor de plecare, într-un cadru sărbătoresc, succesiunea momentelor fiind transpusă sobru și echilibrat. Detaliile, succinte și concrete, redau admirabil imaginea de ansamblu a migrației, amalgam straniu și pitoresc de practici impuse de transhumanta în timp și spațiu, nuanțat emoțional prin relevarea discretă a legăturii umane dintre păstor și turmă, prin punctarea elementelor sonore caracteristice. *San-Marina*, sublinia G. Călinescu, „este o adevărată poezie a transhumantei, plină de sentimentul spațiului adine, alpin, și al distanțelor, de învălmășeală și procesiune, de sunete izolate și ecouri, avînd un punct de aglomerare și un unol de solitudine, sugerînd în final admirabil mișcarea arhaică și automatismul societății ciobănești" (*Istoria literaturii române*, p. 221).

DORA

inedit^m)^ ^ „, ^ Kw*ncflni4 TMTM_sTM_{ie} cît și

IOANA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1865).

LA OSPĂȚ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1865).

PĂSTORUL MURIND

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1885), cu următoarea notă finală : „Tandrețea păstorilor români macedoni pentru oile lor este proverbială. Ei iubesc oile ca pe copiii lor. Cînd oile le mor, ei sunt tot așa de nenorociți ca cînd le-ar fi murit copiii. Cînd oile sau miei sînt lîneezi, ei le îndreptează vorbe răsfațătoare și tinere. De unde se și vede în cîntecele lor oile vorbind cu stăpînii lor."

TESTAMENTUL UNUI PĂSTOR

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1885).

AMANTELE CILII

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1865), poetul elogiînd-o el însuși în notele finale : „Această poezie este cea mai frumoasă dintre *Macedone*".

LA MORMÎNTUL CILII

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1885).

LA BĂLȚAT

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedit* (1865).

În *Note la volumul al doilea* se dădea următoarea explicație referitoare la înțelesul titlului poeziei : „Nume ce românii cîin Macedonia dau unor adunări de seara între dînșii, ceea ce în România noi chemăm *clacă*. Ei se adună în scopul de a lucra în comun pentru vreun nefericit ; de multe ori pentru a face trusoful unei fete sărace ce are să se mărite. în aceste adunări, ei danță, cîntă sau spun basme, cînează."

Șerban Cioculescu remarca „susținutul elan clin această odeletă către zori, întrevăzute cu ochi somnoroși și cu sensibilitate erotică în care nota toropelii e mai sinceră decât lacrimile de rigoare” (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinii, Tudor Vianu : *Istoria literaturii române moderne*, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 103).

LA O PĂSTORIȚĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

FLUTURUL ȘI FLOAREA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

CÎNTECELE GRAMOȘTENILOR. MOARTEA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

PĂRUL ALB

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

VISUL

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA OSPĂȚ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

CILIA CULCÎNDU-SE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

Mihai Zamfir apreciază că „portretul iubitei culcîndu-se este un desen de Renaștere”, relevînd „aliterațiile meșteșugite” și „inspirația melodică” ce situează această poezie „aproape la nivelul postumelor erotice eminesciene ale epocă berlineză” (*O reabilitare necesară : poezia lui D. Bolintineanu*, în *Viața românească*, an. XXV, nr. 8, august 1972, p. 69).

ZI DE SĂRBĂTOARE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA O UMBRĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA O PĂSTORIȚĂ NECREDULĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1885).

LA AGNESA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1885).

ARMELE NOASTRE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

AMORUL

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

LA O VIORICA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

CINE SUNT

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

LA O FEMEIE SÎNTĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

FEMEIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

SĂ NE BUCURĂM

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

GRIJA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

LA ZIUȚA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

TILIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

ÎNȚELEPȚII NEBUNI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

LA O GRAMUȘTEANĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

LA PRIMĂVARĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

INSECTA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

BAC-AVEAM PUTERE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865).

ce are orizontele său pe mare ; acoperită de păduri, de sate, de rîuri pe ale căror maluri se văd arbori înșirați, lacul de lîngă lenige ce formează centrul, și veți avea o idee despre acest loc măreț. Pe fața culmii stîncii se varsă douăzeci de cascade ce se unesc în vale. Spre oriinte, din înălțimea unei coaste vecine cade o mare coloană de apă care, fără să atingă de stîncă din care se aruncă, se afundă într-un abim ce ea și-a făcut."

ZIOARA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

REVERII

În acest ciclu, D. Bolintineanu a grupat poezii cu tematică variată, îndeosebi cu caracter elegiac și meditativ.

O FATĂ TÎNĂRĂ PE PATUL MORȚII

Cercetările de pînă acum au stabilit că Dimitrie Bolintineanu a debutat cu poezia *O fată tînără pe patul morții*, în *Curierul de ambe sexe*, periodul IV, 1842—1844, nr. 10, p. 159, semnată T. Bolintineanu. Dificultatea, rămasă nerezolvată, a fost aceea de a preciza în care anume an din cel de-al patrulea „period”, 1842—1844, a avut loc debutul. Unii au propus anul 1842, alții 1843. *Curierul de ambe sexe*, deși nu ne oferă elemente exacte, numerele nefiind date, ne furnizează totuși unele indicii, în baza cărora putem afirma că *O fată tînără pe patul morții* a fost publicată în anul 1842. Pe frontispiciul gazetei se specifica : „Această foaie iese de două ori pe lună... Prețul este, pentru 24 numere, 24 lei.” în periodul IV, 1842—1844, poezia lui D. Bolintineanu se află la începutul periodului, în numărul 10. Apărînd de două ori pe lună, putem conchide că aiurărul 10 al *Curierului de ambe sexe*, de la începutul periodului IV, corespunde datei de 15 mai 1842.

Ion Heliade Rădulescu. i-a făcut tînărului poet o primire călduroasă, în paginile *Curierului de ambe sexe*, publicînd *O fată tînără pe patul morții* cu următoarea recomandare : „Cîți cunosc frumusețile poeziei, acea legănată și lină cadențară, acel repaos regulat al semistihului, acele expresii și asemănări răpitoare ce întineresc inima, căci, pe lîngă acestea după dreptate, mai cer și o limbă de la poet, pot judica versurile d-lui Bolintineanu, acestui june necunoscut încă ca floricea împresurată în mijlocul unei lese, a-i saluta talentul, și a aștepta de la dînsul opere vrednice de un veac mai fericite."

Poezia a fost inclusă mai întîi în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Bucovina*, an. II, nr. 12, 6 mai 1849, p. 65, *Jurnal de Galatz*, an. I, 1850, p. 384 și *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 22, 31 mai 1852, p. 88. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865.

În literatura română a epocii, poezia lui D. Bolintineanu aducea un timbru nou, personal, o expresivitate inedită, originală, distingîndu-se și prin fluiditatea versurilor, prin armonia lor interioară, printr-o „anume cadență retorică, remarcabilă pentru acea epocă de vorbire împiedicată”, cum sublinia G. Călinescu (*Istoria literaturii române*, p. 217). Ecoul poeziei a fost atît de viu încît, la scurt timp după apariție, a și fost imitată, de I. Pîrvoșanu, în poezia *Tînără compătîmindă*, publicată în *Vestitorul românesc* (an. VIII, 1844, p. 73). Mult gustată în epocă, poezia lui D. Bolintineanu a fost pusă pe muzică de Anton Pann și publicată în *Calendar bogat pe anul* 1850, p. 71. Omagiîndu-și înaintașii, în Epigonii, M. Eminescu îl definea pe Dimitrie Bolintineanu prin poezia *O fată tînără pe patul morții*:

Pe-un pat alb ca un lîntoliu zace lebăda murindă,
Zace palida vergină cu lungi gene, voce blîndă —
Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău ;
Iar poetul ei cel tînăr o privea cu îmbătare,
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
Și astfel Bolintineanu începu cîntecul său.

Ecoul pe care poezia de debut a lui D. Bolintineanu l-a avut în epocă e demonstrat și de traducerile în limbi străine făcute chiar în acel timp. În notele finale din volumul al doilea al ediției din 1865 sîntem informați că poezia „se traduse în mai multe limbi. D. Theot o traduse în limba franceză”. Despre acest

Theot ne dă o scurtă relație Anghel Demetrescu, în studiul *Dimitrie Bolintineanu*, publicat în *Analele literare*, an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 77, unde precizează că era „profesor distins de limba și literatura franceză în clasele complimentare ale colegiului «S-tu Sava» din București. Primele versiuni în engleză și franceză apar în *Rouman Anthology* a lui Henry Stanley, tipărită la Hertford, în 1856 (vezi nota la poezia *Dilrubam* din ciclul *Florile Bosforului*). O nouă traducere în limba engleză realizează Richard F. Burton, datînd-o „Santos, 1888, nov. 23”, iar în limba italiană o transpune Marco Antonio Canini, în noiembrie 1857, ambele versiuni fiind publicate în *Albina Pindului*, an. I, nr. 4, •1 august 1868, p. 88, și apoi redescoperite și retipărite de Gh. Cardaș în *Adevărul literar și artistic*, an. IV, nr. 125, 15 aprilie 1923, p. 5.

Debutul lui D. Bolintineanu a atras atenția chiar și domnitorului Bibescu. Ocupînd în acel timp, un post de copist la Ministerul din Afară, adică la Ministerul de Externe, tînăru! debutînd „ceru un congediu să meargă la băi și domnul Bibescu confirmînd congeidiul cerut, dete rezoluțiunea eu mîna sa : «Văzînd speranțele mari ce dă acest june...»”, cum mărturisește în-suși poetul în notele finale din volumul al doilea al ediției din 1865. O mărturie în plus a prețuirii de care se bucură tînărul poet. datează chiar din perioada debutului. în *Curierul românesc*, an. XV, nr. 51, 5 iulie 1843, p. 147, se publică o dare de seamă asupra solemnității înmînării premiilor școlariilor de la „Sf. Sava” care „s-au deosebit la examen”, solemnitate desfășurată în prezența domnitorului Gheorghe Bibescu : „Apropiindu-se vremea mesei, m.s. a ieșit în salon și primind închinăciunile celor de față, deschise vorba că a citit din poeziile d-lui Cezar Boliac din care i-a plăcut *Corabia* și alte cîteva. într-aceasta se deschise vorba și despre poeziile cele de cuond ieșite ale d-lui C. Rosetti. Este un june de talent, zise m.s., cu ce se ocupă acum ?

— Se prepară, răspunseră, a porni în Europa.

— Ce să facă ?

— Să învețe.

— Brava ! Are mijloace ?

— Nu prea multe.

— Ziceți-i să vie la mine ; voi să-i am cunoștința. Am auzit că între scriitorii secretariatului se mai află un june- ce are multă dispoziție la poezie și am zis să mi-l facă cunoscut.”

După cum se specifică într-o notă redacțională din subsolul paginii, junele ce avea „*multă dispoziție la poezie” era Dimitrie Bolintineanu. într-adevăr, la acea dată, tînărul debutant era „scriitor” la Secretariatul statului, în secția I „a pricinilor sudițești”, adică a supușilor străini, la „masa II-a a translației românești”, cum rezultă din „înaltul Măriei-Sale lui Vo. Ofiț de subt no. 575, din 3 august”, publicat în *Buletin. Gazetă oficială*, nr. 71, 6 august 1843, p. 282. Dimitrie Bolintineanu a deținut această funcție și în cuprinsul anului 1844, la sfîrșitul acestui an fiind avansat la rangul de pitar, prin decretul nr. 556, din 6 decembrie 1844, al domnitorului Gheorghe Bibescu, publicat în *Buletin. Gazetă oficială*, nr. 149, 8 decembrie 1844, p. 595.

Poezia *O fată tînără pe patul morții* era în consonanță cu lirica romantică elegiacă. Și Vasile Alecsandri, în perioada începuturilor sale literare, scrisese în limba franceză poezia *La Jeune fille*, în care deplîngea moartea tinerei Alphonsine Theotolinde Cot, fiica unuia dintre profesorii săi din Paris, pe care însă nu o cunoscuse. La D. Bolintineanu, idilismul arcadian era convertit în convenționalismul romantic elegiac. Anghel Demetrescu considera poezia de debut a lui D. Bolintineanu „inspirată d-a dreptul de *La Jeune captive* a lui Andre Chenier” (*Dimitrie Bolintineanu*, în *Analele literare*, an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 78): Mai moderat, Vasile D. Păun susținea că tînărul debutant „imită pe departe” poezia *La Jeune captive* a lui Andre Chenier (*Ficțiune, imagine și comparațiune*, București, Gutenberg, 1896, p. 35). în ampla sa exegeză *L'Influence des romantiques frangais sur la poesie roumaine* (Paris, Librairie ancienne Honore Champion, 1909, p. 205), N. I. Apostolescu compara poezia lui D. Bolintineanu cu aceea a lui Andre Chenier și conchidea că între ele există mari deosebiri, reducînd astfel rolul influenței poetului francez asupra tînărului poet român : „Il y a des differences essentielles entre l'ode de Chenier et l'elegie de Bolintineanu. Toute la vie debordante, toute la saine beaute de la jeune captive qui semble avoir vecu dans la Grece antique sont etrangeres à la pale jeune fille aii tee chez laquelle on ne voit que le deșir de vivre encore, l'appel desesperes de la creature qui se noie et qui s'accroche â la plus petite branche â portee de sa main. Il n'y a pas chez Bolintineanu la revolte de l'etre qui se sent heureux de vivre et qui pour-tant voit ses jours menaces par une force exterieure, injuste et brutale ; il y a la melancolie

d'une femme faible, malade, â peu pres mourante, qui a quelquefois des, pensees egoistes et indique â la mort d'autres hommes, qui sont malheureux." Privind poezia de debut a lui D. Bolintineanu prin prisma romantismului elegiac și melancolic ai epocii, N. I. Apostolescu admitea o înrâurire mai generală exercitată asupra tînărului nostru poet de *Les Méditations* ale lui La-in artine.

O opinie diferită a avut Charles Drouhet, în studiul *Izvoarele de inspirație din poezia „O fată tînără pe patul morții” a lui Bolintineanu* (București, Tipografia profesională, 1913), în care aducea argumente plauzibile în sprijinul ideii că în poezia de debut a poetului nostru se pot descifra unele ecouri din Andre Chenier și Lamartine, însă înrudirea esențială o are cu poezia *La Chute des feuilles* a lui Millevoye. Argumentul principal a lui Charles Drouhet era acela că, în strofa finală a poeziei lui D. Bolintineanu :

Ca frunza ce cade pe toamnă cînd ninge
Suflată de vînturi aici pe pămînt,
Ah ! Juna mea viață acuma se stinge
Și anii mei tineri apun în mormînt î

se poate distinge un ecou al comparației cu frunza veștejită și purtată de vîntul toamnei, în jurul căreia gravitează întreaga elegie a lui Millevoye :

Et dans chaque feuille qui tombe
Je lis un presage de mort...
...De sa froide haleine
Un vent funeste m'a touche.

în altă ordine de idei, G. Călinescu admitea că tema luată de D. Bolintineanu de la Andre Chenier venea de la Parny, de la poezia acestuia *Vers sur la mort d'une jeune fille*, în care însă tînără nu se lamentează, ci „moare suav”, cu „un surîs” (*Scriitori străini*, București, Editura pentru literatură universală, 1967, p. 364).

Înrudită mai mult sau mai puțin cu lirica romantică franceză, în care tema elegiacă a morții unei tinere fete avea o largă circulație, poezia de debut a lui D. Bolintineanu a produs o vie senzație în epocă, ecourile ei dăinuind multă vreme. Poezia, sublinia Anghel Demetriescu, „cuprindea o notă nouă pentru lirica noastră : o delicatetea ele simțimînt, o nuanțare fină de emoțiuni,

o voluptate galeșă ce nu apare la nici unul din predecesorii săi...” (loc. cit., p. 78). După opinia lui D. Popovici, poezia lui D. Bolintineanu izvoră din sensibilitatea sa proprie, în consonanță cu elegia și melancolia romantică a epocii, dominată de vibrațiile lamartiniene, era expresia unei viziuni originale și nu poate fi confundată nici cu *La Jeune captive* a lui Andre Chenier, nici cu *La Chute des feuilles* a lui Millevoye : „Note izolate se pot identifica și într-urna și într-alta, ceea ce ne face să credem că elegia lui Bolintineanu n-a luat naștere sub influența strînsă și exclusivă a unui text, ci că ea a izvorît dintr-un climat sufletesc de tristeți elementare”. Poezia, adaugă D. Popovici, a fost pe placul „unei generații care se lăsase cucerită de tristețea elegiei lamartiniene” (op. cit., p. 81).

G. Ibrăileanu aseamăna *Mortua est* a lui Eminescu cu *O fată tînără pe patul morții*, „al cărei ritm de altfel îl și are și care ni se pare un ultim ecou al influenței lui Bolintineanu asupra lui Eminescu” (*„Postumele” lui Eminescu*, în *Opere*, vol. I, ediție critică ale Rodica Rotaru și Al. Piru, prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1974, p. 211).

VIZIUNILE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1885).

CĂLĂTORUL ȘI SUFLETUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 47-48, 13 decembrie 1852, p. 196. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865.

CÎNTECE DIN EXIL

Publicată în *România literară*, an. I, nr. 17, 7 mai 1855, p. 210, cu titlul *La românii exilați*. Inclusă mai întii în volumul *Melodii române*, București, Imprimeria C. A. Rosetti, 1858, și apoi

în ediția din 1865 cu titlul *Cințee din exil*. Frără să consulte volumele lui D. Bolintineanu, B. Iorgulescu o retipărește în *Literatură și artă română*, an. IV, nr. 11-12, 25 septembrie — 25 octombrie 1901, p. 786, ca inedită, cu următoarea notiță : „Această poezie a fost scrisă de Dimitrie Bolintineanu cînd era dus în exil și a fost imprimată în foi volante de Radu Golescu ; una din aceste foi a fost dată de Radu Golescu tatei, după care am copiat-o eu”.

După înfrîngerea revoluției din 1848, destinul lui Dimitrie Bolintineanu urmează, timp de aproape zece ani, o traiectorie zbuciumată, adesea dramatică. Poetul va purta, cu durere, stigmatul proscrisului, izgonit din patria pe care nu va înceta niciodată să o iubească cu ardoare, va fi supus permanent suferințelor morale și fizice ale exilului, dar fără să abdice vreodată de la țelurile sublimе ale luptei pentru dreptatea și libertatea poporului român.

Această lungă și frământată perioadă din existența lui D. Bolintineanu începe în ziua de 13 septembrie 1848, când ostile otomane vin cu poruncă de la sultan să înăbușe prin forță ridicarea Țării Românești la demnitatea țărilor independente și prospere. La vestea că trupele turcești, comandate de Omer-pașa, și-au instalat tabăra la Cotroceni, masele populare din București, conduse de fruntașii revoluției, ies în întâmpinarea acestora, într-o demonstrație pașnică, pentru a se opune unei intervenții armate în desfășurarea evenimentelor interne. Se formează atunci o deputație care merge în cortul lui Fuad-efendi, comisarul Porții Otomane în Țara Românească, pentru tratative. Deputația era alcătuită în primul rând din fruntașii revoluției. „între acești deputați mă aflam și eu”, precizează D. Bolintineanu în *Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria*. Dar, din nenorocire, membrii deputației sînt arestați, printre ei fiind și poetul. Fuad-efendi și caimacamul C. Cantacuzino semnează decretul pentru exilarea capilor revoluției, publicîndu-l în *Buletinul Ofițial al Principatului, Țării Românești*, nr. 42, 25 septembrie 1848, D. Bolintineanu fiind al treisprezecelea pe lista celor proscriși.

Pornind pe drumul exilului D. Bolintineanu era stăpînit de o profundă durere sufletească. Dar, ca întotdeauna, nu soarta propriei sale persoane îl îndurera, ci soarta patriei, pentru binele căreia era hotărât să se sacrifice. Din această stare de spirit a izvorît poezia *Cințee din exil*.

SCOPUL OMULUI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA LAMPA MEA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865). Ion Roman o consideră o „emoționantă mărturie de credință”, anticipînd poezia *Poetul* a lui George Coșbuc „prin patosul cu care afirmă comunitatea desăvârșită dintre „năzuințele poetului și fericirea patriei” (*Dimitrie Bolintineanu*, București, Editura-tineretului, 1962, p. 213).

ÎNGERII LA RUGĂCIUNE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).'

UMBREI SORU-MEI CATERINA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1885), fiind datată : „11 iunie 1883”.

Dimitrie Bolintineanu a avut un frate mai mic, care muri de vreme, și „o soră mai mare,” Ecaterina. Aceasta s-a căsătorit cu Atanasie (Tănase) Bolintineanu, coborâtor dintr-o familie cu același nume, fiul paharnicului Dinu Bolintineanu (cf. N. Petrașcu: *Dimitrie Bolintineanu*, București, „Bucovina”, 1932, p. 11). În timpul revoluției din 1848, numele lui Atanasie Bolintineanu figurează în caseta primelor numere din *Poporul suveran*, ca fondator al acestei gazete, alături de St. Bolintineanu, T. Piscupescu și C. Mănciulescu. În 1857 avea rangul de pitar, cum rezultă din *Lista proprietarilor din districtul Ilfov care nu s-au prezentat spre a se înscrie în listele electorale* (cf. *Documente privind Unirea Principatelor*, București, Editura Academiei R.S.R., 1961, p. 417). În 1859 locuia în București, făcând abonamente printre cunoștințele sale la *Marea bibliotecă clasică universală*, pe care o inițiasă Dimitrie Bolintineanu și care consemna acest fapt

la sfârșitul volumului său *Bătăliile românilor*, apărut în acel an, în *Lista d-lor abonați*. A murit la începutul anului 1862, iar peste un an și ceva, în iunie 1863, își sfârși viața și Ecaterina. La înmormântarea ei, arhimandritul Iosif Naniescu ținu un discurs, reprodus în *Buciumul*, an. I, nr. 50, 20 iunie 1863, p. 199, în care spunea : „După ce a fost însoțită prin lege cu răposatul întru fericire domnul Atanasie Bolintineanu, cu care a trăit mai mulți ani de viață plăcută, și pe care l-a pierdut acum un an și jumătate aproape ; acum, pe când se străduia a chivernisi cu onoare casa și-a crește cu învățătură și cu principie de bună moralitate pe copiii săi, obiectul amorului său ce i-a fost rămas de la preaiubitul său consorte, neîmpăcata moarte veni ca s-a răpească din brațele acestor orfani copii, ce rămân astăzi fără de mamă, precum erau fără părinte, în vârsta cea mai fragedă ; veni, zic, de a răpi din brațele unui frate și a unor cumnați iubiți, ce i-a avut întocmai ca și pe niște frați.”

În tot timpul vieții sale, Dimitrie Bolintineanu s-a simțit legat de sora sa prin profunde și trainice fibre sufletești, la ea aflînd sprijin și alinare în momentele de grea cumpănă. Spre sfârșitul anului 1851, în timpul exilului la Paris, D. Bolintineanu intenționează să se întoarcă în țară. La 15 noiembrie era la Orșova, de unde ajunge la Cladova. Oprindu-se apoi la Rusciuc, își întrerupe călătoria, cu speranța că o va putea reîntîlni pe sora sa Ecaterina, cum precizează în *Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria* : „Căzuse într-un fel de melancolie ce mă veștejea cu repeziciune, într-acest han mă pusei să scriu soră-meii Caterina, chemînd-o să vie acolo să o văz, căci de la anul 1848 nu-i auzisem vocea decît prin scrisori stropite cu lacrimi. Priimii răspuns că are să vie. [...] Timpul trecea și soru-mea nu venea. După o lună de așteptare, sosi în fine răspuns că guvernămîntul se împotriva să o lase să vie acolo ; această împotrivire era născută, nu este îndoială, din ura aceluia guvernămînt pentru oamenii de la 1848 ; căci cine poate lesne înțelege că, de ar fi venit soră-mea la mine, nu s-ar fi periculat liniștea publică în țară. Nefericită nație, sărmană Românie ! Fiii tăi ce naști și hrănești cu sîngele tău sînt de multe ori mai răi decît streinii, pentru tine !”

Prelungindu-i-se exilul, la Constantinopol, D. Bolintineanu era copleșit de dorul sorei sale, folosind toate mijloacele ca să o revadă. De pildă, la 2 iunie 1852 îi scria lui A. Zăne : „Mîine plec la Mehadia cu orice preț, voind a întîlni pe soru-mea” (cf.

N. Cartoian : D. *Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I. nr. 6, 1 iunie 1909, p. 464).

După reîntoarcerea sa în țară, ajungînd la București, D. Bolintineanu nu se poate acomoda ușor, după o lipsă de aproape zece ani. Lumea i se pare cu totul schimbată, moravurile decăzute, protipendada coruptă. Poetul rămăsese un candid îndrăgostit de idealuri nobile, anii exilului făcînd din el un solitar, trăind mai mult într-o lume a sa lăuntrică. Singurele momente de mulțumire i le procura ambianța din familia sorei sale, care-i amenajase o cameră specială în locuința ei din Bolintinul din Vale. La 12 decembrie 1857, poetul îi scria soției lui A. Zăne : „Sora mea stă la Bolintin, cu soțul ei. Acolo am odaia mea, și mă voi duce să stau acolo cîtva timp”. Iar la 24 aprilie 1858 îi scria din nou soției lui A. Zăne : „Continuu să mă plictisesc în orașul București, și, cînd plictiseala depășește limitele răbdării, plec îndată la Bolintin” (cf. N. Cartoian : *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 19, 22 mai 1911, p. 290).

PALATUL DOMNILOR

Publicată în *Concordia*, an. I, nr. 28, 15 mai 1857, p. 112, cu titlul *Palatul domnilor români*, de unde a fost reprodusă în *Telegraful român*, nr. 43, 1 iunie 1857, p. 172. Cu titlul *Palatul domnilor* a fost inclusă în *Melodii române* (1858) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

La începutul anului 1857, intervențiile în sprijinul întoarcerii exilaților de la 1848 devin numeroase și clin ce în ce mai categorice. Se inițiază chiar o acțiune deschisă în presa vremii, curajoasă, toți semnatarii pledoariilor vorbind în numele opiniei publice, relevînd necesitatea prezenței în patrie a celor ce i se dovediseră devotați și în afara hotarelor ei. Într-un articol publicat în *Concordia*, an. I, nr. 6, 23 februarie 1857, p. 2, C. A. Cretulescu afirma lapidar că „întoarcerea exilaților, precum vedem, este dorită de toată lumea”. Aceștia, se spunea mai departe în articol „au dat dovadă de un bun-simț practic, care îi onoară și care arată că cauza națională are numai de cîștigat cu întoarcerea lor”. Într-un alt articol, publicat în *Concordia*, an. I, nr. 23,

27-aprilie 1857, p. 89, dezideratul era și mai accentuat: „Intrarea emigraților ar fi o măsură de o bună și dreaptă politică în aceste zile de regenerare națională, inimile noastre sîngerează cu atît mai mult văzînd că porțile patriei stau încă închise pentru persoane cu un caracter onorabil... Sperăm că guvernul, care în această privință s-a arătat insuflat de o părintească foinevoiuță, va stăruia spre a se rădica fără întîrziere orice împedcare, și a face ca familiile să poată îmbrățișa pe fiii și frații lor despărțiți de dulcele sîn al patriei de nouă ani de zile.”

În acțiunea desfășurată în favoarea întoarcerii exilaților s-au făcut și intervenții care îl priveau direct pe Dimitrie Bolintineanu. Articolul *Dorul de patrie*, publicat în *Concordia*, an. I, nr. 16, 30 martie 1857, p. 61, era consacrat în întregime poetului, argumentat cu propria sa operă: „Un om al căruia amor patriotic s-a tradus prin versurile cele mai elegante și mai armonioase cu care se află înzestrată literatura română fu aruncat de luptele partidelor afară din sînul patriei. În îndelungatul său timp de pelerinagiu pe tărîmuri streine, a publicat un uvrăgiu intitulat *Călătorii în Palestina și Egipt*. Deschizînd această carte, nu poate citi cineva o pagină fără a vedea că ea a fost dictată de acea sete divină cu care se nutresc inimile cele devotate țării lor. Citind lamentarea ce poetul român adresează României din fundul Egiptului, pe ruinele monastirei Sântului George, și pe care nu ne putem opri d-a o transmite aici cititorilor noștri, ne întrebăm cu durere, oare pentru ce amorul țării să fie o cauză de nenorocire pentru cei înzestrați cu dorul d-a cînta faptele patriei și regenerarea poporului?” Și după ce transcrie pasajul din însemnările de călătorie ale lui D. Bolintineanu, articolul din *Concordia* încheia astfel: „A ține pe acești bărbați într-un așa de îndelungat chim este o osîndă care nu se poate împăca cu nici un principiu de umanitate și echitate.”

Dimitrie Bolintineanu acționează și el însuși pentru a se reîntoarce în patrie. Din Constantinopol, unde aștepta acest moment fericit, trimite poeziile *Odă la România* și *Tu erai frumoasă, o, patria mea*, care apar în *Concordia*, an. I, nr. 27, 11 mai 1857, p. 107, cu următoarea notă din partea redacției: „Amicul nostru Bolintineanu trimite de la Constantinopol cîteva poezii noi din care publicăm deocamdată pe cele următoare. Cînd vedem un bărbat cu un așa de frumos talent suspinând în streinătate, nu putem decît a ne revolta în contra unor combinații politice care țîn departe de țară pe unii din cei mai aleși ai

săi fii. Ce argument mai puternic în favorul intrării emigraților decît capacitatea și talentele celor mai mulți din ei?”

Tot din Constantinopol, D. Bolintineanu trimite și poezia *Palatul domnilor români*.

EXILATUL

Publicată în *Concordia*, an. I, nr. 28, 15 mai 1857, p. 112. Inclusă în *Melodii române* (1858) și *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865). În această ultimă ediție, poetul a modificat structural textul apărut în *Concordia*, pe care îl reproducem mai jos:

O muzică divină răsună-n sărbători ;
Fecioara împletește cosițele-i cu flori ;
O dulce dezmiardare luminează p-orice față ;
Cu vise dulci speranța tot sufletul răsfăță ;
Iar tu, cu ochii-n lacrimi, strein (neconsolat,
În sărbătoarea noastră tu singur ești tăcut...
— Nu voi dar dezmerdarea acestor sărbători,
Nici candida fecioare cu sînul lor ele flori ;
Dați patriei mărirea și unirea ce îi place
Și lacrimile mele în flori se vor preface.

LA PATRIE

Publicată în *Concordia*, an. I, nr. 27, 11 mai 1857, p. 107, cu titlul *Odă la România* (vezi nota la poezia *Palatul domnilor*). Inclusă în *Melodii române* (1858) și *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

Cu puțin timp înainte de apariția volumului *Melodii române*, C. A. Rosetti obține ele la D. Bolintineanu poezia *La patrie*, pe care o publică în *Bomânul*, an. II, nr. 44, 6/18 iunie 1858, p. 175, însoțită de o notă în care se spunea: „Subt acest titlu va ieși în săptămîna viitoare o carte cu noi poezii de D. Bolintineanu. Mulțumiți că suntem cei dintîi a anunța ieșirea acestei cărți, avem și fericirea d-a fi dobîndit voia de la d. Bolintineanu a rupe o floriceică din buchetul poeziilor sale spre a o da cititorilor ziarului *Românul*. Ziserăm că suntem fericți a putea publica această poezie fiindcă suntem siguri că nu este nici un român

ai căruia ochi mu va stropi cu o lacrimă florica ce le-nfățișăm astăzi." La apariția volumului *Melodii române*, C. A. Rosetti îl comentează în *Românul*, an. II, nr. 49, 23 iunie/5 iulie 1858, p. 194, revenind asupra poeziei *La patrie*: „Subt frumosul titlu de *Melodii române* a ieșit acum de subt tipar o culegere de poezii de D. Bolintineanu, din care am publicat una în nr. 44 intitulată *La patrie*. Am făgăduit că vom reveni asupra acestei poezii, și iacă-ne împlinindu-ne făgăduiala. [...] Nu știm în care an și pe ce tărîmuri era poetul nostru cînd a scris această poezie», dar știm că niciodată prunc n-a putut cere cu mai multă iubire sînul maicei sale; și este învederat că coardele lirei sale au răsunit în acele minute subt suflarea de dor și de suspine a patriei." După ce rezumă conținutul poeziei și-i relevă semnificațiile, C. A. Rosetti conchide că D. Bolintineanu „ne spuse care este rana inimii sale și ne arată că tot se mai află din cînd în cînd cîte o inimă ce-n minutele cînd o străpunge durerea, mai scoate cîte un țipăt spre a ne dovedi că ea încă este vie."

NU MAI VOI CONSOLATIUNE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

Poezia reprezintă una dintre mărturiile elocvente ale influenței lui D. Bolintineanu asupra lui M. Eminescu, cum au demonstrat Anghel Demetrescu, în 1903, în studiul *Mihai Eminescu* (cf. *Opere*, ediție îngrijită de Ovidiu Papadima, București, Fundația pentru literatură și artă, 1937, p. 229) și G. Ibrăileanu, în „*Postumele*" lui *Eminescu*, din 1908 (cf. *Opere*, vol I, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1974, p. 207). Problema a fost reluată de St. Cazimir, în articolul *Bolintineanu și Eminescu*, publicat în *România literară*, an. V, nr. 32, 3 august 1972, p. 15, unde scria, referitor la poezia *Nu mai voi consolațiune*: „Ceva din timbrul și din temele meditației eminesciene de la *Mortua est la împărat și proletar*, se străvede limpede în aceste versuri. Că Eminescu a zăbovit asupra lor e un lucru neîndoielnic: formula «le naște spre-a muri» va fi reluată în *Lucașfărul* («Căci toți se nasc spre a muri», iar întrebarea dezamăgită a lui Bolintineanu — «Dreptatea nu fu oare aici decît un nume?... — va sugera replica de tinerească superbie: «Dreptatea, libertatea nu sunt numai un nume, / Ci-avea s-au serbat» (*Junii corupți*)."

PLÎNGERILE POETULUI ROMÂN

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XVI, nr. 15, 15 aprilie 1853, p. 112. Inclusă apoi în edițiile din 1855 și 1865.

FERICIREA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

MOARTEA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

UN TÎNĂR ROMÂN MURIND ÎN STRĂINĂTATE

Publicată în *Curierul român*, an. XVIII, nr. 86, 9 noiembrie 1846, p. 344, cu titlul *Un june murind în streinătate*. Reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. IX, nr. 48, 25 noiembrie 1846, p. 383. Inclusă în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), cu titlul *Un tinăr român murind în streinătate*, și apoi în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu. Edate sub îngrijirea d. G. Sion* (1855), cu titlul *Un june român mort în Paris*, datată „1845". La reluarea ei în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865), i se restabilește titlul *Un tinăr român murind în streinătate* și i se elimină datarea.

Poezia prezintă un interes deosebit pentru precizarea datei plecării lui D. Bolintineanu la studii, în capitala Franței. Dincolo de rigoarea reclamată de exactitatea istorico-literară, precizarea acestei date oferă posibilitatea de a cunoaște atmosfera în care s-a aflat tînărul poet român la College de France, ce cursuri a audiat, ce influență au exercitat asupra sa agitațiile revoluționare din jurul iluștrilor profesori Jules Michelet, Edgar Quinet și Adam Mickiewicz, din anii 1845—1847, activitatea depusă în

cadru Societății Studenților Români din Paris etc., toate acestea constituind cea mai importantă perioadă din existența poetului înainte de 1848, perioada adevăratei sale formări spirituale și morale.

Bizar este că această dată a fost vehiculată confuz încă din timpul vieții lui D. Bolintineanu, chiar de către unii din contemporanii săi apropiați, comentatorii și biografii ulteriori preluând-o cu aceeași incertitudine. În *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic* (Paris, 1859, p. 37), I. G. Valentinianu afirmă, pentru prima dată, că D. Bolintineanu a plecat în Franța, în vederea completării studiilor, în anul 1847. Aceeași dată este susținută apoi de Arom Pumnul în *Lepturariu rumânesc* (tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 406) și de Iosif Vulcan în *Panteonul român, portretele și biografiile celebriților române* (Pesta, 1869, p. 97), iar după moartea lui D. Bolintineanu, de către Vasile Gr. Popu, în *Conspect asupra literaturii române și literațiilor ei de la început și până astăzi în ordine cronologică* (București, Tipografia Alessandru A. Grecescu, 1875, p. 124), de George Popescu în cea dintâi prezentare monografică a poetului, *Dimitriu Bolintineanu, viața și operele sale* (București, Noua tipografie a laboratorilor români, 1876, p. 6), de G. Sion în prefața ediției *de Poezii* de D. Bolintineanu (București, Socec, 1877, p. VII), precum și de Ioan Lăzăriciu în *Istoria literaturii române* (ediția a II-a, Sibiu, W. Krafft, 1892, p. 133).

O opinie cu totul izolată a făcut N. Petrașcu, în monografia *Dimitrie Bolintineanu* (București, „Bucovina”, 1932, p. 15), afirmând, iarăși fără nici o probă, că poetul a plecat la Paris în 1844.

Cei mai mulți biografi și exegeți ai lui Dimitrie Bolintineanu au indicat însă anul 1845. Această dată a fost pusă în circulație de Anghel Demetriescu, în studiul *Dimitrie Bolintineanu*, publicat în *Analele literare*, an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 67. Comentariile mai recente consimt că anul plecării poetului la Paris ar fi tot 1845.

Anghel Demetriescu susținea că anul 1845 „rezultă în modul cel mai neîndoios” din poezia lui D. Bolintineanu *Un june roraân mort în Paris*, datată în acest an în ediția din 1855, îngrijită de G* Sion.

Confruntările de date pe care le-am întreprins ne-au condus însă la concluzia că D. Bolintineanu a plecat la Paris nu în 1847, nici în 1844 și nici în 1845, ci în anul 1846. Mai întâi

e de precizat că datarea poeziei *Un june român mort în Paris* cu anul 1845 aparține exclusiv fanteziei lui G. Sion. Peste zece ani, când poetul își editează, sub directă sa supraveghere, ediția *Poezii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite* (1865), în notele finale redactate de el însuși precizează: „Autorul acestor poezii, expuls din țara sa în anul 1848, compromis în mișcarea politică de atunci, se duse în Transilvania, apoi la Constantinopol, de unde înainta la Paris, spre a-și urma studiile începute acolo în 1846 și întrerupte de revoluțiunea din februarie”.

Convingerea că D. Bolintineanu a plecat la Paris în 1846 se bazează pe următorul argument, furnizat în mod real de poezia *Un tânăr român murind în străinătate*. Apărută în *Curierul român* din 9 noiembrie 1846, după cum am menționat mai sus, poezia era însoțită de următoarea notă a lui P. Teulescu, în care se arăta că tânărul român decedat la Paris era „Mihail Goga, elev trimis în anul 1840 cu cheltuiala școalelor ca să studieze la Berlin științele naturale. După ce a urmat aci cu destul succes, în anul trecut merse la facultățile Parisului și la aprilie 1846 a murit. Poetul Bolintineanu a voit cu atât mai mult să cînte memoria acestui june, cu cât geniul său promitea un tezaur de inteligență.” Data morții și înmormântării lui Mihail Goga, la Paris, este atestată și de C. A. Rosetti, în *Note intime*, în ziua de 18/30 aprilie 1846 (*Note intime* 1844—1859. Adnotate și publicate de Vintilă C. A. Rosetti, București, Tipografia lucrătorilor asociați, vol. I, 1902, p. 115). Deci, D. Bolintineanu nu putuse să scrie poezia în 1845, cum o datase G. Sion, pentru motivul foarte clar că Mihail Goga a murit la Paris în aprilie 1846.

În sprijinul datei de 1846 concură și alte elemente documentare și istorico-literare indubitabile. Astfel, poezia lui D. Bolintineanu *O noapte pe malul Dunării*, apărută în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. IX, nr. 47, 18 noiembrie 1846, p. 376, era însoțită de o altă notă lămuritoare a lui P. Teulescu, în care se spunea: „Sunt câteva luni de când junele poet Bolintineanu, abandonat la amorul studiului, s-a dus ca să-și orneze geniul cu roze din facultățile de instrucție ale Parisului...” Deci, în noiembrie 1846, P. Teulescu informa că de la plecarea lui D. Bolintineanu la Paris trecuseră doar „câteva luni”. La 19 februarie 1846, Asociația pentru înaintarea literaturii românești ține, în București, o ședință în care alege încă opt membri noi. Procesul-verbal al acestei ședințe, aflat în manuscris la Biblioteca Aca-

demiei (ms. rom. 4633, f. 4), poartă și semnătura autografă a lui D. Bolintineanu, ceea ce demonstrează fără nici un dubiu că, la 19 februarie 1846, el încă se afla la București. În *Subscripția Asociației literare pe anul ul 2-lea, de la 1 martie 1846 și pînă la 1 martie 1847*, reprodusă în colecția de documente *Anul 1848 în Principatele Române* (București, Carol Gobi, 1902, tom. I, p. 58), D. Bolintineanu nu mai figurează printre cotizanți. Iar în *Lista . de subscripții Societății Studenților Români din Paris*, reprodusă de asemenea în colecția de documente *Anul 1848 în Principatele Române* (tom. I, p. 82), în care se menționează cit a cotizat lunar fiecare membru al Societății, meepînd din decembrie 1845 și pînă în februarie 1848, D. Bolintineanu apare pentru prima dată în luna august 1846.

Așadar, în baza argumentelor de mai sus, putem conchide că D. Bolintineanu a plecat la Paris în anul 1846, în intervalul de timp dintre 19 februarie, cînd încă se afla la București și semna procesul-verbal amintit, și aprilie 1846, cînd scrie, la moartea lui Mihail Goga, poezia *Un tînăr român murind în străinătate*.

PROSCRISUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847) și reluată în edițiile din 1855 și 1865.

Aron Pumnul a reprodus-o în *Lepturariu rumânesc*, tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 410.

ELEGIE

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 20, 17 mai 1852, p. 80. Inclusă apoi în edițiile din 1855 și 1865.

ELEGIE LA O TÎNĂRĂ FATĂ

Publicată în *Propășirea*, an. I, nr. 2, 16 ianuarie 1844, p. 16, cu titlul *La o vergura*. Inclusă mai întîi în *Colecție din poeziile*

domnului D. Bolintineanu (1847), apoi în edițiile din 1855 și 1865. A fost pusă pe muzică de I. Valerian și publicată în *Dorul, culegere de cînturi naționale și populare*, ediția a IV-a, București, Librăria Bălăceanu & Wartha, 1862, p. 46.

DEȘERTUL

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

MORȚII

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

FIECIOARA

Publicată în *Propășirea*, an. I, nr. 7, 20 februarie 1844, p. 56, cu titlul *Vergura*, semnată Tachi Bolintineanu. Inclusă mai întîi în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), cu titlul *Fecioara (Elegie)*, de unde a fost reprodusă în *Jurnal de Galatz*, an. I, 1850, p. 392, și în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 23, 7 iunie 1852, p. 92. Reluată apoi în edițiile din 1855 și 1865.

O CUGETARE

Apărută în *Melodii române* (1858). și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

O PATIMĂ

Publicată în *Curierul român*, an. XVIII, nr. 68, 24 august 1846, p. 270, cu titlul *Cîntec*. Inclusă în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), cu titlul *O patimă*, și apoi în edițiile din 1855 și 1865.

CÎNTEC

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 47—48, 13 decembrie 1852, p. 196. Inclusă apoi în edițiile din 1855 și 1865.

Poezia, observa I. Negoïtescu, „se remarcă prin simplitatea destul de neobișnuită la Bolintineanu și sună delicat, în planul sentimentului, deschizînd cerul meridional și odată cu el zările luminii macedonskiene” (*Bolintineanu și sonurile poeziei moderne*, în *Scritori moderni*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 17).

MUMA TÎNARA

Apărută în *Melodii române* (1858) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

INVOCAȚIE

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847). De aici a fost reprodusă în *Bucovina*, an. II. nr. 15, 18 mai 1849, p. 69, însoțită de următoarea notă din partea redacției : „Extras din poeziile D. Bolintineanu, tipărite în București, 1847. Talentul românului poet, ale lui însămnate merite pentru renașterea poeziei naționale, nu mai puțin și luminatul patriotism ce avu prilej a desfășura în încunjurările în care patria sa se află în anul trecut, ne punea îndatorire a înfășoșa publicului pentru de cînd în cînd cîtiva din produsele ce onoară geniul pomenitului poet, așa precum am făcut-o și în no. 12 a foei noastre.” în nr. 12 se reprodusesese poezia *O fată tinără pe patul morții*.

în ediția din 1855 a fost inclusă cu titlul *Invocare*. La reluarea ei în ediția din 1865 i s-a restabilit titlul *Invocație*.

CÎNTICE ȘI SĂRUTĂRI

Publicată în *Curierul român*, an. XVIII, nr. 98, 31 decembrie 1846, p. 392. Inclusă mai întii în *Colecție din poeziile domnului*

D. *Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Jurnal de Galatz*, an. I, 1850, p. 397. Reluată în edițiile din 1855 și 1865.

LA O RONDURELĂ

Publicată în *România viitoare* (Paris), an. I, 1850, p. 63, cu titlul *La o pasere trecătoare*. Reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XIII, nr. 19, 4 decembrie 1850, p. 152, cu același titlu. în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) a fost inclusă cu titlul *La o rîndunică*. Reluată în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865) cu titlul modificat *La o rondurelă*.

Poezia a fost compusă la Paris, unde poetul se afla în prima perioadă a exilului de după revoluția din 1848. Inițial se intitula *La o pasere de pasagiu*, cum atestă manuscrisul păstrat în Biblioteca Academiei R. S.R. (ms. rom. 3349, f. 85). La 9 octombrie 1850 o expedia, alături de poeziile *Sărbătoarea exilatului, De ce sunt tăcut și Răsura (Roza)*, lui A. Hurmuzaki, pentru gazeta *Bucovina*, împreună cu această scrisoare : „Domnul meu, După făgăduiala ce v-am dat de a vă trimite cînd și cînd cîte o poezie spre a o tipări în gazeta domniiei-voastre [...], am onoarea a vă saluta, trimițîndu-vă totdeodată aceste neînsemnătoare versuri. Ele n-au alt merit decît că vin din inima întristată a unui român.”

În această perioadă are loc pregătirea revistei *România viitoare*, al cărei prim număr apare, la Paris, în noiembrie 1850, sub conducerea și îndrumarea directă a lui N. Bălcescu. Dar, încă de la începutul anului, D. Bolintineanu intenționa să scoată și el o publicație. La 10 ianuarie 1850, poetul îl informa pe Ion Ghica : „Eu ași fi început jurnalul, dar n-am bani. Catargiul mi-a scris că M-me Roznovano are de gînd să-mi trimită 600 fr. pentru acest jurnal ; dacă se va ține de vorbă, voi începe lucrul” (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 80305). Cunoscînd și preocuparea lui N. Bălcescu de a edita un organ al emigrației, Ion Ghica nu era de părere de a se diviza forțele în două publicații diferite. De aceea, la 24 septembrie 1850, îi scria lui N. Bălcescu : „De ce nu te înțelegi cu Bolintineanu, ca să nu se facă decît un jurnal, iar nu două?” (cf. N. Cartoian : *Scrisori inedite de la N. Bălcescu și Ion Ghica*, București, Cooperația, 1913,

p. 45). Poetul rămîne însă constant în intenția sa. Poate așa se explică de ce proclamația *Popolului român*, din fruntea primului număr al *României viitoare*, scrisă de N. Bălcescu, nu e semnată și de Dimitrie Bolintineanu. Cu toate acestea, poetul nu putea rămîne străin de spiritul acestei proclamații, în care se spunea : „Doi ani trecură de cînd, printr-o trădare mișlească, smulși din staul popolului, lipsiți de dulcea căldură a soarelui patriei, zăcem, suferind pe pămîntul strein, pe pămîntul exilului. Dar niciodată inima noastră nu se simte mai dureros frămîntată decît în minutele acelea, cînd imaginația pe aripile sale ne strămută în mijlocul aceluia popul mare și bun, pe oare l-am iubit, căruia am slujit cu credință și de la care, o mărturisim cu mîndrie, c-am priimit dovezi netăgăduite de dragoste, căci sprijinul și ajutorul lui nu ne-au lipsit, oricînd în lucrările, în întreprinderile noastre a socotit că vede un semn de rîvna noastră pentru binele obștească ; niciodată, zicem, inima noastră nu sîngerează mai mult decît cînd în fiecare suflare a vîntului ce trece peste Carpații noștri și ajunge pînă la noi, auzim un suspin, un răcnet al suferințelor țării... Fraților români! Niciodată încrederea în viitorul României, una, mare și nedespărțită, nu a ieșit din inima noastră.”

Că Dimitrie Bolintineanu nu a rămas străin de spiritul proclamației și nu s-a detașat de eforturile compatrioților săi o demonstrează faptul că, în *România viitoare*, el e prezent cu poezia *La o pasere trecătoare*, intitulată mai tîrziu *La o rondurelă*.

Poezia a fost inclusă de Henry Stanley în *Rouman Anthology*, apărută la Hertfort, în 1856 (vezi nota la poezia *Dilrubam* din ciclul *Florile Bosforului*).

ZIUA BUNĂ LA ȚARĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

TIMPUL

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA ȘTEFAN GOLESCU

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

Ștefan Golescu a jucat un rol hotărîtor în trimiterea lui D. Bolintineanu la studii, în capitala Franței. Versiunea de circumstanță lansată la plecarea tînarului poet la Paris era aceea a unei burse de studii oferită de Asociația literară. În realitate, trimiterea lui D. Bolintineanu la Paris s-a datorat inițiativei laudabile a lui Ștefan Golescu și A. C. Golescu-Albu, care s-au străduit să realizeze o subscripție colectivă, pu condiția ca beneficiarul să nu afle cine au fost generoșii săi protectori. Abia mai tîrziu a devenit cunoscut acest lucru, însuși D. Bolintineanu menționat, în notele finale ale ediției din 1865, că a plecat la studii prin contribuția lui Ștefan Golescu și A. C. Golescu-Albu, „cu condițiune ca autorul să nu știe niciodată cine au fost suscriptorii”. Aceeași precizare este făcută, aproape identic, și într-un articol publicat în *Albina Pindului*, an. I, nr. 4, 1 august 1868, p. 85.

Demersurile făcute pentru obținerea unei sume satisfăcătoare, care să asigure existența tînarului poet la Paris, ne-au devenit cunoscute, în bună măsură, dintr-o scrisoare a lui A. C. Golescu-Albu către Ștefan Golescu. Din ea rezultă că cei doi Golești se preocupau în egală măsură și de un alt tînar de talent, viitorul pictor I. D. Negulici (participant la revoluția din 1848 și mort în exil, la Constantinopol, în 1851), în strădania acestuia de a edita un *Magazin pitoresc*, după modelul periodiceului ilustrat *Le Magasin pittoresque*, scos de Edouard Charton, în 1833. Reproducem un pasaj edificator din scrisoarea lui A. C. Golescu-Albu către Ștefan Golescu : „Le prince Ghyka (et cela s'adresse à Nicolas) c'est engage en ce qui touche Bolintineano pour la somme de 50 ducats par an et cela pendant trois annees. Voici, Nicolas, ses propres paroles : «Venez voir par vous-memes, tenez, je viens de noter dans mon porte-feuille 50 ducats par an pour le compte de Bolintineano, afin qu'il puisse faire ses etudes à Paris, et 50 autres ducats pour Negoulith pour l'aider dans son entreprise du *Magasin pittoresque* ; je lui en parlerai dans ma premiere lettre que je lui ecrirai. Faites en autant..: Voilà done 50 ducats de bien sur. Philippesco (Vulpoi) c'est aussi engage de l'aider; de combien, il ne nous en a rien dit, mais

il nous a promis de signer une somme respectable [...]. Barkanesco m'a promis â Saizon de souscrire pour la somme de 12 ducats par an ; je crois qu'en eveillant et flattant un petit peu son amour-propre tu parviendras facilement â lui arracher le mombre rond de 20 ducats ; essaie toutefois. [...] Enfin Ottetelechano s'engage, de plus, de faire la proposition â son ami Michalesco et m'assure d'avance du succes. En leur disant done que Bolintineano n'a rien â esperer de ce cote-la, qu'il a tente cette voie sans le moindre succes et que maintenant 'toute la reussite de cette bonne oeuvre dependait d'eux suivant qu'ils debourseraient ou non cette somme, je crois que tu parviendras facilement â les determiner au sacrifice annuel de 80 ducats. De la sorte, Bolintineano aura 220 ducats par an ; e'est tout ce qu'il lui faut, avec de l'economie et de l'ordre" (cf. George Fotino : *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești*, București, Imprimeria națională, 1939, vol. II, p. 123).

Se pare) că, Ia Paris, gloria de poet cu care D. Bolintineanu începuse să se aureoleze l-a sustras, la un moment dat, de la preocupările de studiu, împingându-l chiar la o viață de boem. Desigur, acest fapt nu era de natură să-i mulțumească pe protectorii săi. Da 12/24 septembrie 1847, Nicolae C. Golescu îi scria, din Viena, lui Ștefan Golescu : „Tous ceux de mes connaissances qui sont revenus de Paris me disent que ces Mrs. les valaques ne font rien, excepte deux ou trois. Bolintineano est du nombre de ceux qui ne travaillent pas. Il s'amuse â courir dans les rues et â jouer aux cartes chez Mitika Ghyka, ou la plupart de ces messieurs se rassemblent" (cf. George Fotino : *op. cit.*, p. 164). Muștră, probabil, de susținătorii săi, D. Bolintineanu își revizuieste atitudinea, schimbându-se în bine. După cîtva timp, Al. G. Golescu-Arăpila îi scria, din Paris, lui Ștefan Golescu, informîndu-l cu satisfacție : „Je t'envole ici la lettre de Bolintineano ; il a beaucoup change en bien" (cf. George Fotino : *op. cit.*, p. 170).

Nu peste mult timp, Ștefan Golescu și A. C. Golescu-Albu îl vor simți pe D. Bolintineanu alături de ei, în timpul revoluției din 1848, vor împărți împreună pîinea amară a exilului, iar apoi, după înfăptuirea Unirii, în guvernul prezidat de Ștefan Golescu va intra și cel Ce se bucurase de generoasa lui solicitudine.

LA CONSTANTIN NEGRI

Publicată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia II, 30 mai 1851, p. 1. Inclusă în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

MIREASA MORMÎNTULUI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA UN ORB

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA UN AMIC SĂRAC

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA UN MARTIR

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA UN SCHELET

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA FLORI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865).

LA UITARE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA ROMÂNI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA PIRAMIDE

Apărută mai întâi în cadrul relatărilor din volumul *Călătorii în Palestina și Egipt*, Iași, Tipografia „Buciumului român”, 1856. Reluată apoi, ca poezie de sine stătătoare, în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865). ↗

Șt. Cazimir a stabilit o filiație directă între *La piramide* a lui D. Bolintineanu și *Memento mori* de M. Eminescu : „Meditație pe tema «fortuna labilis», compunerea lui Bolintineanu evocă succesiv pe cuceritorii Egiptului — Cambise, Alexandru cel Mare, «ordiile păgîne», — partea finală fiind dedicată lui Napoleon : «Orice putere, suflet, și viață, și tărie, / Voință, libertate; adîncă energie, / *O zi într-un om singur, unic s-au concentrat*» (s.n.). După cum se știe, Eminescu va încheia și el «panorama deșertăciunilor» prin evocarea lui Napoleon : «Dar puteri neliniștite, ce trăiesc în adîncime, / Ar vrea țărml să-l evada, să înece cu mărime / Lumea. *Ele se concentra în suflarea unui om*» (s.n.)" *Bolintineanu și Eminescu*, în *România literară*, an. V, nr. 32, 3 august 1972, p. 15).

LA ȚARĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA ROMÂNIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA PIZMĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA UN AVUT

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA UNIRE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA UN POET

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA AVERE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA CILIA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

CLAVECINUL

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit si ineditate* (1865).

LA BĂILE CLEOPATREI

Apărută în cadrul .relatărilor din volumul *Călătorii în Palestina și Egipt*, Iași, Tipografia „Buciumul român”, 1856. Inclusă ca poezie independentă în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

Poezia lui D. Bolintineanu, axată pe motivul „fortuna labilis” sîu „vanitas vanitatum et omnia vanitas”, se încadrează în sfera meditației romantice în fața ruinelor, inaugurată de Volney prin celebrul volum *Les Ruines au Meditations sur la revolution des empires*, apărut la Geneva, în 1791, cu largi ecouri în literatura europeană. În literatura română, tema ruinelor a fost ilustrată prin *Ruinurile Tîrgoviștei* de Vasile, Cârlova, *Adio. La Tîrgoviște* de Grigore Alexandrescu, *O noapte pe ruinele Tîrgoviștei* de Ion Heliade Rădulescu, *Ruinele cetății Neamțu* de Al. Hrisoverghi, *O noapte pe ruinele cetății Neamțu* de M. Cucușan, *Meditație pe ruinele cetății Neamțu*, în proză, de N. Istrati, *O noapte pe ruinele Severinului* de G. Miculescu, *Turris Vestae* de G. Baroni, *O noapte pe ruinele Tîrgoviștei*, „tablou într-un act cu versuri”, de Petru Grădișteanu, *O noapte pe ruinele Sucevei de Romulus Scriban* etc. (cf. Antoaneta Macovei : *Motivul ruinelor în lirica românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași*, secțiunea **ni**, literatură, tom. XV, 1969 ; Mihai Vorniciei : *Despre poezia ruinelor*, în volumul colectiv *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830—1870)*, București, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 31 și urm.).

D. Bolintineanu a scris și o viață romanțată, *Cleopatra, regina Egiptului*, București, Tipografia C. A. Rosetti, 1870.

ODĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

O UMBRĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

UN REGRES

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA...
(CE DISTANȚĂ INF;INITĂ !...)

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA...
(CÎND O FLOARE ÎN DURERE...)

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

FECIOARA DIMINEȚII

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LA O NĂLUCIRE IUBITĂ

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852). Reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

Poezia s-a bucurat de aprecieri elogioase. Aron Densușianu scria entuziasmat : „Idea atît de simplă față cu pierderea cea mai mare, căci ea era «îngerul vieții»-, desfășurată atît de scurt și atît de rotund, făcu strălucirea acestui diamant” (*Poeziile lui D. Bolintineanu*, în *Cercetări literare*, partea II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 298). Chiar și N. Iorga, atît de sever cu lirica lui D. Bolintineanu, recunoaște că poezia conține „versuri pline de o cinstită și curată evlavie” (*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. III, Vălenii de Munte, „Neamul românesc”, 1909, p. 38).

LA ZIUA ANIVERSALĂ

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852). Reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și *Poezii ale D. Bolintineanu atît cunoscute cit și inedite* (1865).

Poezia constituie elementul istorico-literar fundamental cu care putem preciza anul nașterii lui D. Bolintineanu, incert și controversat pînă acum.

Încă din timpul vieții poetului s-a propus ca dată a nașterii sale anul 1826. Cea dintîi mențiune a acestui an o întîlnim în lucrarea lui I. G. Valentineanu, *Biografia oamenilor mari ale un om mic* (Paris, 1859, p. 37). De la acesta au preluat-o Aron Pumnul, în *Lepturariu rumânesc* (tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 406), și Iosif Vulcan, în *Panteonul român, portretele și biografiile celebriților române* (Pesta, 1869, p. 99).

După moartea lui D. Bolintineanu, anul 1826 a fost susținut, în continuare, de Vasile Gr. Popu, în *Conspect asupra literaturii române și literaturii ei de la început și pînă astăzi în ordine cronologică* (București, Tipografia Alecsandru A. Grecescu, 1875, vol. I, p. 124), de George Popescu, în *Dimitriu Bolintineanu, viața și operele sale* (București, Noua tipografie a laboratorilor români, 1876, p. 3), apoi de I. Nădejde, în *Istoria limbii și literaturii române* (Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1886, p. 465), de Ioan Lăzăriciu, în *Istoria literaturii române* (ed. II, Sibiu, W. Krafft, 1892, p. 133).

O singură dată a fost propus anul 1823, și anume de către P. Chițiu, în *Dimitrie Bolintineanu* (Craiova, Tipo-litografia națională Ralian și Ignat Samitca, 1886, p. 9), cu precizarea că această dată i-a fost comunicată de vărul poetului, I. Bolintineanu.

Pentru anul 1824 a pledat Ion Roman, în biografia romanțată *Dimitrie Bolintineanu*, apărută în 1962.

Data care a fost oarecum oficializată în istoria literaturii române este anul 1819. Această dată a fost pusă în circulație de Anghel Demetrescu, în studiul *Dimitrie Bolintineanu*, publicat în *Analele literare*, an. I, nr. 2, 15 ianuarie 1886, p. 69. De atunci încoace, aproape toți cei ce au scris despre Dimitrie Bolintineanu, inclusiv principalii săi exegeți, consimt că anul nașterii poetului este 1819. În studiul *D. Bolintineanu*, apărut în *Steaua*, nr. 11 și 12, noiembrie și decembrie 1958, și nr. 3, martie 1959,

care reprezintă forma revizuită și completată a capitolului respectiv din *Istoria literaturii române*, G. Călinescu admite tot anul 1819.

După părerea noastră, nici una din datele enumerate mai sus nu este cea reală. Convingerea noastră e că Dimitrie Bolintineanu s-a născut în 1825.

În lipsa unui act oficial, trebuie să luăm în considerare în primul rînd propriile mărturii ale scriitorului. Astfel, într-o scrisoare adresată lui G. Sion, la 6 iunie 1856, D. Bolintineanu preciza: „Află că sunt de treizeci și unu de ani și trei luni și jumătate” (cf. N. Cartoian: D. *Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 471). Printr-un calcul aritmetic se poate deduce așadar că autorul *Legendelor istorice* s-a născut în anul 1825, prin luna februarie. Această dată este însă contrazisă de poet în ziarul său *Dimbovița*, an. II, nr. 2, 21 octombrie 1859, p. 6, în care întîlnim notița următoare: „Redactorul nu s-a schimbat, este tot cel vechi, D. Bolintineanu, din satul Bolintinul din Vale, de ani 35, de lege creștină ortodoxă...” Din această notiță ar rezulta că poetul s-a născut în 1824. Dacă ne bazăm însă pe declarația din scrisoarea către G. Sion, din care reiese că s-a născut în 1825, prin februarie, înseamnă că în octombrie 1859, cînd publica notița din *Dimbovița*, D. Bolintineanu era în vîrstă de 34 de ani și 8 luni, ceea ce l-a determinat, probabil, să nu mai acorde atenție unei diferențe de 4 luni și să declare cifra rotundă de 35 de ani.

Propunînd ca dată a nașterii anul 1819, Anghel Demetrescu se baza pe următorul argument. În volumul *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu*, apărut sub îngrijirea lui G. Sion, în 1855, în timp ce poetul era în exil, se află poezia *La ziua aniversală*, datată 1845, care începe cu aceste două versuri:

Douăzeci și șase astăzi au bătut
Ani ai vieții mele ce-n dar au trecut.

Anghel Demetrescu scădea 26 din 1845 și conchidea că D. Bolintineanu s-a născut în 1819. După opinia noastră și potrivit unor noi fapte de istorie literară pe care le vom expune mai jos, G. Sion a datat poezia *La ziua aniversală* cu anul 1845 în mod eronat.

Adevărul este că poezia *La ziua aniversală*, în care D. Bolintineanu își preciza vîrsta de 26 ani, a fost scrisă la Paris, în

timpul exilului, în 1851. De aici rezultă iarăși printr-un calcul aritmetic, că poetul s-a născut în 1825, dată ce corespunde și declarației din scrisoarea ce o va adresa, câțiva ani mai târziu, la 6 iunie 1856, lui G. Sion. Din manuscrisul 3349, f. 85, aflat azi în Biblioteca Academiei R.S.R., constatăm că, la 9 octombrie 1850, din Paris, D. Bolintineanu îi trimite lui A. Hurmuzaki, pentru gazeta *Bucovina*, poeziile *La o pasere de pasagiu*, *Sărbătoarea exilatului*, *De ce sunt tăcut* și *Răsura*, însoțite de o scrisoare. Ceea ce ine reține atenția cu deosebire este poezia *Sărbătoarea exilatului*, din care cităm :

Zi aniversală, te salut în chin,
Te salut în lacrimi p-ăst pământ strein !
Astăzi l-a mea masă nimeni mu s-adună,
Harpa este moartă, cupa nu mai sună.
Oaspeții cei veseli poate nu mai sînt,
Pe a lor țărîna sufl-al iernii vînt,
Casa mea se surpă, cade în tăcere,
Poarta-i pe țîțîne geme cu durere,
Paserile nopții pe-nvelișu-i cînt,
Iarba crește verde pe coperămînt.
Cinele ce latră acolo cu teamă
în tăcerea nopții în deșert mă cheamă !
Cînd se va întoarce tînăru-i stăpîn,
Nu-l va recunoaște, căci va fi bătrîn,
Căci exilul stinge mîndra tinerețe...
Zi aniversală — tu mă afli-n chin,
în exil și-n lacrimi, pe pământ strein.

Poezia *Sărbătoarea exilatului* este însă reluată, sub o formă mult modificată, dar și cu unele versuri transpuse identic, peste un an de zile, în 1851, în poezia cu titlul *La ziua aniversală*, în care poetul își precizează etatea de 26 de ani :

Douăzeci și șase! astăzi au bătut
Ani ai vieții mele ce-n dar au trecut !
Zi aniversală ! Zi de bucurie
Ce-așteptam atîta într-a mea junie î
Ce-mi vestești tu oare pe acest pământ,
Dulce fericire sau al meu mormînt ?
Cînd veneai odată, zi de bucurie,
Cîte dulci dorințe n-duceai tu mie l

Cîte mîni iubite mîna-mi nu strîngea !
Cupa unui frate cupa mea lovea ;
Ochii unei mume, plini de lăcrămioare,
Mă cătau pe mine ca pe-o dulce/ floare !
Astăzi eu sînt singur, pe strein pământ ;
Maica mea iubită doarme în mormînt ;
Oaspeții în preajmă-mi nu se mai adun ;
Cupele, la masa-mi, vai ! nu mai răsun !
Casa părintească cade la pământ ;
Iarba verde crește pe coperămînt ;
Paserea de noapte geme fără seamă ;
Cinele, în lanțuri, cînd și cînd mă cheamă ;
Cînd se va întoarce tînăru-i stăpîn,
Nu-l va mai cunoaște, căci va fi bătrîn.
Cînd se va întoarce-n casa părintească,
Ochii săi în lacrimi or să se topească !
Zi aniversală, ce-mi aduci tu mie,
Lacrimi și mormîntul ? dulce bucurie ?
Dulce bucurie ? o, deșert cuvînt !..

Poezia *La ziua aniversată* a fost scrisă în 1851. La 6 octombrie 1851 D. Bolintineanu o expedia, din Paris, lui Vasile Alecsandri, împreună cu alte poezii și cu o scrisoare explicativă. Scrisoarea lui D. Bolintineanu către V. Alecsandri, precum și manuscrisul autograf al poeziei *La ziua aniversală* se află în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota Ms. rom. 235, f. 118, f. 133.

Să recapitulăm. La 9 octombrie 1850 D. Bolintineanu îi trimite lui A. Hurmuzaki poezia *Sărbătoarea exilatului*. Peste un an, la 6 octombrie 1851, îi expediază lui V. Alecsandri poezia *La ziua aniversală*, în care reia motivul și unele versuri din *Sărbătoarea exilatului*. Așadar, poezia *La ziua aniversală* nu a fost scrisă în 1845, cum credeau G. Sion și Anghel Demetrescu, ci în 1851. Dacă ar fi fost scrisă în 1845, cînd poetul nici nu plecase la Paris, pentru studii, ar fi introdus-o, neapărat, în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu*, volum apărut în 1847 și cuprinzînd întreaga sa producție poetică de pînă atunci. Din precizarea, în primele două versuri ale acestei poezii, scrisă în 1851, că aniversează vîrsta de 26 de ani, rezultă că D. Bolintineanu s-a născut în anul 1825.

DIVERSE

Ultimul ciclu al ediției de *Poezii de D. Bolintineanu afit* «*cunoscute cît și inedite*, din 1865, cuprinde, după cum se indică și în titlu, poezii cu o tematică variată.

PORTRETUL EI

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

SINGUR

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

LA DUMNEZEU

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

MIHAI ȘI CĂLĂUL

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

HOȚII

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

ZIUA ONOMASTICĂ

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

VIAȚA

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cil și inedite* (1865).

LA DREPTUL CELUI MAI TARE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

LA ISUS PE CRUCE

Apărută în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

PANDURUL BĂTRÎN

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

IELELE

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute, cît și inedite* (1865).

COPILUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanul* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XVI, nr. 25, 24 iunie 1853, p. 192. Reluată apoi în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cît și inedite* (1865).

CÎNTEC NAȚIONAL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an, XV, nr. 27, 5 iulie 1852, p. 10ș. Reluată în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

CÎNTEC

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

PLOPUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an, XVI, nr. 24, 17 iunie 1853, p. 180. Reluată apoi în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

LĂUTARUL

Publicată în *Calendar istoric și literar pe 1859*, p. 155. Inclusă în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

Ion Roman e de părere că, în această poezie, „Bolintineanu repovestește, fără vreun efort de românizare a cadrului, *Blestemul bardului* de Uhland" (*Ecouri goetheene în cultura română*, București, Editura Minerva, 1980, p. 55).

LA O DAMĂ ROMÂNĂ

Publicată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851, p. 3. Inclusă în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și reluată în *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite* (1865).

Șerban Cioculescu observa că „satira nu-i prilejuiește poetului decît o norocoasă prevestire a timbrului eminescian" (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 107).

DIN ALTE VOLUME

COLECȚIE DIN POEZIILE DOMNULUI D. BOLINTINEANUL

1847

În timp ce D. Bolintineanu se afla la Paris, pentru studii, apare primul său volum, *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu*. Tipărite cîl fondurile Asociației literare, București, în tipografia lui C. A. Rosetti & Vinterhalder, 1847.

La începutul anului 1845, Societatea literară se transformase în Asociația literară a României, cunoscută în epocă și sub denumirea prescurtată Asociația literară. La această transformare, dirijată de N. Bălcescu, a contribuit și D. Bolintineanu. Procesul-verbal de constituire, din 14 februarie 1845, aflat astăzi în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota ms. rom. 4633, f. 20, este redactat de N. Bălcescu și semnat de D. Bolintineanu, Ion Ghica, A. T. Laurian, I. Voinescu II, A. G. Golescu, D. Brătianu, C. A. Rosetti, I. E. Florescu, Cezar Boliac, Ștefan Golescu, C. S. Filipescu. Scopul principal al Asociației literare era promovarea literaturii naționale și răspîndirea ei pe întreg teritoriul locuit de români. În primul articol din statut se prevedea : „Se întocmește în București o societate sub numirea de *Asociație pentru înaintarea literaturii*, al cărui scop va fi răspîndirea cunoștințelor și mai cu osebire a celor elementare, înaintarea literaturii curat zise și încurajarea autorilor și traducătorilor cărților care ar contribui la aceasta. Iar mijloacele ei pentru împlinirea acestui scop vor fi : înlesnirea tipăririi cărților, vînzarea lor cu prețul cel mai scăzut și încurajarea autorilor sau traducătorilor" (cf. Vintilă C. A. Rosetti : *Societatea literară din 1845—1848*, în *Românul literar*, seria II-a, nr. 7, 21 martie 1893, p. 196).

în cadrul Asociației literare, cel ce s-a ocupat îndeaproape de tipărirea primului volum al lui D. Bolintineanu a fost Ion Ghica. Din Paris, la 22 mai 1847, poetul îi scria acestuia : „Mulțămesc de cîte faci pentru primirea și tipărirea poeziilor mele de către comitet” (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 80301).

Volumul se deschidea cu următoarea *Prefață* :

„Iată p colecție de poezii, tot ce am făcut într-o vîrstă încă tînără, încă copil, ca să zic așa ; inspirații tinere și melancolice ; dar puțin solide, și încă mai puțin a fi privity ca niște opere de care avem trebuință într-acest timp, cînd naționalitatea română se deșteaptă ca o auroră după o lungă noapte ; — inspirații, zic, ale copilăriei la care acum țiiu foarte puțin și pe care nu le-aș fi reprodus fără îndemnul prietenilor mei. De aceea orice critică ar fi de prisos.” Referindu-se la această ușoară și, în fond, scuzabilă falsă modestie, frecventă la scriitorii tineri tentați să capteze bunăvoința cititorilor și a criticii, Șerban Cioculescu observa că „precauția era. de prisos, deoarece culegerea îl reprezenta, la cea dată, în mai toate laturile lui” (Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu : *Istoria literaturii romane moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 100). Într-adevăr, primul volum de versuri al lui D. Bolintineanu ilustrează toate direcțiile pe care va evolua lirica sa, reprezentînd în egală măsură elegia, cîntecul și „plîngerea”, balada fantastică, basmul versificat, legenda istorică și cîntecul patriotic. „Apariția în 1847 a *Colecției din poeziile domnului D. Bolintineanu*, volumul său de debut, — subliniază Cornel Regman —, constituie o dată importantă în literatura epocii, iar pentru istoria literaturii noastre, momentul afirmării viguroase a unui scriitor care va exercita de-acum înainte o influență pozitivă asupra opiniei publice de la noi și asupra scriitorilor și artiștilor vremii. Și desigur că elementul nou, inovator îl formează în volumul acesta (precum și în celelalte două oe-i vor urma : *Cîntece și plîngeri*, 1852, *Poeziile vechi și noi*, 1855), prezența legendelor istorice și a cîntecului patriotic și într-o oarecare măsură a basmului, față de care lirica de imitație și de reminiscențe livești, anacreontică ori sumbru romantică, deține calitativ și cantitativ un loc secundar. Totodată, cu acest prim volum, Bolintineanu așază temelia principalelor compartimente ale poeziei sale, peste care apoi va clădi neobosit toată viața. Sînt reprezentate aici deopotrivă legenda istorică, cîntecul și «plîngerea» patriotică, basmul și balada fantastică și chiar cea specie de elegie reflexivă, progresistă ca intenție, ce

se întîlnește printre «reveriiile» de mai tîrziu ale poetului” (*Dimitrie Bolintineanu, între „plîngere” și satiră*, în *Confluente literare*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 104).

Prefața lui D. Bolintineanu la primul său volum de versuri reflectă, concis, spiritul ideilor noi ale epocii, care începuseră să schimbe optica asupra poeziei, atribuindu-i o nobilă misiune, patriotică, națională și socială, relevă că poetul era conștient de momentul social-politic și cultural național în care apărea volumul său. Deși nici mai tîrziu nu va renunța la unele din poeziile de început, scrise în ton elegiac-sentimental, e de reținut faptul că D. Bolintineanu considera, la vremea apariției întiului său volum, că aceste poezii nu concordau cu spiritul vremii, cu momentul atît de important al încordării tuturor eforturilor pentru ridicarea țării românești la treapta demnității și civilizației europene, momentului istoric în care „naționalitatea română se deșteaptă ca o auroră după o lungă noapte”. Dimitrie Bolintineanu era vizibil înrîurit de noua concepție asupra poeziei, născută în acea epocă de vie efervescentă patriotică și de renaștere națională, concepție care investea poezia cu o misiune activă, transformatoare. Formularea teoretică a acestei concepții o întîlnim, de pildă, în articolul *Poezia* de Cezar Boliac, publicat în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 27, 1 iulie 1846 și următoarele, reprodus apoi ca prefață la volumul *Poezii noi*, apărut în 1847, deci în același an cu volumul lui D. Bolintineanu. După Cezar Boliac, poezia avea un rol determinant în transformarea mentalității oamenilor și a structurii societății, trebuia să devină un mijloc de acțiune, să capete un caracter militant : „Poezia, ca o tutelă eternă a omenirii, trebuie să-și reformeze cu totul mijloacele cele vechi... Ea trebuie să fie numai filosofică, socială, umană și politică... Este timpul ca poezia să se ocupe, să puie în mișcare toate resorturile sale la o prefacere întregă, la o reformă totală de conștiință : schimbare a tuturor ideilor ce a avut pînă acum și are astăzi omul despre lume. Să cerceteze cu de-amănuntul izvoarele inegalității în societate și să nimicească toate formele și reformele sociale, politice și religioase, prefăcînd cea iubire numai teoretică de libertate și egalitate în libertate și egalitate practică și actuală.”

Scriitorii din generația pașoptistă și-au desfășurat o bună parte sau întreaga lor activitate creatoare sub semnul convingerii ferme că poetul, și în general artistul, este chemat să îndeplinească în viața țării un rol de primă însemnătate. Chiar dacă

nu a fost preocupat de dezbateră ei accentuată, această concepție a mărturisit-o și Grigore Alexandrescu, în prefața volumului *Suvenire și impresii. Epistole și fabule*, apărut tot în 1847, în care spunea : „Eu sunt din numărul acelor care cred că poezia, pe lângă neapărata condiție de a plăcea, condiție a existenței sale, este datoare să exprime trebuințele soțietății și să deștepte simțimente frumoase și nobile”.

La apariție, *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* a avut un viu ecou, s-a bucurat de aprecieri elogioase atât în țară, cât și în străinătate. Astfel, în octombrie 1847 Dimitrie Brătianu ține o cuvîntare, în cadrul Societății Studenților Români din Paris, în care, făcînd o trecere în revistă a stărilor de lucruri din Principate și a progreselor literaturii române, 'mărturisea, la un moment dat : „Ador strofele eroice ale Bolintineanului” (cf. *Anul 1848 în Principatele Române*, București, Carol Gobi, 1902, vol. I, p. 71). De aceeași prețuire se bucurau versurile lui D. Bolintineanu și din partea unor filo-români din Franța. în articolul *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain*, apărut în *Revue des deux mondes* din ianuarie 1848, H. Desprez enumera pe D. Bolintineanu printre cei care dăduseră „des gracieux essais de'lyrisme”.

Cu excepția a trei poezii,- toate celelalte din cuprinsul primului volum al lui D. Bolintineanu au fost reluate/ în volumele sale ulterioare. Cele trei poezii lăsate în acest prim volum, reproduse de noi în corpul ediției, sînt următoarele :

CÎNTEC

(COLO-N VALEA ÎNFLORITĂ)

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Dolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 23, 7 iunie 1852, p. 92.

PUTEREA CÎNTECULUI (BALADĂ)

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Dolintineanu* (1847). Partea care conține povestea spusă de cîntăreț, începînd cu versul „Un domn odată avea soție”, a fost reluată indepen-

dentă și retipărită, cu ușoare modificări, sub titlul *Nedreptatea, în Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

CÎNTEC

(ZBOARĂ, ZBOARĂ PORUMBIȚĂ)

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847).

CÎNTECE ȘI PLÎNGERI

1852

În vara anului 1852, în perioada exilului la Constantinopol, D. Bolintineanu întreprinde o călătorie în Transilvania, sînd cîtva timp la Mehadia. Așa cum rezultă dintr-o scrisoare adresată lui A, Zâne, la 2 iunie 1852, călătoria avea un dublu scop. Mai întîi : „Mîine plec la Mehadia, cu orice preț, voind a întîlni pe soru-mea”. Iar apoi : „Dacă m-a lăsa să șed în Transilvania, am să tipăresc manuscrisele ce le tîrăsc după mine ca pe copiii mei” (cf. N. Cartoian : D. *Bolintineanu. Scrisori din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. I, nr. 6, 1 iunie 1909 p. 465). în Transilvania nu izbutește să tipărească nimic. Probabil însă că, *prin* intermediul sorie sale, Ecaterina, îi transmite lui G. Sion manuscrisul volumului *Cîntece și plîngeri*. Dealtfel, G. Sion își amintea : „Bolintineanu mi-a trimis prima colecțiune a poeziilor lui, netipărite încă, cu rugăminte ca să fac ceva cu ele, spre a-i trimite un ajutor pecuniar. M-am pus de le-am tipărit într-o mie) exemplare, cu propriile mele mijloace, și, după trei luni de la apariția lor, n-am mai avut un exemplar” (*Suvenire conșimpurane*, București, Minerva, 1915, p. 391). Afirmația lui G. Sion că a tipărit volumul cu propriile sale mijloace; pare a nu corespunde adevărului, cheltuielile fiind acoperite prin subscripție publică, după cum precizează I. G. Valinteanu în *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic* (Paris, 1859, p. 38) : „La 1852 se deschise o subscripție în Moldova spre a imprima o colecțiune din operele sale”.

E vorba deei de *volumul Cîntece și plîngeri. Edatate sub* înv *grijirea d. G. Sion*, Iași, Tipografia „Buciumului român”, 1852.

D. Bolintineanu a fost nemulțumit de modul în care G. Sion i-a editat poeziile, permițîndu-și o serie de modificări în textul lor. Acest fapt l-a constatat și Lazăr Șăineanu, scriind : „în edițiunea făcută de Sion, Iași, 1852, sub titlul *Cîntece și plîngeri*, editorul și-a permis, în lipsa poetului din țară, o serie de modificări și omiteri dintre cele mai arbitrare, care alterează adesea cugetarea însăși” (*Autori români moderni*, ediția a III-a., Craiova, Institutul de editură Raiian și Ignat Samitca, 1895, p. 325). La reluarea poeziilor din acest volum în ediția apărută sub directa sa supraveghere, *Poezii de D. Bolintineanu atît cunoscute cît și inedite*, în 1865, poetul a restabilit textul autentic al versurilor sale.

Cu toate alterările datorate lui G. Sion, volumul *Cîntece și plîngeri* a adus acorduri noi în lirica vremii, a înscris o etapă nouă în creația poetică a lui D. Bolintineanu. Faptul a fost pus în evidență de Raicu Ionescu-Rion, care scria : „în plîngerile și cîntecele sale, Bolintineanu adusese ceva nou, pentru timpul lui : notele plîngătoare în genul lui Lamartine, Elegiile duioase către Dumnezeu, meditațiile filosofice asupra vieții, iubirea, vagă și mistică pentru larmii tot așa de vagi și fantastici ai Orientului, admirația aproape extatică pentru acest sălbatec și fioros Orient — au fost, la vremea lor, ceva nou, în literatura noastră”. (*Înaintașii lui Eminescu. D. Bolintineanu*, în *Evenimentul literar*, an. I, nr. 34, 8 august 1894, p. 1).

Cu excepția a trei poezii, toate celelalte din cuprinsul acestui volum au fost reluate în volumele ulterioare. Cele trei poezii lăsate de D. Bolintineanu în *Cîntece și plîngeri*, reproduse de noi în cuplul ediției, sînt următoarele :

O NOAPTE PE CAL

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852). Partea care conține cîntecul străinului a fost reluată de sine stătătoare, sub titlul *Străinul, în Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855)/

N. Iorga aprecia că poezia *O noapte pe cal* conține „multe versuri interesante” (*Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea*, vol. II, București, Minerva, 1908, p. 192). Iar G. Călinescu afirma că poezia „e un amestec de Musset cu Burger, în

stilul de badlnerie: din *Namouna și Mardoche*” (*Istoria literaturii române*, p. 224).

RÎUL VIEȚII

Publicată în *Zimbrul*, an. II, nr. 47, 10 decembrie 1851, p. 175. Inclusă în *Cîntece și plîngeri* (1852).

CIOBANUL

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852).

POEZIILE VECHI ȘI NOI ALE D-LUI DIMITRIE BOLINTINEANU

1855

Apariția volumului *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu, Edatate sub îngrijirea d. G. Sion*, București, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, era anunțată astfel, la rubrica de *Bibliografie*, în *Foiletonul Zimbrului*, nr. 25, 10 iulie 1855, p. 200 : „Numele autorului le recomandă destul publicului cetitor, ca să nu fie de lipsă de a i se recomanda ale sale frumoase scrieri”.

Volumul cuprinde ciclurile *Elegii, Balade, Florile Bosforului, Caicelane, Epistole, Cîntece* și *Poeme*, însumînd întreaga creație lirică a lui D. Bolintineanu de pînă la acea dată. Drept prefață avea o *Epistolă amicului G. Sion*, semnată de tînărul și inteligentul critic literar al acelei vremi, Radu Ionescu, datată : „București, 1855, mai I” :

„Amice !

Cată să-ți fim recunoscători de îngrijirea ce ai avut pentru tipărirea acestor poezii. Poate mai mult decît totdeauna se simțea lipsa d-o sferă adevărată de poezii, în care multe inimi simțitoare să afle un eco și multe suflete întristate o consolare. Trăim în niște timpuri în care numai zgomotul armelor, fumul șingelui

și cabinetele diplomatice, ăst nou labirint, ocupă spiritele noastre. Știi însă că sunt multe suflete delicate care, prin natura lor, au oroare de război; ele voiesc să ducă o viață mai senină, să afle o lume mai fericită, cum a creat-o visele lor, și acolo să trăiască cu frumosul ideal la care ele aspir. Apoi, afară de acestea, niciodată n-a răsărit ca acum mai mulți făcători de versuri. Iată o vorbă ce-mi va atrage ura a mai multor autori; dar este un adevăr: pe toată ziua răsar la rimători, înșirători de vorbe fără sens, și nu știu cine i-a semnat; ce știu este că sunt departe d-a fi poeți: nici armonie, nici simțiment, mici idei. Mă consol însă că nu vor crește mult și vor vedea cât sunt de mici îndată ce-i vor ajunge razele unei adevărate poezii. Iată, amice, pentru ce cată să-ți fim recunoscători; ne-ai împlinit aceste două dorințe prin tipărirea poeziilor d. Bolintineanu.

Ce să zic despre poeziile sale? Ce e frumos nu se poate defini. Adevărata poezie n-a avut și nu va avea niciodată o definiție dreaptă. Besehiză oricine această carte și va vedea apărîndu-i, prin nori diafani, creațiunile cele mai ideale de vergine frumoase, de spirite răpitoare, de fantasmе surîzînde, ce șterg lacrima unui infortunat și îndulcesc somnul său, de flori ce-și înalț profumul pe aripele rouate ale serii, de murmura voluptoasă produsă de sărutatul a doi amanți fericiți și cîte alte creațiuni plăcute! E poetul imaginațiunii, unei imaginațiuni ușoare, pline de farmec, care totdeauna ne surîde și ne poartă numai prin flori pline de parfum, prin văi încîntătoare, prin cîmpii cerești, unde totul este plăcere și amor. Să nu căutăm poezia care cîntă epopeea inimii, și acele pasiuni mari care sfîșiu inima stingînd într-însa orice speranță, nici cea mută desperare ce aruncă în versurile sale un suflet zdrobit cînd vede mizeriile ce apasă omenirea; să nu căutăm pe Prometeu care nu va înceta niciodată să se revolte în contra destinului orb.

Aceste poezii revărs în inimă o rază de speranță care alină durerile noastre. Nimic nu e mai dulce decît speranța; aceasta e singurul bine ce mîngîie încă tristul nostru suflet. Cine nu speră în viața sa? Sau realizarea unei nobile dorințe, sau amorul unei copile, sau fericirea patriii sale, amorul cel mai sînt? Și aceste poezii umple inima d-o speranță dulce, și în ce lume frumoasă, în ce lume ideală ele ne transport! Poetul zboară din floare în floare și le ia parfumul; din stea în stea și le ia razele strălucitoare; el vede luna și ia melancolica sa lumină, zărește

o copilă frumoasă și culege crinii și rozele dupe fața ei; cînd roua cade, el strînge mîrgăritarele dupe flori; cînd aude paserile cîntînd, el răpește notele lor armonioase. Adună tot- ce e mai frumos sub cer. și din toate acestea formează în lumea sa ideală o atmosferă de lumină și armonie, de mîrgăritare și parfume. Ce regiuni pline de magie în care rătăcesc copile d-o frumusețe cerească și spirite aeriene, care fac cortegiul muzei poetului!

În multe din poeziile sale domnește o melancolie tristă, care ne face să cugetăm la existența noastră; căci cine din noi n-a simțit în sufletul său născîndu-se idei triste, văzînd că toamna florile își pierd parfumul și se usuc, arborii îngălbenesc și se dezbrac de podoaba frunzelor, și apoi s-a gîndit la zilele sale și l-atîtea> ființi iubite care au intrat de timpuriu în toamna vieții?

Pentru întîia oară în limba noastră vedem în aceste poezii poeme orientale. Și ce bine sunt exprimate formele încîntătoare, scenele pline de poezie, florile cele mai plăcute, parfumele cele mai suave și toată poezia ce formează caracterul principal al Orientului, adevărata țară a poetului! Numai aci poetul poate să desfășure toată avuția imaginațiunii sale. Cine n-a auzit d-această țară unde totul este poezie, unde cresc florile cele mai strălucitoare, unde cînt paserile cele mai armonioase, unde femeile, închipuiri cerești, respir numai amor! Cu ce farmec ne descrie seriile din Orient! a vedea în răsfrîngerea razelor soarelui că toate iau o viață nouă; apele strălucesc ca unde de cristal; florile, sărutate și de raze și de aurele serii, las a se înălța sufletul lor de parfumul ce-l prinde prin haremuri mii de frumuseți. Și cînd luna revărsă melancolica sa lumină, cu ce farmec rozele își dezvolt strălucirea lor, și cu ce armonie Biulbiuli, această pasere a Orientului, cîntă frumusețile patriei sale! Și nopțile petrecute pe Bosfor! acele murmure ușoare ce produc caicele cînd despică undele apei la lumina lunii din boschetele vecine și sunetul unui instrument cu care amantul cheamă pe dulcea sa iubită!

Într-una din aceste poeme orientale, *Hial*, ce idee frumoasă a exprimat poetul! Sunt momente în care sufletul nostru simte trebuința a ieși din această lume de mizerii, și, ca un fluture pe care flacăra îl atrage, el se aruncă în infinit. Viața noastră este un lung exil în care întîlnim numai suferințe; aci toate iluziile se pierd, toate visele se nimicesc și n-aflăm decît neantul. Sufletul nostru obosit voiește cîteodată să-și ia zborul din astă realitate, din astă închisoare tristă, ca să mai revadă idea-

lui, patria sa cerească, care îi dă fericirea pentru câteva momente.

Cînd în cînturile sale poetul își aduce aminte de patria sa, cu ce foc o descrie voind să deștepte în inime amorul și devotamentul ! Și cine nu trebuie să simtă inima sa bătînd cînd vorbește de patrie, adevărata noastră mumă ? Cine nu trebuie să fie mișcat uitîndu-se la această țară frumoasă, la această țară, lăcașul vitejii, al frumuseții și al poeziei ? La această țară, plină de suvenirele a tot ce avem mai scump și mai iubit...

Dar îmi propusesem, amice, a-ți face o epistolă în care să te anunț despre terminarea tipăririi acestor poezii și a ieșit cu totul altceva. Am avut însă a vorbi de frumos, și frumosul adeseori te rătăcește. Și, iată, era p-aci să uit a-ți vorbi de ceva interesant, în aceste poezii s-a priimit *u* scurt și mă tem să nu reclame iar. Bietul *u* scurt, ființă nesimțitoare, prin ajutorul atîtor ființe simțitoare intră în viața publică reclamând neîncetat ! Cine știe, poate prin îndemnul lui *u* scurt și oamenii cei scurți vor reclama de la soartă sau să-i facă mai înalți, sau să-i lase, în întuneric, cum a cerut sărmanul *u* scurt.

Priimește, amice, îmbrățișările mele și scuză-mă de aceste multe distracțiuni. Distracțiuni de poet."

Volumul de *Poezii vechi și noi* a atras interesul și prețuirea contemporanilor lui D. Bolintineanu, cum rezultă din prefața lui Radu Ionescu. În același sens, Iosif Vulcan menționa că „această publicațiune asigură renumele poetului pentru totdeauna și în scurt numele lui deveni cunoscut nu numai în patria sa, ci și în țări străine" (*Panteonul român, portretele și biografiile celebrităților române*, Pesta, 1869, p. 100).

Numai D. Bolintineanu n-a fost mulțumit de modul în care i-au apărut volumul de poezii, „edate sub îngrijirea d. G. Sion", în 1855, și *Călătorii în Palestina și Egipt*, în 1856, pe cînd se afla în exil. La întoarcerea sa în țară, în toamna anului 1857, poposește mai întîi la Iași, unde constată, cu amărăciune, că cei ce se ocupaseră de tipărirea volumelor sale, și în primul rînd G. Sion, abuzaseră fără jenă, cheltuind sumele încasate prin subscripție publică, ba mai mult, scoțîndu-l și dator. La 24 octombrie 1857 îi scria lui A. Zâne : „Vei ști numai că cărțile mele tipărite s-au vîndut toate, și banii s-au mincat de frații după aici. Numai cu Sion nu știu cum să fac, căci este cam rău văzut de toți și cam la o parte. Au fost aici oameni care au adunat bani de la public

și de la câteva persoane cu care am vorbit, ca să tipărească poeziile și călătoria mea. De la unul a luat 100, de la alții, 50, 40, 30, 60 etc. și cu toate acestea cheltuiala tiparului s-a pus la socoteală mie" (cf. N. Cartoian : *Scrisori ale lui D. Bolintineanu după întoarcerea din exil*, în *Neamul românesc literar*, an. III, nr. 3, 30 ianuarie 1911, p. 45).

Desigur, D. Bolintineanu a fost nemulțumit nu numai de modul în care G. Sion a cheltuit sumele încasate, ci mai ales de intervențiile arbitrare în textul poeziilor sale!. Să luăm câteva exemple edificatoare. Confruntînd unele poezii apărute în Colecție *din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855) și *Poezii de D. Bolintineanu afit cunoscute cit și inedite* (1865), constatăm că, în volumul din 1855, G. Sion a modificat și a denaturat unele versuri și strofe ale poeziilor apărute în volumul din 1847, iar D. Bolintineanu le-a restabilit forma inițială în ediția din 1865. Astfel, la poezia *O fată tînără pe patul morții*, ultimul vers din strofa a treia avea următoarea formă în volumul din 1847 :

Pe patu-mi de moarte d-odat-am căzut,
în volumul din 1855, G. Sion l-a modificat :

Pe patul durerii deodat-am căzut,
în ediția din 1865, D. Bolintineanu revine la forma inițială :
Pe patu-mi de moarte deodat-am căzut.

La poezia *Fecioara*, prima strofă avea următoarea formă în volumul din 1847 :

Plîngeam pe sînu-i fraged un plîns d-amărăciune
Și lacrimi înfocate pe frunte-mi se scura,
Căci tînără vergină șoptea o rugăciune
Suavă ca amorul ce-n sînu-i palpita.

în volumul din 1855, G. Sion o desfigurează :

Plîngeam pe sînu-i tînăr un plîns de-amărăciune
Și lacrămile mele în plînsu-i se-ngîna,
Iar tînăira copilă șoptea o rugăciune
Mai tristă decît lampa ce-abia mai fumea.

în ediția din 1865, D. Bolintineanu redă forma autentică, identică celei din volumul din 1847.

La poezia *Un tînăr român murind în străinătate*, G. Sion a eliminat strofa a doua, în volumul din 1855, D. Bolintineanu

reintroducînd-o în ediția din 1865. Titlul admirabilei poezii *Mihnea și baba*, apărută în volumul din 1847, a fost înlocuit de G. Sion cu *Fermecătoarea*, în volumul din 1855. În ediția din 1865, D. Bolintineanu a revenit la titlul inițial. Exemplele s-ar putea înmulți.

Un număr de 26 de poezii din *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* nu au mai fost reluate în volumele sale ulterioare. Pentru a oferi posibilitatea cunoașterii complete a operei poetice a lui D. Bolintineanu, reproducem în ediția noastră 24 de poezii. Celelalte două, nereproduse, sînt părți izolate din poezii apărute în volumele anterioare, incluse în ediția noastră. Astfel, poezia *Nedreptatea* e un fragment din *Puterea cîntecului*, din volumul apărut în 1847. Iar poezia *Străinul* reia un episod din *O noapte pe cal*, din volumul apărut în 1852 (vezi și notele la poeziile respective).

CORNUL

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 23, 7 iunie 1852, p. 92. Reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

Aran Densușianu era de părere că „această plîngere nu numai îți înduioșează inima prin simțirea naturală și adîncă, dar totodată-ți detsfătează imaginațiunea prin modul atît de nou de a-ți exprima durerea și prin mișcarea vie ce se revarsă peste toată icoana” (*Poeziile lui D. Bolintineanu, în Cercetări literare*, partea II, Iași, Editura librăriei Frații Șaraga, 1887, p. 219).

[ELEGIE]

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

LA D-LA F.C.

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

SUVENIRE DE CĂLĂTORIE

Apărută în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), de unde a fost reprodusă în *Jurnal de Galatz*, an. I, 1850, p. 375, și în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XV, nr. 45—46, 22 noiembrie 1852, p. 184. Reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

FĂLATURELUL

Publicată în *Zimbrul*, an. II, nr. 54, 7 ianuarie 1852, p. 203. Inclusă în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

MOARTEA LUI MIHAI VITEAZUL

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

Într-o *Critică literară*, publicată în *Albumul literariu*, nr. 5, mai 1857, p. 12, Bossueceanu, conducătorul gazetei, scria: „D. Alecsandri și d. Bolintineanu sunt poeții de excelență ai acestei poezii pastorale și oricînd ne vorbesc de o floare, de amorul naiv al unei țărăncuțe sunt admirabili: pana lor revarsă iprofume și farmec pe paginile scrise. Oricînd însă părăsesc aceste subiecte simple spre a trata altele de o altă specie de poezie, cum a făcut d. Bolintineanu cu *Moartea lui Mihai Viteazul*, ei cad, căci aci nu mai e treaba penei armonioase a poetului pastoral, ci a penei forte a poetului epic, a coloristului sever, a pateiticului tragic.”

BENCHETUL

Publicată în *Zimbrul*, an. II, nr. 49, 17 decembrie 1851, p. 183. Inclusă în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

VISUL LUI ȘTEFAN CEL MARE

Publicată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia III, 30 iunie 1851, p. 1. Indusă în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

CAVALERUL ȘI FLUTURUL

Publicată în *România literară*, an. I, nr. 7, 13 februarie 1855, p. 91. Inclusă în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

ȚEPEȘ ȘI SOLII

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852), de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XVI nr. 16, 22 aprilie 1853, p. 120. Reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

BUJORUL

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

GIULFIDAN

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), cu următoarele note finale ;

„1. Azral : geniul mormintelor.

2. Dginii : niște ființe fantastice.

3. Toți istoricii vorbesc de această întâmplare. Joinnin în istoria sa zice : «Siavouch-pacha assiege par cette milice qui l'avait eleve elle meme à la dignite de grand vezir, fut tue à la porte de son harem, quil defendit jusqu'à son dernier soupir. Plus de 300 assaillants perirent en fureur blesses. On vit alors un spectacle affreux qui souleva l'indignatiom generale des musulmans, si jaloux de leurs femmes : les soldata violerent l'asile sacre du

harem, trainerent dans la rue les victimes de leur licence», etc. Hammer zice, vorbind de sultanul Suleiman II : două femei, soția și sora vizirului, fură purtate goale prin cetate și le tăiară nasurile."

ANA ȘI ARAPUL

Publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. X, nr. 12, 24 martie 1847, p. 100. Inclusă în *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

ORTANZA

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855), cu următoarea notă finală : „Apele-dulci cunoscute, cele din Europa, despre care este vorba aci, sub numele de *cheat-hane*, este o preumblare frumoasă aproape de Constantinopole, pe marginile unui rîu cu apă dulce ce se varsă în mare. Acolo, în toate vinerile femeile turce se duc și răsufală aerul curat. Străinii, creștinii, bărbați și femei, pot să circule prin grupele acele de femei între care sînt de toate clasele societății musulmane. în sărbătorile acele se răpesc ochii călătorului prin diversitatea costumelor, frumusețea femeilor și noutatea lucrului."

CAICELANEE

Apărute în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

LUI V. ALECSANDRI

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

Șerban Cioculescu apreciază elogios această poezie, avînd convingerea că poetul „ar fi reușit mai bine în epistolă ; singu-

rilil specimen închinat lui V. Alecsandri, când cu numirea sa ca director al Arhivelor Statului, în care-și muștră prietenul de părăsirea Muzei, este în întregime admirabil ; dacă ar fi continuat în acest gen, ar fi dat epistolei noastre un nivel poetic neatins de nimeni" (Șerban Cioculescu, Vladimir Streimi, Tudor' Vianu : *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 108).

PANDURUL

Publicată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851, p. 4. Reprodusă în *Foiletonul Zimbrului*, an. IV, nr. 28, 31 iulie 1855, p. 224, și în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XVIII, nr. 40, 28 septembrie 1855, p. 224. Inclusă în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

CAVALCADA

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

O GHICITOARE

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

ANDREI SAU LUAREA NICOPOLULUI DE ROMÂNI

Apărută în *Cîntece și plîngeri* (1852) și reluată în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

G. Călinescu preciza că poema „împrumută din istorie numai figura hatmanului Udrea, care bătu Nicopolul sub Mihai Viteazul. Restul, adică aproape tot, e fantezie" (*Istoria literaturii române*, p. 227). Într-adevăr, în poemă se urmărește doar senzaționalul ieftin, în maniera romanului foiletonistic, intriga fiind construită pe coincidențe bizare, travestiuri, momente de exaltare,

scene lacrimogene. însuși D. Bolintineanu era conștient că scrierea sa este minoră, lucrată în grabă, superficial, fără a mai fi revăzută, mărturisindu-i lui V. Alecsandri, într-o scrisoare trimisă din Paris la 6 octombrie 1851, reprodusă atât în ediția din 1852, cât și în aceea din 1855 :

„Poetul meu !

înainte de vestita bătălie de la Călugăreni, unde armia românească se încunună de o fală nemuritoare, Mihai Viteazul trimise două mii de români, sub comanda hatmanului Udrea, să bată Nicopolul ; oștirea noastră trecu pe gheață Dunărea, înconjură și, în mai puțin de șapte ceasuri, luă cetatea cu asalt.

Iată istoria.

Doamna mea muză luă sujetul acesta și, în câteva nopți de nesomn, născu această poemă.

Făcută în trei-patru nopți, va trăi trei-patru zile. Cu toate acestea, trei-patru zile de viață, în comparație cu o eternitate de moarte, tot este ceva, și iată pentru ce te rog să o tipărești.

Cît pentru cuvintele ce mă siliră să ți-o dedic ție, sînt mai multe : unul este recunoștința pentru grațioasele și armonioasele, tale versuri ce mă mîngîie în singurătatea exilului meu ; altul, pentru că poema mea îmi pare slabă ; și prin urmare, are trebuință de protecția numelui tău într-acea frumoasă Moldovă unde sînt cunoscut mai puțin decît autorul lui Arghir. O să mă întreb de ce este slabă ? Sînt leneș, mai întîi de toate celelalte, leneș ca un derviş ; apoi ce vrei ? nu este rău să lase cineva întîia inspirație astfel cum vine...

Ți-am trimis mai multe versuri cu destinație de a vedea lumina tiparului. Asemenea comisioane sînt cam ciudate cînd versurile sînt stihuri, ca să mă slujesc de o veche expresie ; dar ce vrei, poetul meu ? este și vina ta : tu nu mai scrii nimic ! ...Dacă ne vei priva încă de plăcerea de a te citi, îți făgăduiesc că te voi face eu a seri, căci am de gînd a-ți trimite cu cel dintîi balon, șase tomuri de stihuri, afară de proză."

SAFJRA ,

Publicată în *Foiletonul Zimbrului*, nr. 26, 17 iulie 1855, p. 206. Inclusă în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

SORICA

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

PROFIRA

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

TUDORA

Apărută în *Poeziile vechi și noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855).

MELODII ROMÂNE

1858

Volumul *Melodii române*, București, Imprimeria C. A. Rosetti, 1858, a apărut la sfârșitul lunii iunie a acestui an, cum ne informează recenzia lui C. A. Rosetti, publicată în *Românul*, an. II, nr. 49, 23 iunie/5 iulie 1858, p. 194 : „Subt frumosul titlu de *Melodii române* a ieșit acum de subt tipar o culegere de poezii de D. Bolintineanu...” (vezi și nota de la poezia *La patrie*). Poeziile din acest volum au un caracter dominant patriotic, exteriorizând sentimentele și starea de spirit a poetului față de realitățile și problemele majore întâlnite în țară după întoarcerea sa din exil. În recenzia amintită, C. A. Rosetti releva că poeziile din *Melodii române* „sunt pentru noi testamentul inimei României, ele ne arată suspinele și speranțele ei, dagherotopia stării noastre sociale și fulgerile prin care întrevădem viitorul”.

După încheierea Tratatului de la Paris, la 30 martie 1856, în urma războiului Crimeii, Principatele Române intră într-o nouă fază de dezvoltare. Ieșind de sub protectoratul țarist, rămân numai sub suzeranitatea Porții Otomane, asigurate de garanția ma-

rilor puteri europene. În fiecare principat urma să se convoace câte un divan ad-hoc, cu reprezentanți din toate clasele sociale, iar dorințele exprimate în acele divanuri aveau să fie examinate de marile puteri și consemnate într-o Convenție, ce se va încheia tot la Paris, la 7/19 august 1858. Până la semnarea Convenției, țările românești erau conduse de un caimacam (loctiitor de domn). Problema fundamentală pusă după Tratatul de la Paris era însă Unirea Principatelor Române. Lupta pentru unitatea națională capătă în această perioadă o largă amploare, o sporită intensitate, dinamizând toate forțele patriotice, readeptând conștiințele, stimulând energiile creatoare, pentru a servi propășirea țării, pe multiple planuri. Este o perioadă de adevărată regenerare națională, de avânt patriotic, luminată de nobilul ideal al unității tuturor românilor, de ridicare pe noi trepte de civilizație.

În această perioadă, când se impunea cu necesitate o acțiune unitară a tuturor forțelor patriotice, a tuturor spiritelor luminate și inimilor devotate propășirii naționale, începe să fie din ce în ce mai viu și mai categoric exprimată dorința de a li se acorda exilaților de la 1848 libertatea de a se întoarce în țară. Toți cei angrenați în entuziastul efort de regenerare națională erau conștienți că exilații de la 1848, care timp de aproape zece ani, în condiții grele, nu încetaseră a trudi pentru binele patriei, erau cei mai indicați să stimuleze și să fortifice, prin devotamentul, clarviziunea și abnegația lor, lupta cu perspective atât de luminoase.

În vara anului 1857, demersurile pentru întoarcerea exilaților capătă forme organizate, mobilizând întreaga opinie publică, apelându-se direct la ocîrmuire sau la reprezentanții puterilor garante. La 8 iunie 1857, beizadea Grigore Ghica, Grigore Filipescu, membri ai înaltei Curți, Arion, șef de secție la Departamentul Justiției, și bancherul Polihroniade prezintă caimacamului o petiție cu mai multe mii de semnături, prin care reclamau libertatea exilaților de a reveni în patrie, în momentul atât de important al regenerării naționale, după Tratatul de la Paris, când se pune cu acuitate problema Unirii țărilor românești și a reorganizării națiunii române pe baze moderne. „În ajunul unei ere nouă ce se deschide pentru nația noastră, — se spunea în petiție — românii simt trebuința d-a o inaugura prin concordie. Ei vin să ceară de la Înălțimea-Voastră reîntoarcerea exilaților, ca o consfințire de uitarea trecutului, ca un semn că toți

voiesc binele comun lăsînd orice spirit de partid. Opt ani de exil i-au apucat ; familiile lor sufăr de aceasta, noi suntem pe lîngă Înălțimea-Voastră interpreții durerii și dorințelor lor.

Către aceste ne zicem : că oricare ar fi mersul cu care faptele lor s-a prețuit, nimeni nu poate tăgădui că n-au fost inspi-rați de amorul pentru țară; că Tratatul de la Paris a realizat mai multe din lucrurile pentru cari ei au suferit ; că toți sunt cuprinși de art. V al Tratatului care acordă tuturor amnistie, mai cu seamă prin făgăduielile solemne ale Congresului, că țara va fi consultată într-o întregă libertate, cu o dreptate nepăr-tinitoare.

Spre a fonda noua sa destinație, Patria are trebuință de lumi-nele și patriotismul tuturor fiilor săi. O singură exclusie am pri-vit-o ca un semn de nenorocire. Să reintre dară frații noștri exilați !" (*Lui C. A. Rosetti*, 1916, p. 279).

Caimacamul refuză însă această petiție. Apropiindu-se ale-gerile, care, conform Tratatului de la Paris, urmau să desem-neze divanurile ad-hoc, cu reprezentanții tuturor claselor sociale, trebuia acționat energic și rapid, partida națională avînd mari speranțe în prestigiul, patriotismul și devotamentul fruntașilor de la 1848, aflați încă în exil. De aceea, îndată ce caimacamul refuză să dea ascultare opiniei publice, se înaintează o nouă pe-tiție, la 10 iunie 1857, către Comisiunea Europeană din București, în care se spunea : „O petiție, acoperită de semnăturile a mai multor sute de oameni onorabili, aparținînd tuturor claselor so-cietății, a fost remisă excelenței-sale prințulul-caimacam. Obiec-tul acestei petițiunii este de a cere repatrierea exilaților din 1848, pentru a putea lua parte și ei la alegerile generale, cari vor hotărî de soarta patriei.

Alteța-Sa caimacamul n-a crezut de cuviință a primi acea petițiune. Totuși, cererea era conformă cu spiritul Tratatului de la Paris, care vrea ca toate opiniunile și toate interesele să fie admise a concura la libera exprimare a dorințelor țarei" (*Lui C. A. Rosetti*, p. 280).

Noua petiție avu un ecou favorabil. Prin intermediul Comi-siunii Europene, Poarta Otomană dădu, în sfîrșit, decretul prin care se permitea intrarea în țară a exilaților. Exprimînd satis-facția opiniei publice, într-un articol publicat în *Anunțătorul ro-mân*, an. IV, nr. 44, 29 iunie 1857, p. 1, C. I. Bădulescu spunea : „Această noutate, răspîndindu-se în tot orașul nostru, fu priimită

de toți cu plăcere, mulțumind din tot sufletul unor asemenea măsuri. Nici unul din fiii României nu va avea dar în viitor să plîngă în țări străine neputința de a intra în patria sa, și astfel vor fi toți față la solemna zi ce se pregătește pentru regenera-rea patriei lor !"

Dimitrie Bolintineanu părăsește Comstantinopolul în ziua de 20 septembrie 1857. Reîntors în patrie, scrie mult, scrie neconte-nit, străduindu-se să răspundă prin scrisul său năzuințelor ma-jore ale perioadei respective, de adevărată redeșteptare și rege-nerare națională, pregătitoare a marelui act istoric al Unirii.

Volumul *Melodii române* este adecvat momentului istoric, poeziile din cuprinsul lui (mai vechi sau mai noi) fiind infuzate de suflu patriotic. „Activitatea publicistică a lui Bolintineanu după întoarcerea în țară — relevă Ion- Roman — denotă o orien-tare patriotică fermă. Felul în care și-a alcătuit culegerea de poezii *Melodii române* e foarte grăitor în sensul acesta. Fără ex-cepție, versurile din volum sînt străbătute de iubirea de patrie. Autorul face loc și unor elegii scrise în exil — *Cîntece din exil, în țări streine ș-au 'scuturat...* și altele, în care proscrisul își cîntă nefericirea personală. Dar chiar în asemenea elegii, suferința poetului trece pe un plan secundar față de aceea a patriei [...]. Paralelismul trecut eroic-prezent decăzut e un lait-motiv al *Me-lodiilor române*. Repetăm, poeziile din acest volum nu au fost compuse, toate, în 1857—1858 ; unele sînt mai vechi. Volumul are totuși o unitate uimitoare, ceea ce îi conferă valoarea unui act determinat de împrejurările din vremea în care a apărut" (*Dimitrie Bolintineanu*, Editura/ tineretului, 1962, p. 145).

Următoarele zece poezii din *Melodii române* nu au mai fost reluate de poet în volumele sale ulterioare :

FOST-AI TU FRUMOASĂ, TU, PATRIA MEA

Publicată în *Concordia*, an. I, nr. 27, 11 mai 1857, p. 107, cu titlul *Tu erai frumoasă, o, patria mea*. Inclusă în *Melodii române* (1858).

ÎN TIMPURI DE CĂDERE

Apărută în *Melodii române* (1858).

FECIOARA DACIEI

Apărută în *Melodii române* (1858).

ȘI FLORILE PLĂPÎNDE DIN CÎMPURILE NOASTRE

Apărută în *Melodii române* (1858).

HARPA POETULUI ROMÂN

Apărută în *Melodii române* (1858).

BUCIUMUL ȘI FLUIERUL

Publicată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851, p. 3. Reprodusă în *România literară*, an. I, nr. 27 16 iulie 1855, p. 320, și apoi în *Românul*, an. I, nr. 4, 19/31 august 1857, p. 4. Inclusă în *Melodii române* (1858).

AVUȘI TU ZILE MÎNDRE

Apărută în *Melodii române* (1858).

LA DANUBIU

Apărută în *Melodii române* (1858).

LA UN NOR

Apărută în *Melodii române* (1858).

ÎN ȚĂRI STREINE Ș-AU SCUTURAT

Apărută în *Melodii române* (1858).

LEGENDE SAU BASNE NAȚIONALE ÎN VERSURI

1858

Concomitent cu *Melodii române* apare volumul *Legende sau basne naționale în versuri*, București, Librar-editor Christ. Ioannin et Comp. Romanow, 1858.

În *Anunțatorul român*, an. V, nr. 30, 16 aprilie 1858, p. 4, se publică următoarea înștiințare, din partea editorilor :

„Se anunță cu plăcere că în curînd va ieși de sub tipar o mare colecțiune, în mai multe broșuri, de *Legende sau basne naționale în versuri* de d. Dimitrie Bolintineanu.

Această operă nu este ceea ce se zice o colecțiune de cîntece poporane; acele cîntece se află în gura popoului și a lăutarilor ce le cîntă, însoțindu-se de sunetul vioarei sau al tamburei, și care sînt totdeauna în versuri. D. V. Alecsandri a publicat o mare colecțiune de acest fel de cîntece numite și *Doine*. Colecțiunea ce voim a publica este formată de legende sau basne tradiționale cu care bunele noastre au legănat copilăria noastră. Toate aceste legende se spun în proză. Pentru aceea ele primesc mare prefacere, atît în idei, cît și în formă, după talentul sau caprițul aceluia care le spune.

D. Dimitrie Bolintineanu a adunat o număroasă cătățime d-acest fel de legende cărora le dă astăzi o formă poetică și unora din ele o idee morală.

Aceste legende trebuie să fie văzute ca una din petrele prețioase ale tezaurului național și trase din întunerecul în care nepăsarea le condamnase să peară."

La sfîrșitul înștiințării se menționa : „Această colecțiune va ieși în 16 broșuri". Nu au apărut însă decît două broșuri. La începutul primei broșuri era reproducă întocmai, cu titlul de *Prefață*, înștiințarea publicată de editori în *Anunțatorul român*.

În volumele sale ulterioare, D. Bolintineanu nu a mai reluat, din broșura nr. 1, poezia *Șir'te mărgărite*, iar din broșura nr. 2 poeziile *Căprița de aur*, *Ziorina*, *Ștefan cel Tînăr și doamnă-sa* și *Dromichete*.

ȘIR'TE MĂRGĂRITE

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri*, I, (1858).

CĂPRIȚA DE AUR

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri*, II, (1858).

ZIORINA

Apărută în *Legende sau, basne naționale în versuri*, II, (1858).

ȘTEFAN CEL TÎNĂR ȘI DOAMNĂ-SA

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri*, II, (1858).

DROMICHETE

Apărută în *Legende sau basne naționale în versuri*, II, (1858).

BĂTĂLIILE ROMÂNILOR (FAPTE ISTORICE)

1859

În vara anului 1858, dăruindu-se unei activități febrile, D. Bolintineanu își propune să inițieze o bibliotecă clasică, o suită de ediții din operele reprezentative ale literaturii universale și române, distribuite cititorilor prin abonament. La 28 august 1858 îi comunica lui G. Sion : „Eu am tipărit o programă, un proiect de o bibliotecă clasică, am găsit un capital. Vezi programa, îmi pare rău că nu ești aici. Îmi trec timpul alergând după abonați, căci deși este capital, dar concursul abonaților tot este necesar” (cf. Ștefan Meteș : *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, Pallas, 1939, p. 20). În această direcție, D. Bolintineanu continua o preocupare mai veche a cărturarilor noștri. În 1821, Zaharia Carcalechi scoțese, la Buda, *Biblioteca românească*. În 1830, Staneiu Căpățineanu inaugura *Biblioteca desfătătoare și plină de învățătură*, declarând că voia să tipărească, printre altele, *Mărimea romanilor* de Montesquieu, *Zadig sau Ursitoarele* de Voltaire, *Contractul social* de Jean-Jac-

I
|
f. :
:
'
l
,
i
*
ques Rousseau, *Ruinele* de Volney etc. Tot în 1830, Ion Heliade Radulescu dădu la lumină *Adaosul literar* la *Curierul românesc*, în mai multe volume, în care publică traduceri din Marmontel, Levizac, Lamartine, precum și *Nopțile* lui Young în tălmăcirea lui Simion Marcovici. La scurt timp, Ion Heliade Rădulescu a inițiat o nouă *Colecție de autori clasici*, în care a introdus traduceri din Homer, Alfieri, Byron, Hugo, Rousseau. În 1843, continuând preocupările în acest domeniu, autorul *Sburătorului* lansează o *Chemare către folos, facere de bine și glorie*, tot pentru alcătuirea unei biblioteci de literatură universală, dar rămîne fără ecou. Peste cîțiva ani, reveni cu o altă *Chemare*, publicată în *Curierul românesc*, nr. 26, 25 martie 1846, în care spunea : „A înțelege o nație mai multe limbi este mai anevoie ; a se traduce mai mulți și varii autori într-o limbă este mai cu putință ; și aceasta din urmă și-a propus jos-însemnatul, cugetînd a da națiunii un început de *Bibliotecă universală*. Într-însa se vor coprinde cei mai remarcabili autori antici și moderni, ale căror scrieri au contribuit spre împlinirea faptei mari a civilizațiunii, spre formarea minții și inimii umane, spre perfecția omului.” În același an, pictorul I. D. Negulici publică în *Curierul românesc*, nr. 98, 27 decembrie 1846, un *Plan de o mică bibliotecă universală*, avînd drept model pe Aime Martin, profesor de literatură la Ecole polytechnique din Paris, director al Bibliotecii Sainte-Genevieve, care inițiasse, în 1836, *Le Pantheon litteraire*, o vastă bibliotecă de literatură universală. Același model îi servise și lui Ion Heliade Rădulescu.

Abia în 1858, un nou proiect de *Bibliotecă clasică universală* este lansat de Dimitrie Bolintineanu și editorul Christu Ioannin. Din „vechii greci” își propuneau să traducă *Iliada* și *Odiseea* de Homer, „Descrierea asupra dacilor sau geților după timpul cînd Dariu trecu cu oștiri Dunărea la noi” de Herodot, *Republica* lui Platon, precum și operele lui Tucicide, Anacreon și Safo. Din scriitorii latini erau prevăzuți Virgiliu, Cicero, Juvenal, Ovidiu. Literaturile europene erau reprezentate prin Shakespeare, Byron, Jean-Jacques Rousseau, La Bruyere, Victor Hugo, Lamartine, Musset, Goethe, Schiller, Burger, Klopstoek, Dante, Tasso, Manzoni, Machiaveli etc. De asemenea, își mai propuneau să publice „cîntice poporane, colecții de poezii lirice de mai mulți autori români, călătorii în Principate și în țări străine”, teatru original, scrieri și documente istorice, precum și „scrierile din toate limbile, vechi și noi, ce au raport cu țările românilor”, apoi un „mare

DOMNUL IONAȘCU

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

COPĂCENII

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

LUAREA HOTINULUI

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

VORNICUL DUMITRU

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

MIHAI LA VIDIN

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

CORABA

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

LUPTA ÎNTRE ROMÂNI

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

ȘIRETUL

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

GLUBAVII

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

CLEJANII

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

ȚUȚORA

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

CORNUL LUI SAS

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

PETRU ȘCHIOPUL

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

GHERGIȚA

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

CONSILIUL SECRET

Publicată în *Dâmbovița*, an. I, nr. 33, 31 ianuarie 1859, p. 132, cu titlul *Sfatul de taină*. Inclusă în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

ȘERBĂNEȘTI

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

MUSTAFA-PAȘA

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

CĂLUGĂRENI

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

BĂTĂLIA PE GHEAȚĂ

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

MOVILA LUI RĂZVAN

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

BRAHA CĂPITANUL

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

MĂRIREA LUI MIHAI

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

PETRU ȘI ASAN

Apărută în *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, (1859).

NEMESIS. SATIRE POLITICE

1861

În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, D. Bolintineanu se manifestă plenar atât pe plan politic, cât și pe plan literar, creația sa din această perioadă fiind, în mare măsură, un corolar al activității sale civice. Cu o intensitate din ce în ce mai mare, într-un ritm febril, care adesea sparge și anulează cadrele

exigenței artistice, poetul se diversifică în mai toate sectoarele publicistice, abordează tot mai multe genuri și specii literare, dar, din păcate, nu întotdeauna cu fericite rezultate.

D. Bolintineanu făcea, pe bună dreptate, o delimitare între modul de acțiune al lui Cuza și cel al persoanelor politice din componența guvernului și a Camerei deputaților, declarându-se în mod deschis adversar al reprezentanților boierimii conservatoare și reacționare. Pentru a-și exterioriza atitudinea față de aceștia, apelează și la modalitățile literare, cea mai adecvată, în acest sens, fiind satira versificată. Înainte de a deveni ministru de Externe, în cabinetul lui Ștefan Golescu, în 1861, poetul tipărește două „cărțile” de satire politice, punându-le numele zeiței răzbunării, *Nemesis*, București, Imprimeria națională, 1861, semnate cu inițialele D.B.S.

Spre deosebire de înaintașii și contemporanii săi, D. Bolintineanu transferă raza de acțiune a satirei de la problemele morale la viața publică, în special politică, realizând o bogată galerie de figuri și reprezentanți ai unor grupuri sociale (moșieri, clerici, politicieni, boieri retrograzi, liberali demagogi etc.), care își disputau pozițiile cele mai profitabile în instabilitatea politică din acea vreme. În *Nemesis* dezvăluia fizionomia aristocrației politice, lipsit de orice scrupule, în goană după a fotoliu ministerial, blama falsul patriotism, exprima regretul că idealurile de la 1848 nu mai erau urmate cu consecvență, viza corupția clerului, atitudinea antinațională a boierilor retrograzi din Camera deputaților, inactivitatea Comisiei Centrale de la Focșani și subordonarea ei intereselor boierimii etc.

Recenzind *Nemesis* în *Revista Carpaților*, an. II, 15 februarie 1861, p. 240, G. Sion se arăta la început binevoitor: „Abstracțiune făcînd de partea versificațiunii, în arta scrisului autoriul poate fi de model: frazile acele măiestrite, promptitudinea expresiunilor, articulaturile acele fericite, concluziunile acele bine meditate sînt caracterele unui adevărat poet”. După aceste aprecieri de complezență, G. Sion judeca satirele cu severitate, nu fără a se contrazice, reproșîndu-le mai întîi carențele de versificație: „Singurul defect ce un artist pretențios ar putea imputa autoriului este uniformitatea ritmului care aduce oarecare monotonie”. Argumentele nu sînt însă convingătoare: „Versurile ce merg tot cîte o pereche lungi și alta scurte, avînd fiecare rînd o rimă care de îndată este urmată de soția sa ca doi colibri

neseperabili, silesc pe lector a-și modela vocea pe un singur diapazon și a se fatiga dacă n-ar voi să întrerumpă lectura sa". Neintuind semnificația unor cuvinte și expresii de origine turcă sau greacă, introduse de poet cu rol ironic, pentru a caracteriza mai sugestiv culoarea locală și fizionomia personajelor satirizate, G. Sion considera ca defect capital mixtura lexicală : „Este permis negreșit unui scriitor satiric să se serve cu proverbe, cu glume și cu expresiuni de ironie ; dar, pare-mi-se, nu este permis a abuza de limbă pînă la licență. Ajunge cineva de nu mai știe cum să cualifice progresul limbei noastre, cînd vede un scriitoriu eminente întrebuițînd atît de mare mulțime de cuvinte locali cari desfigurează cu totul literatura română." în notă, G. Sion dădea ca exemple : tompatere, pliroforie, isnafuri, filaplos, catafto, farsi, ecsafina, parablepsia, sevas, calam etc. și apoi conchidea : „Moldovenii sau ardelenii, cetîndu-le, negreșit că vor strînge din umere, fără să le poată înțelege".

Poate că atitudinea negativă a lui G. Sion era determinată de animozitățile intervenite între el și D. Bolintineanu, nemulțumit de modul în care autorul recenziei îi editase volumele de poezii în perioada cînd era exilat. Simulînd că nu știe cine era autorul satirelor din *Nemesis*, semnate cu inițialele D.B.S., G. Sion își intensifica atacul : „Este el oare un om mare, atît ca autoriu, cît și ca politic, și a voit să vază mai întîi impresiunile opiniunei publice pentru ca pe urmă să se arate măreț între noi ? Este el oare vreun mizantrop, carele fuge de popularitate și se teme să nu-l amețească lumea cu complimentele, sau să nu facă din el un stindard politic ?" Uitînd parcă cele afirmate protoco-lar la începutul, recenziei, G. Sion își dezlănțuia critica, arătînd că a citit „dintr-un capăt pînă la altul, de mai multe ori, cu multă atențiune, și nu mi-am putut da seama despre cugetările, tendințele, filosofia sau scopul autoriului", considerînd că acesta „ne refuză ideile sale cele înalte, nu ne arată calea de urmat, nu ne face morală, nu ne mișcă inimile, nu ne zguduie mîntea".

Că G. Sion știa cine se ascunde sub aceste inițiale, o dovedește faptul că într-un alt articol al său, *Pleiada poezilor români*, publicat în *Revista Carpaților*, an. II, 15 septembrie 1861, p. 341, preciza numele lui D. Bolintineanu, însă își menținea opinia negativă despre *Nemesis*, scriînd : „Bolintineainu a dat multe frumusețe literaturii noastre. Dar acest geniu, în cele de pe urmă, sătul de gloria Parnasului, s-a coborît pe jos că să caute mize-riile noastre : *Nemesis I'*"

O judecaia mai obiectivă asupra satirelor din *Nemesis* în-tîlnim în articolul lui G. Crețianu *Mișcarea literară din 1861 în țările române*, publicat în *Revista română*, 1861, p. 846. Ini-țial, G. Crețianu justifică abordarea satirei politice de către D. Bolintineanu, ca o necesitate impusă de realitățile din acel timp : „Dar iată unul care ne-a legănat de ațtea ori în cele mai suave cîntări și care astă-dată s-a încercat a mania stilul aspru al satirei politice. Ideea era norocită : nici un timp n-a fost mai avut decît al nostru în învățăminte de tot felul ; pentru observa-tor, poet sau moralist, este o mină neseacă ; cîte ambiții, cîte amoruri proprii puse în joc, cîte promisiuni pompoase care nu se îndeplinesc ; cîte intrigi, cîte minciuni, cîte dezertțiuni ; cîți eroi de-mprejurare, care ies azi la lumină spre a fi uitați mine ; cîți oameni de stat, diplomați, politici care se îmfală ca broasca din fabulă, spre a face pe alții să creadă ceea ce nu cred ei înșiși, că sunt oameni mari ; azi revoluționari, mîne conservatori, poi-mîne Dumnezeu mai știe ce ; apărători ai familiei care duc o vieață imorală, apărători ai proprietății care n-au o palmă de pămînt sau ale căror proprietăți sunt ipotocate pentru îndoita lor valoare ; comedieni de tot felul, minunate tipuri pentru satiră. D. Bolintineainu, în cele două broșuri ce ne-a dat, sub titlul de *Nemesis*, a desemnat unile din aceste tipuri, a flagelat unile din viciurile epocii noastre." Sub aspect literar, artistic, satirele nu întruneau însă aprecierile lui G. Crețianu : „Mărturisim însă că n-a fost totdeauna norocit în inspirațiile sale, că cele mai multe sunt lipsite de acea sare atică care face mai cu seamă meritul unei bune satire, că nu au fineța și corecția ce suntem în drept a pretinde de la un poet de distincție ca domnia-sa. Sperăm că autorul atîtor suave melodii, bardul care a cîntat pe lira sa armo-nioasă *Faptele eroilor români*, va dota, în anul 1862, literatura noastră cu opere mai demne de muza sa."

Nici una din satirele cuprinse în *Nemesis* nu a mai fost re-luată de D. Bolintineanu în volumele sale ulterioare.

DOUĂ TOMPATERE :
COCONUL BĂNICĂ ȘI COCONUL NOTREȚ

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

LUI ION GHICA

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

LUI PETRE M...-

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

LUI C. A. ROSETTI, REDACTORUL ROMÂNULUI"

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

ȘTIRI DIN IAD

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

SPIRITUL MEU

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

ROMÂNII DE ASTĂZI

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

SPĂATARUL GURGUIȚĂ CĂTRE NEPOTUL COSTACHE

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

LA NĂSTASE H...

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

SOLICITORII

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

LUI ȘTEFAN GOLESCU,
PREȘEDINTE AL COMISIUNII CENTRALE

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

LUI I. I. PALĂ

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

VORNICUL ALECACHE CĂTRE NOI

Apărută în *Nemesis*, I, (1861).

CLERUL

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

BANUL FLENDERIȚA ȘI NEMESIS

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

LA ADUNAREA ELECTIVĂ

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

CENZURA NOUĂ, D-LUI G. COSTAFORU

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

PREOTUL GRIGORI MUSCELEANU

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

ADVOCAȚII

Apărută în *Nemesis*, II, (1861).

LEGENDE NOI CU NOTE DIN CRONICELE ROMÂNILOR

1862

După Unirea Principatelor Române, la 12 mai 1861 se formează un nou guvern, sub președinția lui Ștefan Golescu. Din acest guvern face parte și D. Bolintineanu, ca ministru secretar de stat la Departamentul trebilor străine și ad-interim la Departamentul controlului (cf. *Monitorul, jurnal oficial al Țării Românești*, nr. 105, 13 mai 1861, p. 417). Guvernul lui Ștefan Golescu nu s-a putut menține însă nici măcar două luni. La 24 iunie 1861 își înaintează demisia, care e acceptată la 11 iulie 1861. La 12 iulie e instalat alt guvern, prezidat de Dimitrie Ghica, din care D. Bolintineanu nu mai face parte.

La numai câteva zile după demisia cabinetului lui Ștefan Golescu, Alexandru Ioan Cuza îl numește pe D. Bolintineanu comisar al Țării Românești în Comisiunea riverană permanentă a Dunării, prin decretul nr. 363, din 16 iulie 1861 (cf. *Monitorul, jurnal oficial al Țării Românești*, nr. 157, 18 iulie 1861, p. 624). Când se deschide Conferința puterilor garante, la 13/25 septembrie 1861, la Constantinopol, A.I. Cuza îl trimite pe D. Bolintineanu ca reprezentant personal al său, pentru a-l ține la curent cu mersul lucrărilor și totodată pentru a fi util acțiunilor întreprinse de Costache Negri.

În cuprinsul anului 1862, poetul nu se mai manifestă însă public, pe plan politic. Nemaiavând nici o funcție oficială, o duce destul de greu. La 10/12 august 1862, Costache Negri îi trimitea, din Constantinopol, prin Baligot de Beyne, secretarul lui Cuza, suma de 100 de galbeni, ca ajutor prietenesc (Biblioteca Academiei R.S.R., Arhiva Cuza, mapa I, f. 321). În această perioadă, D. Bolintineanu se dedică iarăși preocupărilor sale literare, tipărind volumul *Legende noi cu note din cronicile românilor*, București, Tipografia lui Emanuel Poenescu, 1862. Asa

cum am arătat la începutul capitolului de *Note și comentarii*, poetul începe, în 1862, să-și pregătească ediția completă a versurilor sale, care va apărea abia în 1865, în două volume, cu titlul *Poezii de D. Bolintineanu afi cunoscute cît și inedite*.

Următoarele poezii din *Legende noi cu note din cronicile românilor* nu au mai fost reluate de D. Bolintineanu în volumele sale ulterioare :

MÎNIA LUI ȘTEFAN

Publicată în *Reforma*, an. IV, nr. 18, 1862, p. 69, de unde a fost reprodusă în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. XXV, nr. 9, 1862, p. 72. Inclusă în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862). Reprodusă apoi în *Familia*, an. VIII, nr. 6, 6/18 februarie 1872, p. 69.

În notele volumului din 1862 se menționa, ca sursă a inspirației, *Domnii Țării Moldovei și viața lor* de Grigore Ureche, din ediția *Letopisețele Țării Moldovei*, scoasă de M. Kogălniceanu, la Iași, în 1852, reproducându-se următorul pasaj i „în anul 6979 genarie 16, au tăiat Ștefan-vodă pre Negrilă paharnicul, și pre Alecse stolnicul, și pre Isaia vornicul, în tîrgul Vasluiului”.

APRODUL PURICE

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862). După cum se indică și în notele volumului, subiectul a fost luat din *O samă de cuvinte* (V) de Ion Neculce. Același subiect l-a tratat mai întîi Constantin Negruzzi, în *Aprodul Purice*, anecdot istoric, Eși, Tipografia „Albinei”, 1837.

COPILUL DIN CASA

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862). În notele volumului, D. Bolintineanu dă un citat din *O pamă de cuvinte* (III) de Ion Neculce, referitor la această legendă.

PETRU RAREȘ

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862). Nu se menționează nici o sursă documentară.

BARNOSCHI-DOMNUL

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862). Subiectul este preluat tot din *O samă de cuvinte* (XXIII) de Ion Neculce.

MIHAI ȘI UCIGĂTORUL

Apărută în *Legende noi cu note din cronicile românilor* (1862). Nu se indică sursa documentară.

ADDENDA

„CÎNTAREA ROMÂNIEI” DE N. BĂLCESCU
TRADUSA ÎN VERSURI DE D. BOLINTINEANU

1858

Cu titlul *Cugetări trase din „Cîntarea României”, puse în versuri de D. Bolintineanu* s-a publicat mai întâi în *Concordia*, an. I, nr. 38, 26 iunie 1857, p. 151 ; nr. 39, 1 iulie 1857, p. 155 ; nr. 40, 3 iulie 1857, p. 160 ; nr. 41, 8 iulie 1857, p. 163. Prelucrarea lui D. Bolintineanu era însoțită de un articol redacțional, în care se arăta că ea constituie „o parafrază în versuri a sublimei *Cîntări a României*, scrisă în proză de regretatul nostru istoric N. Bălcescu”. Restul articolului era dedicat biografiei lui Nicolae Bălcescu.

În volum apare cu titlul *„Cîntarea României” de N. Bălcescu, tradusă în versuri de D. Bolintineanu*, București, Librăria nouă Socec et Comp., 1858. Titlul din *Concordia* e menținut în interior, la începutul textului. Drept prefață, volumul re-producea articolul redacțional din acest ziar.

Nu e locul aici să reconstituim întreaga discuție purtată mai bine de un secol asupra paternității acestei opere fundamentale a literaturii române clasice. Sintetizând aceste discuții, Al. Dima a demonstrat convingător, după părerea noastră, că ea aparține lui Alecu Russo, în monografia pe care i-a închinat-o în 1957.

Cu toate că D. Bolintineanu a putut cunoaște versiunea *Cîntării României* publicată de către V. Alecsandri în *România literară* dm 1855, cu mențiunea că aparține lui Alecu Russo, totuși el a preferat să versifice varianta apărută în *România viitoare*, în 1850, la Paris, cu precuvîntarea lui Nicolae Bălcescu.

Varianta versificată de D. Bolintineanu s-a retipărit numai în 1935, la Rîmnicu-Sărat, de către Stelian Cucu. În prefața acestuia se arăta că, în cele 32 de strofe ale poemului versificat, D. Bolintineanu a parafrazat versetele într-un stil personal, diferit de tonul grav și sobru al originalului, imprimîndu-i ritmul alert, adesea zglobiu al liricii sale. De asemenea, se releva că poetul a introdus uneori o tentă sentimentală, în neconcordanță cu timbrul patetic, elegiac al *Cîntării României*, apelînd și la neologisme distonante, care alterează structura arhaică a poemului în proză, ca, de pildă, „prețioși tezauri”, „carmene divine”, „dalb” sau : „Frumoasă libertate, / Suavă, blondă, vergină / Cu pletele-aurate”.

Ou titlu informativ menționăm că o altă „adaptare în versuri” a *Cîntării României* a fost făcută în 1919, de actorul ieșean State Dragomir.

• TEODOR VÂRGOLICI

CUPRINSUL

<i>Studiu introductiv</i>	VII
<i>Tabel cronologic</i>	LXXI
<i>Notă asupra ediției</i>	LXXXII

POEZII DE D. BOLINTINEANU
atît cunoscute cît și inedite
1865

Florile Bosforului	(826)
Esme	3 <841>
Ghiaura	5 <844>
Rabie	6 (844)
Almelaiur	10 <846>
Sărutarea	12 <846>
Leili	13 <846>
Suspînul Bosforului	19 (847)
Mehrube	21 <848>
O noapte de vară	24 <848> "
Caigiul	26 <849>
Odalisca	27 (849)
Kiz-Oulesi	29 • • <850>
Fata de la Candili	33 <850>
Fjurtuna	34 • • (850)
Insola Prinkipo	35 (851)

Stata Sofia	• •	36 (851)
Sclavele în vânzare		41 (852^)
Gulfar		44 <852>
Sandalul		49 <853>
Ziule		50 (853)
Fatme		52 <853>
Dorința		54 <854>
Mormîntul ei		56 (854)
Nu mai este		57 ^ * ^
Aplec ochii		58 <854^
Singurătatea		59 (85b)
Cercheza		60 (855)
Eu viu		62 (855)
La Luiza		63 (856 > *)
Hial		65 <856>
Legivera		69 (856)
Se scaldă		70 <856>
Dilrubam	• •	72 «*6)
Tu dormi	•	77 (857)
Blestemul dervișului		79 (858)
Naide	•	SO <85>
Halalia	• •	86 <858>
Unde mergi?		87 <853)
Cheamă-mă		88 (858)
Fata popii	• • • •	89 (858 >)
O noapte de amor		90 <859)
La o mică fată de grec		98 (859)
Vermeliul		99 (859)
Suspînul	•	100 <859>
Întoarcerea	•	101 <859>
Ti-aduci aminte		103 (860)
Odă		105 <860>
Lasă-mă		106 <861>

La doamna I	!	107 (860)
La Victoria Z		108 (860)
Legende istorice		(860)
Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare		109 (872)
Preda Buzescu	1 1 1	(874 >)
Muma lui Ștefan cel Mare	•	113 (875)
Ferentarul (Fragment dintr-un marș vechi)		115 (877)
Fata de la Cozia		117 (877)
Un ostaș român închis peste Dunăre		119 (878)
Mircea la bătaie	1 2 0	(879)
Mihai scăpînd stindardul		122 (879)
Mircea cel Mare și solii		123 (880)
Căpitanul de vînători		128 (880)
Marioara		128 (881)
Doamna lui Neagu	•	130 (331)
Cupa lui Ștefan		132 (882)
Sora Ana		134 (883)
Daniel Sihastru		136 (883)
Fiaștrii		137 (884)
Întoarcerea lui Mihai		139 (384)
Miron Costin		141 (884)
Monastirea Putna		142 (885)
Ghinea grecul		144 (885)
Ștefăniță-domnul		145 (885)
Mihai la pădurarul		146 (885)
Cozia		148 (886)
Ogogenii		150 (886)
Bogdan în Polonia		152 (886)
Năvala lui Țepeș		155 (886)
Apa Bîrsei	•	156 (886)
Grozea vornicul		158 (887)
Mihai revenind de la Dunăre		159 (887)
Domnul Mavrogheni		160 (887)

Han-tătar162 (887)
Rossandra164 (887)
Bîrlad168 (888)
Baia170 (883)
Codru Cosminului172 (889)
Ștefan la moarte174 (889)
Dumbrava Roșie175 (889)
Maria Putoianca177 (889)
Dragomir sau Cetatea lui Radu Negru178 (890)
Muma lui Mihai179 (890)
Basme	(891)
Fata din dafin180 (897),
Mihnea și baba (Dupe o tradiție)183 (897)
Doamna și scutierul189 (901)
O noapte la morminte191 (901)
Moartea194 (902)
Radu-domnul și fata din casă195 (902)
Zina-doamna196 (903)
Domnul de rouă199 (903)
Doamna lui Negru și bardul201 (905)
N-aude, n-a vede, n-a greul pămîntului204 (905)
Făt-Frumos208 (905)
Domnul Tighinei211 (906)
Seneslas213 (907)
Peștera muștelor214 (907)
Herol217 (907)
Pagîul bătrîn220 (908)
Cerbul222 (908)
Umbra răzbunătoare225 (908)
Capul avarilor228 (908)
Mureșul și Aluta (Oltul)230 (908)
Dochia232 (909)

Macedonele	(910)
Românele din Cavaia	237 (912)
Păstorița și miaua	239 (913)
Lupta în pădure	241 (913)
Copăciarul	250 (913)
Fecioara din Milia (Amerul)	252 (913)
Lupta păstorilor	254 (914)
Fecioara Maria	263 (914)
Cîntecuî nunții în Castaria	265 (914)
San-Marina	267 (914)
Dora	270 (916)
Ioana	272 (916)
La ospăț	274 (916)
Păstorul murind	276 (917)
Testamentul unui păstor	278 (917)
Amantele Cilii	279 (917)
La mormîntul Cilii	282 (917)
La Bălțat	283 (917)
La o păstoriță	288 (918)
Fluturul și floarea	289 (918)
Cîntecele gramoștenilor. Moartea	291 (918)
Părul alb	292 (918)
Visul	293 (918)
La ospăț	295 (918)
Cilia culcîndu-se	297 (919)
Zi de sărbătoare	298 (919)
La o umbră	300 (919)
La o păstoriță necredulă	301 (919)
La Agnesa	303 (919)
Armele noastre	304 (919)
Amorul	305 (920)

La o viorica	307	(920)
Cine sunt	308	(920)
La o femeie sîntă	309	(920)
Femeia	310	(920)
Să ne bucurăm	311	(920)
Grija	312	(920)
La Ziuța	314	(921)
Tilia	316	(921)
întelepții nebuni	317	(921)
La o gramușteană	318	(921)
La primăvară	319	(921)
Insecta	320	(921)
Dac-avaam putere.	321	(921)
La Tilia	322	(922)
La aceeași.	323	(922)
Cît va viețui.	325	(922)
Tilia, dulce nume.	326	(922)
Fata din turn	327	(922)
Blestemul păstorului.	329	(922)
Sficiunea.	330	(922)
Marina	332	(923)
Edessa	334	(923)
Zioara	337	(924)
Reverii		(924)
O fată tînără pe patul morții	347	(924)
Viziunile	349	(929)
Călătorul și sufletul	350	(929)
Cîntece din exil	351	(929)
Scopul omului	354	(93i)
La lampa mea	356	(931)
îngerii la rugăciune.	358	(931)

Umbrei soru-meii Caterina	361	(931)
Palatul domnilor.	362	(933)
Exilatul	363	(935)
La patrie.	364	(935)
Nu mai voi consolațiune.	366	(936)
Plîngerile poetului român	368	(937)
Fericirea	369	(937)
Moartea	371	(937)
Un tînăr român murind în străinătate.	372	(937)
Proscrisul	374	(940)
Elegie.	376	(940)
Elegie la o tînără fată	377	(940)
Deșertul	378	(941)
Morții	380	(941)
Fecioara	382	(941)
O cugetare	384	(941)
O patimă	385	(942)
Cîntec.	386	(942)
Muma tînără	387	(942)
Invocație	388	(942)
Cîntice și sărutări.	389	(942)
La o rondurelă	390	(943)
Ziua bună la țară.	392	(944)
Timpul	394	(944)
La Ștefan Golescu.	397	(945)
La Constantin Negri	398	(947)
Mireasa mormîntului	400	(947)
La un orb.	401	(947)
La un amic sărac.	402	(947)
La un martir.	403	(947)
La un schelet	405	(947)
La flori	407	(947)
La uitare.	409	(947)
La români.	410	(947)

La piramide	411 (947)
La țară	416 (948)
La România	418 (948)
La pizmă	420 (949)
La un avut	423 (949)
La Unire	425 (949)
La un poet	426 (949)
La avere	428 (949)
La Cilia	429 (949)
Clavecinul	430 (949)
La băile Cleopatrei	433 (950)
Odă	4 3 6 <950>
O umbră	4 3 7 <950>
Un regres	438 (951)
La	439 (951)
La	4 4 1 <951>
Fecioara dimineții	442 (951)
La o nălucire iubită	443 (951)
La ziua aniversată	4 4 4 (9 0 2)
Diverse	t ⁹⁵⁶)
Portretul ei	4 4 5 (9 5 6)
Singur	4 4 7 <956>
La Dumnezeu	4 4 8 (9 5 6)
Mihai și călăul	4 5 0 <956>
Hoții . . . !	451 (956)
Ziua onomastică	4 5 2 ^956^
Viața	4 5 4 <957>
La dreptul celui mai tare	455 (957)
La Isus pe cruce	4 5 8 (957)
Pandurul bătrîn	4 5 7 (9 5 7)
Ielele	4 5 9 <957>
Copilul	4 6 2 <957>

Cîntec național	463 (958)
Cîntec	464 (958)
Plopul	465 (958)
Lăutarul	467 (958)
La o damă română	471 (958)

DIN ALTE VOLUME
COLECȚIE DIN POEZIILE DOMNULUI D. BOLINTINEANUL
1847. (959)

Cîntec	477 (962)
Puterea cîntecului (Baladă)	478 (962)
Cîntec	481 (963)

CÎNTECE ȘI PLÎNGERI

1852.	(963)
O noapte pe cal	485 (964)
Rîul vieței	510 (965)
Ciobanul	513 (965)

POEZIILE VECHI ȘI NOI ALE D-LUI
DIMITRIE BOLINTINEANU

1855	
Cornul	519 (970)
[Elegie].	520 (970)
La d-la F. C.	521 (970)
Suvenire de călătorie	522 (971)
Fluturelui	525 (971)
Moartea lui Mihai Viteazul	529 (971)
Benchetui	532 (971)
Visul lui Ștefan cel Mare	535 (972)
Cavalerul și fluturul	538 (972)
Țepeș și solii	542 (972)

Bujorul	544 (972)
Giulfidan	548 (972)
Ana și arapul	553 (973)
Ortanza	556 (973)
Caicelanee	560 (973)
Lui V. Alecsandri	564 (973)
Pandurul	566 (974)
Cavalcada	568 (974)
O ghicitoare	569 (974)
Andrei sau Luarea Niccpolului de români	570 (974)
Safira	592 (975)
Sorica	599 (978)
Profira	605 (976)
Tudora	609 (976)

MELODII ROMÂNE

1858

Fost-ai tu frumoasă, tu, patria mea î	615 (979)
În timpuri de cădere	617 (979)
Fecioara Daciei	618 (980)
Și florile plăpînde din cîmpurile noastre	620 (980)
Harpa poetului român	622 (980)
Buciumul și fluierul	624 (980)
Avuși tu zile mîndre	629 (980)
La Danubiu	631 (980)
La un mor	633 (980)
În țări streine și-au scuturat	635 (980)

LEGENDE SAU BASNE NAȚIONALE ÎN VERSURI

1858

Șir'te mărgărite (însiră-te mărgăritare)	639 (981)
Căprița de aur	644 (982)

1010

Ziorina	649 (932)
Ștefan cel Tânăr și doamnă-sa	651 (982)
Dromichete	652 (982)

BĂTĂLIILE ROMÂNILOR (FAPTE ISTORICE)

1859

Ana-doamna	657 (984)
Cetatea Albă (Akerman)	664 (981)
Milita	668 (984)
Bovina	671 (985)
Sîn-Petru	673 (985)
"Moldavii la Marienburg	676 (935)
Cahul	679 (985)
Solii lui Țepeș la Mohamet	683 (985)
Fecioara de la Prut	685 (985)
Bătălia de la Varna	687 (985)
Două lupte	690 (985)
Mihai în Transilvania	692 (985)
Domnul Ionașcu	698 (986)
Copăcenii	697 (986)
Luarea Hotinului	699 (988)
Vornicul Dumitru	701 (986)
Mihai la Vidin	702 (986)
Coroba	703 (986)
Lupta între români	704 (986)
Șiretul	705 (986)
Glubavii	707 (986)
Clejanii	709 (987)
Țuțora	711 (987)
Cornul lui Sas	713 (987)
Petru Șchiopul	715 (987)
Gherghița	716 (987)

1011

Consiliul secret718 (987)
Șerbănești721 (987)
Mustafa-pașa723 (987)
Călugărenii724 (988)
Bătălia pe gheață728 (988)
Movila lui Răzvan729 (988)
Braha căpitanul731 (988)
Mărirea lui Mihai733 (983)
Petru și Asan735 (988)

NEMESIS. SATIRE POLITICE

1861

Două tompatere : coconul Bănică și coconul Notreț739 (991)
Lui Ion Ghica743 (992)
Lui Petre M.745 (992)
Lui C. A. Rosetti748 (992)
Știri din iad750 (992)
Spiritul meu753 (992)
Românii de astăzi755 (992)
Spătarul Gurcuiță către nepotul Costache759 (992)
La Năstase H.762 (992)
Solieitorii765 (992)
Lui Ștefan Golescu768 (993)
Lui I. I. Pală770 (993)
Vornicul Alecache către noi772 (993)
Clerul776 (993)
Banul Flenderiță și Nemesis779 (993)
La Adunarea Electivă782 (993)
Cenzura nouă785 (993)
Preotul Grigori Musceleanu788 (993)
Advocații790 (994)

1012

LEGENDE NOI CU NOTE DIN CRONICELE ROMÂNILOR

1862

Minia lui Ștefan795 (995)
Aprodul Purice797 (995)
Copilul din casă799 (995)
Petru Rareș801 (995)
Barnoschi-domnul803 (995)
Mihai și ucigătorul805 (995)

A D D E N D A

„CÎNTAREA ROMÂNIEI" DE N. BÂLCESCU. TRADUSA ÎN
VERSURI DE D. BOLINTINEANU

<i>Note și comentarii.</i>827
--------------------------------------	------

1013